

ORFEO CATALÀ

(1891-1991)

Nadala

FUNDACIÓ
JAUME I

Any XXIV-1990

IN MEMORIAM

LLUÍS CARULLA I CANALS

(L'Espluga de Francolí 1904 - Barcelona 1990)

La família Carulla-Font vol encapçalar aquesta Nadala –que fa el núm. 24 d'una tradició entranyable– tot manifestant el seu agraïment pels innumera- bles testimonis de condol que s'han rebut per la mort del nostre espòs, pare i avi, Lluís Carulla i Canals, creador de la Fundació Jaume I.

En tot el que s'ha dit i s'ha escrit, tot tan divers i tan d'agrair, hi ha un nexa comú que val la pena de remarcar: el respecte.

És evident que en Lluís Carulla per la seva manera de viure la família, de donar-se a la feina, i de lluitar pel país, ha generat sobretot això: respecte, que en definitiva és la condició essencial perquè un home obert a la societat se'l recordi, inequívocament, com a patrici.

Sovint quan es tracta de fer la semblança d'un home amb projecció pública, se'l defineix o bé pels seus valors tradicionals, d'arrels pregones, estàtiques, o bé se'n remarca el seu tarannà innovador i progressista, amb un evident plantejament contradictori entre una i altra manera de ser.

En el cas de Lluís Carulla aquests esquemes –tradicció i progrés– hi són presents i molt intensament, però no pas com una contradicció sinó com una síntesi coherent.

Aquest esquema no és pas inèdit, ni pretén ser original, sinó que respon a un perfil present, no de forma majoritària però sí molt significada, en determinats sectors de la burgesia catalana (Lluís Carulla sempre s'havia definit, amb tota naturalitat, com a membre de la burgesia) que mai –ni en els moments més crítics– han estat inhibits o desarrelats, sinó que han contribuït a preservar, reestructurar i vertebrar la Catalunya actual.

Nascut a l'Espluga de Francolí, el senyor Carulla se sentia molt vinculat al món rural, i no pas per una ascendència pagesa tota vegada que procedia d'una llarga nissaga d'apotecaris.

Educad en el cristianisme, hi restà fidel, com un fet natural. Era, doncs, un practicant conseqüent, intimista, amb una plena discreció pel que fa referència als signes externs.

La seva ideologia, molt lineal i no gens complexa, es vincula sobretot a la conservació de la personalitat nacional catalana a través d'uns esquemes –treball, eficàcia, llibertat– viscuts pro-

fundament i sense radicalismes, en una antiga línia de conducta i de pensament que podríem concretar en la figura de Prat de la Riba –molt admirat per Lluís Carulla– i que ara, aquests esquememes en la nova Europa, són postulats de la més absoluta vigència.

Amb tot val la pena de remarcar que la seva forma de projectar-se en l'entramat social no va ser mai la política, sinó fonamentalment, la cultura.

Aquest esbós, temperamental i ideològic, ens porta, doncs, de forma lògica a poder definir una sèrie de realitzacions que estan, sobretot, presidides per una coherència de sentiment i de pensament.

Tenia una antiga i especial dedicació per a la seva vila natal, l'Espluga de Francolí, on per damunt del seu paper inequívoc de mecenes, cal veure-hi el d'un veritable promotor social, tota vegada que les aportacions materials van tenir sempre la companyia de la dedicació personal, en uns nivells inusuals.

Enmig d'un conjunt notable de realitzacions destaca, és clar, el **Casal de l'Espluga**, entitat que de fet ha trasbalsat positivament aquella vila de la Catalunya interior.

En un nivell d'actuació més ampli, el veiem actuant, per exemple, a l'**Orfeo Català**, on desenvolupà una tasca original i dinamitzadora i on la seva família continua estretament vinculada.

Cal remarcar, especialment, la seva condició de fundador d'**Òmnium Cultural**, entitat on ell es va moure de manera confortable ja que en un medi d'estricta societat civil podia actuar amb criteris d'eficàcia i incidir sobretot en el camp de la protecció i ensenyament de la llengua, i on de manera molt directa va portar a terme diverses activitats com per exemple el bus **Cultura en Ruta** que va portar el llibre català fins a llocs absolutament insòlits.

Lliurament d'una rèplica exacta de la gloriosa Senyera de l'Orfeó Català, dins els actes commemoratius del Nové Centenari de l'Espluga de Francolí.

En un esbós tan breu, ens caldrà de donar un salt apressat per damunt de moltes actuacions per a aturar-nos en la **Fundació Jaume I**, creada evidentment per un conscient desig de seguir treballant més enllà de les pròpies possibilitats personals i en un llarg futur en favor de la cultura catalana.

Les activitats de la Fundació Jaume I són prou conegudes. Des de les populars i majoritàries **Nadales** i els **Premis Baldiri Reixac** dedicats al món de l'ensenyament fins a la cultura estructural més rigorosa i estricta com solen ser les edicions d'**Editorial Barcino**, tot passant per aquest exercici lícit de l'agraïment que són els **Premis d'Honor** de la Fundació Jaume I.

En el camp assistencial Lluís Carulla ha promogut i dirigit d'una manera molt directa, la construcció a l'Espluga d'una Residència per a la tercera edat que porta el nom de **Residència Jaume I** i que fou lliurada, claus en mà, a la Diputació de Tarragona. Posada en funcionament ja fa deu anys, els resultats d'aquesta iniciativa són ben evidents i contrastats.

La darrera realització que cal esmentar és també situada a L'Espluga, però té també una projecció més general. Es tracta del **Museu de la Vida Rural**, instal·lat a la casa pairal de la família Carulla. Inaugurat tot just ara fa dos anys, ja hi han desfilat més de seixanta mil persones, amb un èxit que potser algú pot qualificar d'insòlit, però la veritat estricta és que el nivell museístic en justifica l'èxit a bastament.

El Museu de la Vida Rural podríem considerarlo com una veritable síntesi d'allò que abans hem exposat de la coherència que en la vida de Lluís Carulla hi ha entre tradició i progrés, ruralisme i cultura urbana, populisme i rigor. Aquesta coherència, pensem que constitueix el tret essencial de la personalitat de Lluís Carulla.

I aquests trets que en tanta gent són contradictoris, i en ell complementaris, els trobem també plenament desenvolupats en la seva activitat empresarial.

Lluís Carulla, el 1936 exercia d'advocat i preparava oposicions a Notaria. La seva, com la de

tants d'altres, fou una trajectòria estroncada per la guerra.

Llavors, estimulat per la falta de perspectives, va desenvolupar, una darrera l'altra, les diverses qualitats que són pròpies d'un home d'empresa: imaginació, sentit de l'oportunitat, treball intens, capacitat d'assimilar risc, seny i mesura, i estar sempre obert i amatent a la innovació i renovació.

El tancament de fronteres li va fer intuir que la indústria alimentària seria un camp amb oportunitats; va crear una empresa privada, a contracorrent de la situació política de llavors i, sobretot, va viure una notable aventura per aconseguir la tecnologia necessària. En un tema que desconeixia va fer prodigis d'adaptació. Així va nèixer el «cubet de caldo» **Gallina Blanca**.

L'evolució de l'activitat té la duresa pròpia de l'època, i progressa sobretot per la oportuna i destra utilització dels conceptes del marketing

L'Orfeó Català entonant "Els segadors" davant l'ajuntament de l'Espluga de Francolí, arran de la seva primera visita a la vila.

L'ORFEO CATALA
en testimoni d'homenatge i d'agraïment

LLUÍS CARULLA I CARULLAS
promotor i artífex de la Campanya
Ja sou soci de l'Orfeó Català?
en prova d'amor a aquesta Entitat
al servei del país

La Junta Directiva, Mestres i Cantaires

President: *Lluís Carulla*
Vice-President: *Montserrat Carulla*
Secretari: *Montserrat Carulla*
Secretari II: *Montserrat Carulla*

Tresorer: *José María Font*
Bibliotecari: *José María Font*
Bibliotecari II: *José María Font*

Vocal I: *José María Font*
Vocal II: *José María Font*
Vocal III: *José María Font*

Vocal Conductor: *José María Font*
Vocal Solista: *José María Font*
Vocal Corista: *José María Font*

Mestre Director: *José María Font*

Sub-director: *José María Font*
Sub-director: *José María Font*

Caps de corda: *José María Font*

José María Font
José María Font
José María Font
José María Font

Barcelona, 12 de juliol 1963.

modern, activitat en la qual Lluís Carulla fou un veritable pioner. Formes del tot inèdites de publicitat i promoció, són precisament la característica de la Gallina Blanca dels anys cinquanta.

Els anys seixanta –també amb un gran sentit de l'anticipació– inicià la diversificació, a nivell estatal i internacional, amb la creació de noves empreses, nous camps d'activitat i fins i tot amb associacions amb diverses empreses punta, totes elles líders mundials en el seu sector.

Aquest tarannà obert, aquesta voluntat d'estar constantment actualitzat, li va permetre de guanyar la carrera permanent per estar al dia en tecnologia i també de trobar mercats exteriors en tots els renglons on això era possible.

Tot aquest complex empresarial el veiem ara aplegat a **Agrolimen** amb presència –a través de marques molt acreditades i gairebé sempre líders– en camps tan diversos com l'alimentació, els pinsos, la confiteria industrial, la higiene infantil i femenina, la restauració tipus fast-food, amb tot d'altres on trobaríem realitzacions com l'última i afortunada expansió internacional d'una fàbrica de xiclets a la Xina.

Tradició i progrés. Empenta i fidelitat.
Una vida plena i coherent.

La família Carulla-Font amb la mateixa simplicitat i convicció que Lluís Carulla hauria fet servir, vol manifestar de manera pública i explícita la ferma voluntat de garantir la continuïtat de la Fundació Jaume I.

El Patronat de la FUNDACIÓ JAUME I consta, des d'ara, de les persones següents:

- Maria FONT i BERNAUS, Presidenta.
- Lluís CARULLA i FONT, Vice-president.
- Montserrat CARULLA i FONT, Directora.
- Jordi CARULLA i FONT, Mariona CARULLA i FONT, Artur CARULLA i FONT, Aurèlia CARULLA i FONT, Martí MAS i TUBAU, Andreu PUIG i TOMAS i Josep TREMOLEDA i ROCA, Vocals.
- Andreu MORTA i MORA, Secretari.

ORFEO CATALÀ

GERMÀ GRAN DELS ORFEONS
DE CATALUNYA
(1891-1991)

FUNDACIÓ
JAUME I

Nadal del 1990

AMB aquesta NADALA, la FUNDACIÓ JAUME I correspon a la gentil aportació de milers de persones d'arreu dels Països Catalans que, com vós mateix, fan possible la dotació dels PREMIS BALDIRI REIXAC, destinats a estimular l'escola catalana.

Gràcies a la vostra generositat, els PREMIS BALDIRI REIXAC han anat creixent cada any, fins a convertir-se en els guardons escolars més importants i els més ben dotats, no solament dels Països Catalans, sinó de tot l'Estat, de tal manera que han evolucionat així:

Pel curs	1978-79	2.480.000	ptes.
» »	1979-80	2.750.000	»
» »	1980-81	4.050.000	»
» »	1981-82	4.100.000	»
» »	1980-81	4.050.000	»
» »	1981-82	4.100.000	»
» »	1982-83	5.250.000	»
» »	1983-84	6.040.000	»
» »	1984-85	6.560.000	»
» »	1985-86	7.000.000	»
» »	1986-87	9.300.000	»
» »	1987-88	9.500.000	»
» »	1988-89	10.000.000	»
» »	1989-90	10.000.000	»
» »	1990-91	10.500.000	»

"Als Països Catalans, l'escola serà catalana, o no serà".

© FUNDACIÓ JAUME I
 Desembre 1990
 ISBN: 84-7226-625-7
 Dipòsit Legal: B.40.435-1990
 Fotocomposició: Fotolettra, S.A.
 Impressió: Edigraf
 Tamarit, 132 - 08015 Barcelona

ÍNDEX

	Pàg.
L'ORFEÓ CATALÀ I EL TEMPS DE LA SEVA FUNDACIÓ, Miquel Coll i Alentorn ..	14
UN SEGLE DE VIDA CATALANA, Josep M. Ainaud ..	28
ARRELS I OBJECTIUS MUSICALS DE L'ORFEÓ CATALÀ, Montserrat Albet ..	42
L'ORFEÓ CATALÀ (1891-1991), Pere Artís	58
Presidents de l'Orfeó Català ..	93
Enregistraments ..	94
Llocs on ha actuat l'Orfeó ..	94
Cant de la Senyera ..	95
CENT DADES I CENT DATES ..	96
ELS MILLET: DUES GENERACIONS DE COMPOSITORS, Lluís Millet i Loras ..	110
Discurs de Lluís Millet ..	116

MOT DE GRÀCIES

Carme AGUSTÍ i BADIA (1977)
Joan AINAUD de LASARTE (1976 i 1987)
J.M. AINAUD de LASARTE (1970 a 1990)
Joan ALAVEDRA (1971 a 1974)
Lluís ALBERT (1975, 1982 i 1985)
Montserrat ALBET i VILA (1976, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983 i 1990)
Imma ALBÒ (1984)
Santiago ALCOLEA i BLANCH (1987)
Roger ALIER (1972, 1984 i 1985)
Josep ALSINA i BOFILL (1976 i 1979)
Leandre AMIGÓ (1986)
Ramon ARAMON i SERRA (1969 i 1978)
Pere ARTÍS i BENACH (1982 i 1990)
Xose AVIÑOÀ (1985)
Antoni M. BADIA i MARGARIT (1971 i 1981)
Albert BALCELLS (1987)
Joan BASSEGODA i NONELL (1983)
Miquel BATLLORI (1984)
Josep BENET (1970, 1973, 1979, 1985 i 1988)
Artur BLADÉ i DESUMVILA (1982)
Oriol BOHIGAS (1973)
Pere BOHIGAS (1972, 1981 i 1987)
Maur BOIX (1985)
Emili BOIX i SELVA (1987)
Oriol de BOLÓS (1988)
Jordi BONET i ARMENGOL (1976 i 1982)
Lluís BONET i ARMENGOL (1984)
Maria Lluïsa BORRÀS (1981)
Antoni BREGANTE (1984)
Josep M. CADENA (1972)
Pere CALDERS (1980)
Helena CAMBÓ (1976)
Domènec CAMPILLO (1984)
Guiu CAMPS (1979)
Jaume CARNER i SUÑOL (1984)
Teresa CARRERAS (1984)
M. Àngels CASANOVAS (1984)
Oriol CASASSAS (1979 i 1984)
Víctor CASTELLS (1986)
Pere CATALÀ i ROCA (1979, 1985 i 1987)
Alexandre CIRICI i PELLICER (1981)
Eliseu CLIMENT (1977)
Isidre CLOPAS i BATLLE (1976 i 1985)
Daniel CODINA (1980)
Miquel COLL i ALENTORN (1971, 1974, 1975, 1976, 1978, 1979, 1981, 1982, 1986 i 1990)
Antoni COMAS (1974)
Àngel CORTÈS (1982)
Fèlix CUCURRULL (1982)
Miquel DOLÇ (1982)
Pere DOMINGO (1971)
Salvador ESPRIU (1970 i 1971)
Gregori ESTRADA (1983)
Xavier FÀBREGAS (1974, 1978 i 1980)
Esteve FÀBREGAS i BARRI (1978 i 1986)
Josep M. FARGAS i FALP (1988)
Jaume FARGUELL (1982)
Josep FAULÍ (1972, 1981 i 1988)

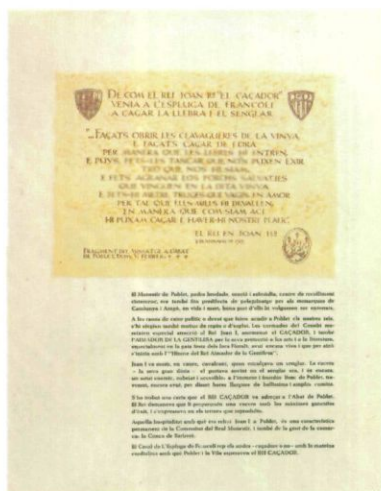
Joaquim FERRER (1980 i 1984)
M. Àngels FERRER (1982)
Josep M. FIGUERES (1981)
Ramon FOLCH i CAMARASA (1980)
Josep M. FONT i RIUS (1987)
Francesc FONTBONA (1973, 1980, 1983, 1985 i 1986)
Joan FUSTER (1971, 1972, 1978, 1980, 1982 i 1983)
Jordi GALÍ (1986)
Tomàs GARCÉS (1972)
Pere GARRIGA (1986)
Josep M. GARRUT (1979 i 1988)
Josep GONZÁLEZ-AGAPITO (1988)
Guillem-Jordi GRAELLS (1982)
Pere GRASSES (1986)
Domènec GUANSÉ (1972)
Ramon GUBERN i DOMÈNECH (1987)
Josep GUDIOL (1984)
Manuel IBÁÑEZ ESCOFET (1981 i 1987)
Josep IBLÉSIES (1975 i 1977)
Albert JANÉ (1975)
Enric JARDÍ (1974, 1977, 1981, 1983 i 1988)
Eduard JUNYENT (1977)
Cassià M. JUST (1971, 1978 i 1981)
Emma LIAÑO i MARTÍNEZ (1987)
Josep LLADONOSA (1977)
Teresa LLECHA (1984)
Jordi LLIMONA (1984)
Joaquim LLIMONA de GISPERT (1976)
Josep M. LLOMPART (1979)
Miquel LLONGUERAS (1984)
Montserrat LLORENS (1977)
Albert MANENT (1972, 1974, 1975, 1978, 1980, 1983, 1984 i 1986)
Salomó MARQUÈS (1981)
Jesús MASSIP (1984)
Josep MASSOT (1974 i 1984)
Joan A. MARAGALL (1976)
Jordi MARAGALL i NOBLE (1983)
Roger MARCET (1984)
Oriol MARTORELL (1971, 1978, 1983 i 1984)
Jaume MAYAS (1984)
Lluís MILLET i LORAS (1990)
Gregori MIR (1972)
Jordi MIR (1982)
Josep MIRACLE (1972, 1977 i 1980)
Joaquim MOLAS (1985)
Francesc de B. MOLL (1971, 1976, 1979 i 1981)
Agustí MONTAL (1974)
Andreu MORTA (1968 a 1990)
Ramon MUNTANYOLA (1970 i 1971)
Joaquim NADAL i FARRERAS (1981)
Raimon NOGUERA (1976)
Josep M. NOLLA (1984)
Josep M. NUIX (1984)
Joan OLIVER (1971, 1972 i 1974)
August PANYELLA (1989)
Ricard PEDRALS (1988)
Josep PERARNAU (1975, 1978, 1979 i 1983)
Francesc PÉREZ MORAGÓN (1982)

COLLABORACIONS literàries que hem d'agrair per haver fet possible la publicació d'aquestes Nades, en les edicions aparegudes des del 1967. Els anys indiquen els de la Nadala en què es féu la col·laboració.

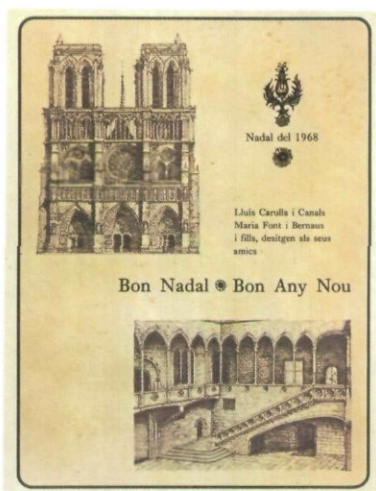
Maria PETRUS (1984)
Ramon PLA i ARXÉ (1972)
Ramon PLANES (1981)
Josep M. POBLET (1970, 1974 i 1975)
Lluís Ferran de POL (1974)
Josep PONT i GOL (1971 i 1975)
Eduard PORTA (1984)
Josep PORTER (1972)
Joaquim PRATS (1984)
Jordi PUJOL (1978)
Martí de RIQUER (1976 i 1987)
Manuel RIBAS PIERA (1976)
Pere RIBOT (1982)
Santiago RIERA i TUÉBOLS (1983)
Eduard RIPOLL i PERELLÓ (1984)
Robert RODERGAS (1971)
Teresa ROVIRA (1982)
Jordi ROVIRA i PORT (1984)
P. Basili de RUBÍ (1978)
Jordi RUBIÓ i BALAGUER (1971 i 1972)
Manuel RUCABADO (1984)
Josep M. SALA i ALBAREDA (1975)
J.M. SALRACH (1982 i 1983)
Octavi SALTOR (1978)
Ricard SALVAT (1974)
Josep SANABRE (1968)
Manuel SANCHÍS i GUARNER (1976)
Enric SANMARTÍ (1984)
Jan SCHEJBAL (1974)
Maurici SERRAHIMA (1977)
Amadeu J. SOBERANAS (1982)
Jaume SOBREQÜÉS (1982 i 1986)
Josep M. SOLÀ i CAMPS (1977)
Ferran SOLDEVILA (1969)
Antoni TÀPIES (1971)
Josep TOMÀS i CABOT (1988)
Miquel TARRADELL (1984)
Margarida TINTÓ (1983)
Josep TOMÀS i CABOT (1987)
Joan TORRENT i FÀBREGAS (1977 i 1986)
Enric TOUS i CARBÓ (1988)
Josep TREMOLEDA (1979)
Joan TRIADÚ (1972, 1974, 1977, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984 i 1986)
Josep TRUETA (1971, 1974, i 1976)
Frederic UDINA i MARTORELL (1979 i 1987)
Helena USANDIZAGA (1980)
Edmon VALLÈS (1977)
Josep VALLVERDÚ (1980)
Joaquim VENTALLÓ (1985)
Jordi VERRIÉ (1979)
Jaume VIDAL i ALCOVER (1976 i 1979)
Marc-Aureli VILA (1981 i 1986)
Pau Vila (1971)
Lluïsa VILASECA (1984)
Dan WOHLFEILER (1986)

DEDICACIÓ D'AQUESTES NADALES

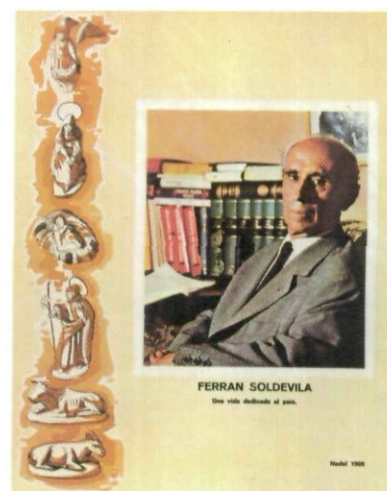
Catàleg de totes les nades editades des de l'any 1967. Les que porten un asteric (*) a continuació del títol estan exhaurides.

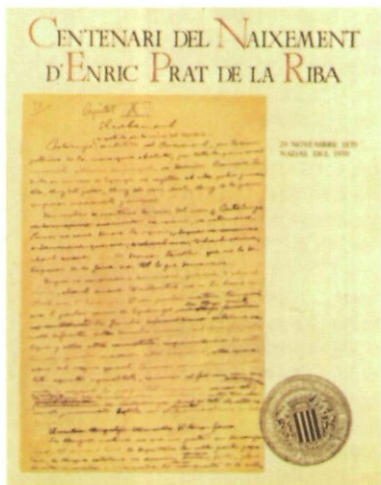
1967. JOAN I EL CAÇADOR (*)

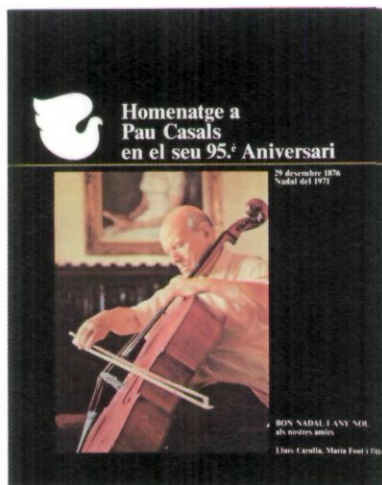
1968. PAU CLARIS (*)

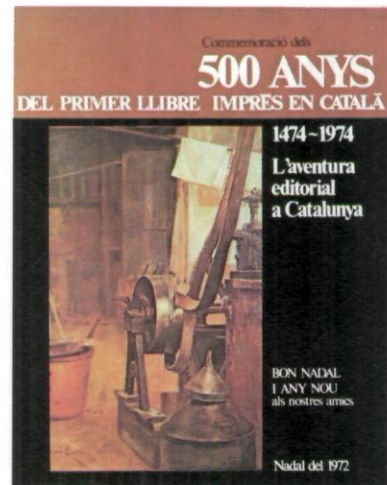
1969. FERRAN SOLDEVILA (*)

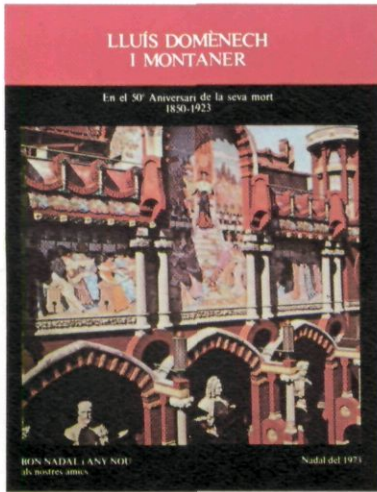
1970. ENRIC PRAT DE LA RIBA (*)

1971. PAU CASALS (*)

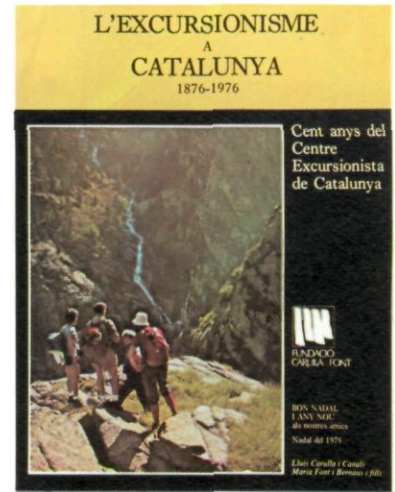
1972. 500 ANYS DEL PRIMER LLIBRE IMPRES EN CATALÀ (*)

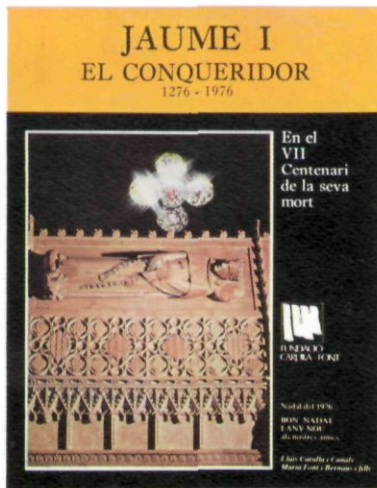
1973. LLUÍS DOMÈNECH I MONTANER (*)

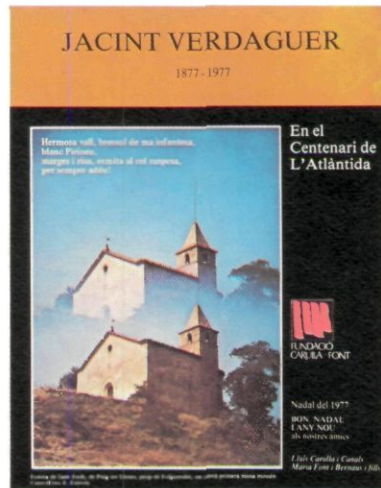
1974. ÀNGEL GUIMERÀ (*)

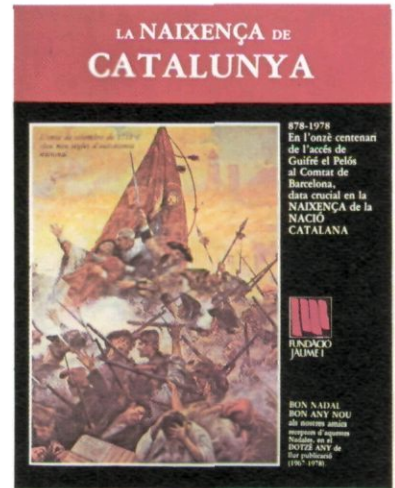
1975. L'EXCURSIONISME A CATALUNYA (*)

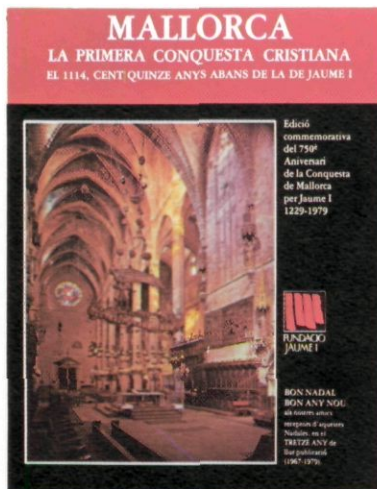
1976. JAUME I, EL CONQUERIDOR (*)

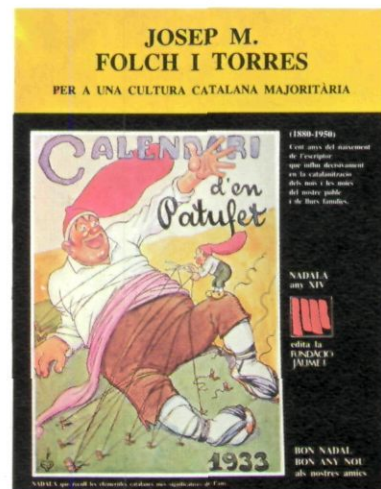
1977. JACINT VERDAGUER

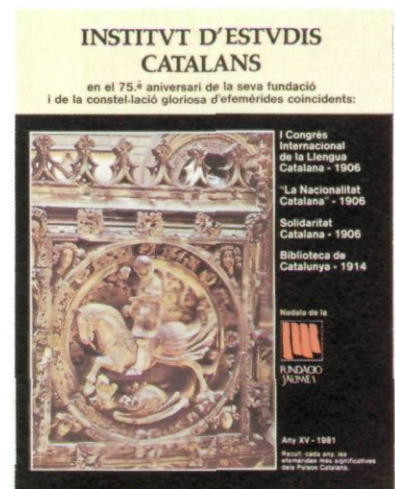
1978. LA NAIXENÇA DE CATALUNYA (*)

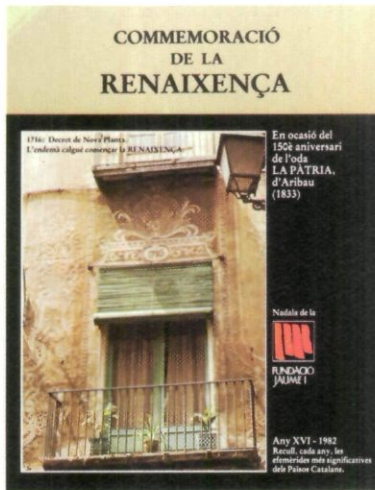
1979. MALLORCA, LA PRIMERA CONQUESTA CRISTIANA

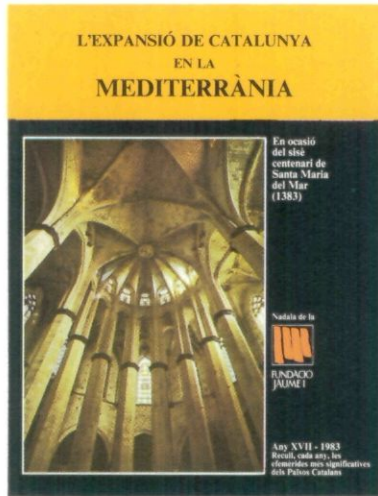
1980. J.M. FOLCH I TORRES (*)

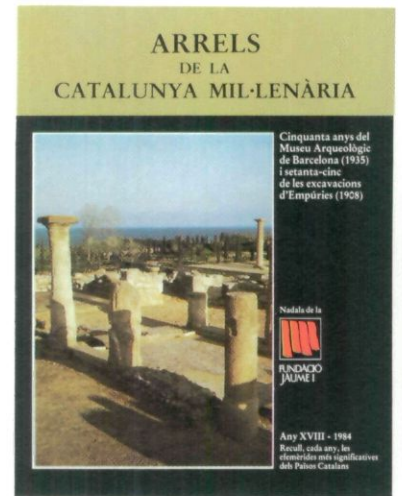
1981. INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS

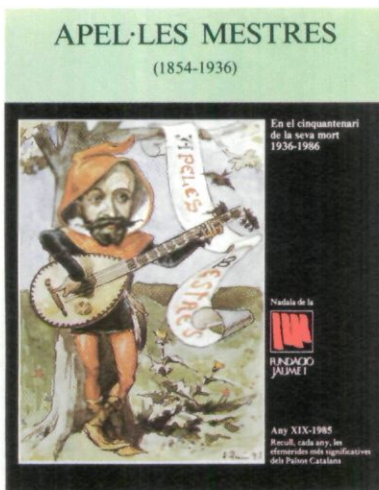
1982. COMMEMORACIÓ DE LA RENAIXENÇA (*)

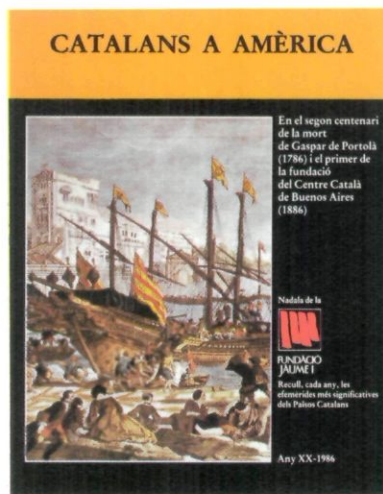
1983. L'EXPANSIÓ DE CATALUNYA EN LA MEDITERRÀNIA

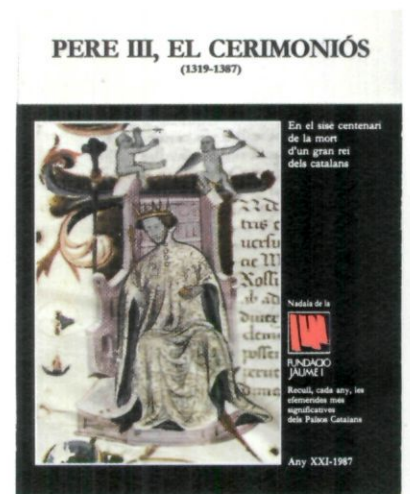
1984. ARRELS DE LA CATALUNYA MIL·LENÀRIA

1985. APEL·LES MESTRES

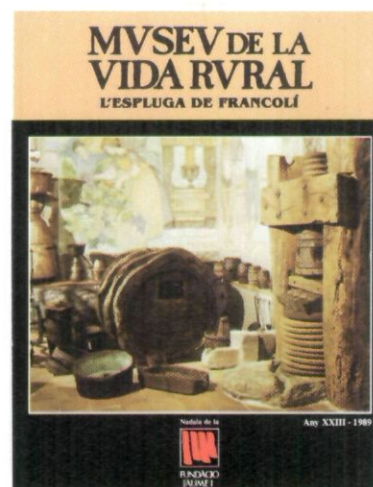
1986. CATALANS A AMÈRICA

1987. PERE III, EL CERIMONIÓS

1988. L'EXPOSICIÓ DEL 88 I EL NACIONALISME

1989. MUSEU DE LA VIDA RURAL

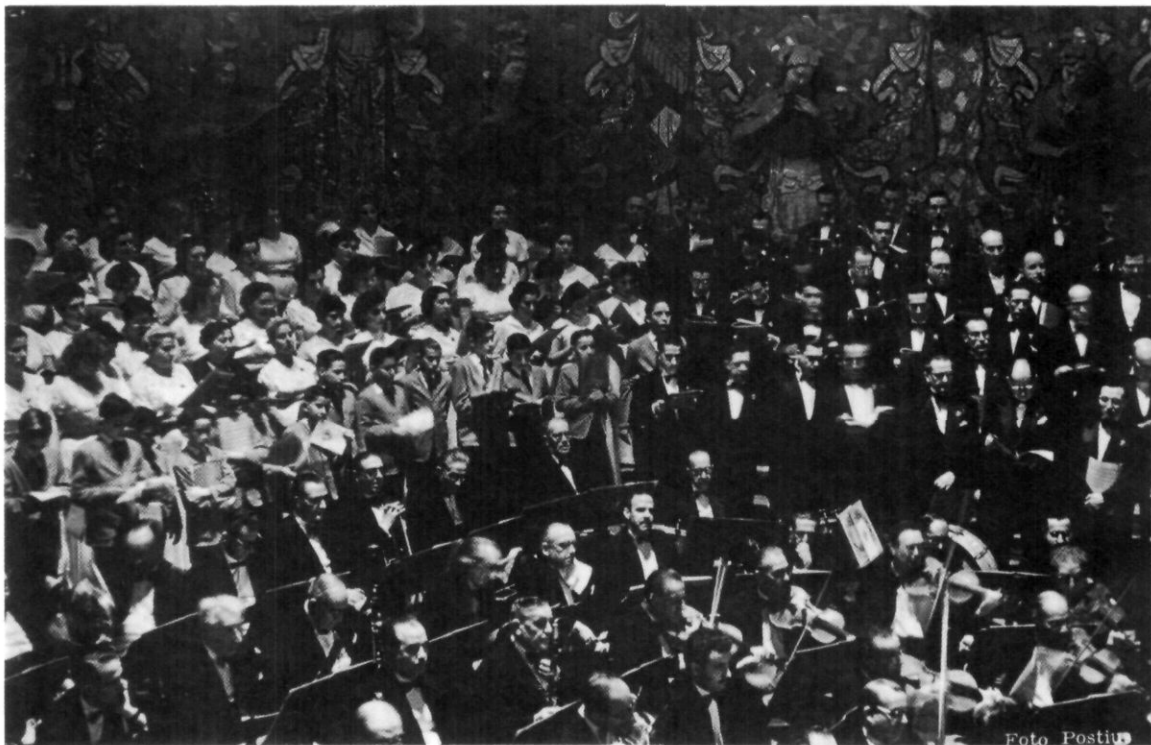

La senyera de l'Orfeó Català presideix totes les actuacions d'aquest arreu del món. Joan Maragall li dedicà el seu Cant de la Senyera al qual després posà música el Mestre Lluís Millet, fundador de l'Orfeó. Durant els anys més difícils de la dictadura franquista, quan al nostre poble li eren prohibits tots els senyals d'identitat nacional, aquest cant esdevingué gairebé l'himne dels catalans i arribà a provocar dures repressions després dels "fets del Palau", l'any 1960. Fou dissenyada per l'arquitecte modernista Antoni Maria Gallissà i Soqué. (Foto Jordi Isern.)

EL MARC HISTÒRIC

L'ORFEÓ CATALÀ I EL TEMPS DE LA SEVA FUNDACIÓ

Miquel Coll i Alentorn

Audició de "Les Estacions"
de Haydn, l'any 1954.

Tenim a Catalunya unes poques institucions (no arriben a la desena) que, per la tasca que han dut a terme, el prestigi i la popularitat que aquesta tasca els ha fet guanyar, i una mena de carisma, que no és fàcil de definir, però que ha de tenir una raó d'ésser, són més que allò que el seu nom indica.

I és evident que entre aquestes institucions, i en un lloc ben avançat de preferència, hi ha l'**Orfeó Català**, del qual es pot ben dir també que és més que un orfeó.

La fundació de l'Orfeó Català tenia lloc el 6 de setembre de 1891 i és natural que ens preguntem què passava en aquell temps.

En la segona etapa del catalanisme polític

Cal dir que feia poc que s'havia celebrat l'Exposició Universal del 1888, amb tot el que havia representat de promoció mundial de la capital catalana. Cal dir també que ens trobàvem iniciant la segona etapa del catalanisme polític. No hem tampoc d'oblidar que estàvem entrant en el període més brillant del gran moviment cultural que va rebre el nom de modernisme. Però hem de tenir present també que aquest és un període d'agudització de les lluites socials, amb un progressiu augment de la influència anarquista que desembocarà en una acció terrorista. No oblidar tampoc l'empobriment del camp a causa de la invasió de la fil·loxera, ni les lluites a causa del problema de la rabassa morta, i també la superació parcial d'aquestes, gràcies als avenços tècnics i a l'extensió del cooperativisme agrícola.

I no deixar de banda, encara, les apassionades polèmiques al voltant de l'integrisme religiós, en bona part fill de les seqüeles de la darrera guerra carlina.

Una època d'ebullició interior

El nostre país està vivint, doncs, una època d'ebullició interior, fruit d'una gran empena vital que no troba l'home o l'empresa que li doni un sentit i una regulació, i que va buscant instintivament i a les palpentes un camí que només a força de marrades i de sobresalts anirà fressant.

I l'empena vital, a prova de contrarietats i fins i tot d'alguna catàstrofe, queda reflectida en la nostra demografia: És cert que els naixements han descendit des del 1857, però la disminució de la mortalitat i la immigració, que comença a ésser important en el darrer terç del segle XIX, donen lloc a un augment de població. Els Països Catalans passen de 3.161.669 habitants el 1857 a 3.865.564 el 1900. La ciutat de Barcelona ha passat de 183.787 habitants el 1857 a 336.926 el 1877 i a 509.589 el 1899.

Però comencem cenyint-nos al fet que volem commemorar abans de considerar-lo dins un context més general.

Dues línies diferenciades en el cant coral

El cant coral havia estat conreat en el nostre país des de temps molt reculats i ho havia estat en dues línies ben diferenciades: una de caràcter popular, representada per les corrandes, caramelles i cançons de festes anyals com la nit de sant Joan i la de Nadal, o les celebracions de la Passió; i una altra, de caràcter més culte o professional, constituïda per les escoles de cantors de les catedrals, monestirs i altres nuclis eclesials, i especialment del monestir de Montserrat, i també, en temps més moderns, pels cors de les representacions d'òpera del teatre de la Santa Creu i més tard, des del 1847, al teatre del Liceu.

Amb els seus cors populars, Josep Anselm Clavé és reconegut com a precursor del ric moviment orfeonístic desenvolupat posteriorment. L'any 1924, l'Orfeó Català li rendí el seu homenatge. (Fotos R. Manent i arxiu O.C.)

El primer cartell institucional, obra netament modernista d'Adrià Gual (1904).

L'obra de Josep A. Clavé

En una tercera línia, que vol ésser pòpular, però que no ho és del tot, que s'escapa dels motlles tradicionals i que rep amb un evident ingenuisme algunes influències cultes o professionals, apareix l'obra de Josep Anselm Clavé, moguda d'un impuls més regeneracionista que pròpiament estètic. Clavé comença la seva obra el 1845 i l'acaba quan mor el 1874. Deixa un moviment coral que des d'ara haurà de desenvolupar-se d'acord amb l'impuls donat pel seu creador, impuls que gradualment anirà perdent en força i en poder de creació tot el que guanyarà d'amanerament.

I quan la decadència de l'obra claveriana sembla ja entrar en una fase irreversible es produeix el que, amb molt poca exageració, podem anomenar el miracle.

Apareixen els orfeons

En l'avinentesa de l'Exposició Universal de Barcelona, el 1888, van acudir a la nostra ciutat diversos nuclis corals anomenats orfeons entre els quals va celebrar-se un concurs el 15 de novembre del dit any. La composició que van haver d'interpretar va ésser l'obra coral del barceloní Claudi Martínez i Imbert, titulada **La Primavera**. Quinze dies després (l'1 de desembre) era celebrat un altre concurs, aquesta vegada entre masses corals que podríem anomenar de tipus claverià.

El nom d'"orfeó" s'havia difós ja a França des de cap al 1825, sigui en el substantiu sigui en forma adjectivada ("orfeònic", "orfeonista") i ja algun cor del nostre país l'havia utilitzat, com es va esdevenir amb un **Orfeó Barcelonès** del 1853 i l'**Orfeó Leridano** del 1861, esdevingut **Orfeó Lleidatà**, almenys des del 1896.

Però els orfeons forasters del 1888, en demostrar una preparació i una qualitat molt superiors a les de les nostres masses corals, van despertar l'interès i l'instint d'emulació de dos joves mú-

"El 23 d'abril de 1905, diada de sant Jordi, fou col·locada la primera pedra i el 9 de febrer de 1908 l'edifici fou solemnement inaugurat. L'Ajuntament li va concedir el premi al millor edifici de l'any."

Oriol Bohigas

"En la ciutat de Barcelona -avui- diada de Pasqua Florida i festa del gloriós Sant Jordi patró de nostra estimada Catalunya - constituïda en aquest lloc la Junta Directiva de l'Orfeó Català, institució coral fundada l'any 1891, composta al present de 185 socis coristes i de 1.358 socis protectors - ha disposat aquesta pedra (un cop beneïda) en els fonaments de l'edifici - per a arxivar-hi, junt amb altres records, - aquesta acta - en la que es consignen les dates memorables del dia 13 d'octubre de l'any 1904 en què fou adquirida per l'Orfeó Català la propietat d'aquest terreny, - del dia 13 de febrer d'enguany - en què s'hi començaren les excavacions per a sentar-hi els fonaments - i la del 10 d'abril - també d'enguany, en què s'inauguraren les obres d'aquest edifici - que, ajudant Déu - i per enaltiment de l'Art i de Catalunya - s'ha de veure coronat per la gloriosa bandera de la terra - Barcelona, 23 d'abril de l'any 1905."

Acta conservada dins la primera pedra del Palau de la Música Catalana

Acte solemne de col·locació de la primera pedra del Palau de la Música Catalana -obra cimera del Modernisme català- el 23 d'abril, diada de sant Jordi, Patró de Catalunya, de l'any 1905.

sics: Lluís Millet i Amadeu Vives, que llavors tenien 21 i 17 anys, respectivament. Millet ja havia fet els seus assaigs de director de cors en la claveriana "Lira" de Sant Cugat del Vallès, tots dos eren deixebles de Felip Pedrell, tots dos tenien una autèntica vocació i una sòlida formació musical.

Neix l'Orfeó Català

En aquesta situació de neguit renovador i d'anhels de superació naixia tres anys més tard (el 6 de setembre de 1891) l'Orfeó Català, entitat de la qual deia el seu secretari, en la primera memòria anual que tenia "per objecte la creació i conservació d'un orfeó ben instruït en l'art musical, per cantar amb perfecció tota classe de composicions corals, omplint així el buit que es nota en la filharmònica Barcelona", mentre es lamentava del "trist paper" que havia representat Barcelona "en el concurs de l'Exposició de 1888".

Vegem ara en quines circumstàncies de tot ordre naixia el nostre Orfeó. I ja que es tracta d'un

fet eminentment cultural observem que s'esdevenia a casa nostra en aquesta esfera.

El moviment cultural més important del segle XIX a Catalunya

Ens trobem llavors en plena vigència del modernisme, el moviment cultural més important de les darreres dècades del segle XIX a Catalunya, que té un destacat aspecte literari, i també musical, i un de més voluminós en les arts plàstiques: arquitectura, pintura, escultura, dibuix, ceràmica, vidrieria, forja de metalls, arts gràfiques, etc. Ve a ésser un neoromanticisme, retorn fins a cert punt del primer romanticisme que, entre nosaltres, havia tingut molta importància en la literatura i en la historiografia i s'hi havia allargat molt en el temps, mentre n'havia tinguda molt poca en les arts plàstiques, llevat potser de la pintura, en les quals fins a mitjan segle XIX impera el neoclassicisme.

Potser per això aquest neoromanticisme tindrà ara tanta importància en aquestes arts. En aquest

Lluís Millet fundà l'Orfeó Català juntament amb el compositor Amadeu Vives. Retrat al carbó, obra de Ramon Casas, que es conserva al Museu d'Art Modern de Barcelona. (Foto Jordi Isern.)

aspecte apareix paral·lelament als moviments europeus i americans de l'*Art nouveau*, el *Liberty*, el *Sezession*, el *Jugendstil*, el pre-rafaelisme, el *Modern Styl* i els *Arts and Crafts*, però no n'és un simple reflex perquè té una personalitat pròpia, molt marcada i poderosa. En els seus orígens hi ha l'historicisme i el medievalisme, que són entre nosaltres, quasi l'única mostra d'influència romàntica en les arts plàstiques, i també un millor coneixement de l'art islàmic, l'atracció de les descobertes de l'art de l'antic Egipte, i fins i tot de Mesopotàmia i de Pèrsia, i també un evident i inesperat racionalisme que dona lloc a l'abundant ús del maó i de les estructures de ferro (els materials moderns d'aleshores, com després ho serà el ciment armat) a la vista; i per damunt de tot el puixant impuls de la Renaixença catalana.

Cal relacionar encara aquest moviment entre nosaltres amb el clima anarquizant de les dues darreres dècades del segle que el connecta, de vegades inconscientment, amb els moviments de reivindicació social que en aquests temps comencen a ésser penetrats per les doctrines de Bakunin i l'actuació del seus deixebles.

El manifest inicial del Modernisme

L'obertura dels nous camins pertany a l'arquitectura. És Lluís Domènech i Montaner, amb el seu manifest publicat a la revista **La Renaixença** "*En busca d'una arquitectura nacional*", el qui, el 1878, inicia el moviment. Tot seguit comencen les respostes: Gaudí fa la casa Vicens, de Gràcia, entre el 1878 i el 1880; Josep Fontserè construeix la Biblioteca-Museu Balaguer de Vilanova i la Geltrú, el 1882; Domènech i Estapà basteix l'Acadèmia de Ciències de Barcelona, el 1883; Josep Vilaseca, l'edifici de les Indústries d'Art Francesc Vidal, el 1884, any en què apareix per primer cop la designació de "*modernista*", referida a aquest corrent; i el mateix Domènech i Montaner, la casa de l'Editorial Montaner i Simon, començada el 1881 i acabada el 1884, que ja és una obra plenament modernista.

A l'Alguer, Sardenya, l'any 1970: Joan A. Maragall, modèlic president de l'Orfeó Català; Lluís M. Millet, director; i a la dreta, Joan Alavedra, autor de la lletra d'El Pessebre. (Foto Postius.)

Gran claraboia invertida que dona llum a la sala de concerts. És una peça singular, demostrativa de la saviesa arquitectònica de Domènech i Montaner. (Foto Ramon Manent.)

Després vindrà la construcció de l'església de les Saleses, de Joan Martorell, el 1885, el mateix any que Gaudí començava el palau Güell. Domènech i Montaner ens donaria, en 1887-1888, l'edifici del restaurant de l'Exposició de Barcelona. I ben aviat, a les dues grans figures de Gaudí i Domènech, s'afegirà la de Josep Puig i Cadafalch que, el 1892, construïa la casa Sisternes a Mataró.

Un art popular

En aquest temps l'arquitectura és un art popular. La gent visita sovint les obres per tal de veure com progressen, les discuteix i comenta i bateja, espontàniament, els edificis amb noms pintorescos i expressius que de seguida són d'ús general: "el Castell dels Tres Dragons", la "casa dels Badalls", l'"Escala de la Vida", la "Casa de les Punxes", la "Pedrera", etc.

D'altra banda són moltes les botigues ornamentades a l'estil modernista, especialment farmàcies i pastisseries o forns de pa, moltes de les quals encara existeixen. També pintors i dibuixants modernistes es dediquen a l'art popular del cartell, especialment Ramon Casas amb els anuncis del xampany Codorniu i de l'Anís del "Mono".

La creativitat de Domènech i Montaner arribarà fins a la segona dècada del segle XX amb la casa Fuster, del capdamunt del passeig de Gràcia (1908-1911) i amb la reforma de can Solà-Morales, d'Olot (1913-1916). El seu millor moment correspon a la primera dècada del segle, amb el nostre Palau de la Música Catalana (1905-1908) i l'Hospital de Sant Pau (1902-1912). Gaudí, després d'un període de gran activitat (al qual pertanyen la casa Calvet: 1898-1899, l'església de la Colònia Güell: 1898-1915, Bellesguard: 1900-1902, la casa Batlló: 1905-1907, la casa Milà: 1905-1910 i les Escoles de la Sagrada Família: 1909), es tanca en la realització exclusiva de la Sagrada Família, a la qual havia començat a dedicar-se el 1883 i continuaria fent-ho fins a la seva mort, el 1926. Puig i Cadafalch després de les seves grans obres modernistes, com la casa Martí (1896), la casa Amatller (1900), la casa

El barri de Sant Pere l'any 1918. (Foto Arxiu Mas.)

"L'entrada del carrer Sant Pere més alt, esquifida i asimètrica, la subdividí en dues grans porxadets, una d'oberta per als carruatges i una altra de vidrada per als vianants, amb doble accés en angle, una de les quals coincidí amb l'eix general de la sala d'audicions, resolent així tots els problemes de l'asimetria."

Oriol Bohigas

Anunci del trasllat al nou estatge social. Aparegut a la Revista musical catalana, el text en francès és demostratiu de la difusió internacional d'aquesta publicació (1909).

"El 13 d'octubre de 1904 va adquirir un solar al carrer de Sant Pere més alt i va encarregar a Domènech i Montaner el projecte del seu estatge que havia d'incloure una gran sala d'audicions. L'empresa era un acte típic de la situació política i cultural del moment: la burgesia, que encara portava el gas de la Renaixença, empenia un acte de cultura, enlairant el nivell dels vells cors d'arrel popular i atacant la gran empresa col·lectiva de construir una sala de concerts, signe d'una generació potent, com ho havia estat al segle del Liceu."

Oriol Bohigas

AVIS

Fem saber an els nostres llegidors, ab veritable satisfacció, car vol dir que hem pogut portar a terme la gran obra somniada, que l'ORFEÓ CATALÀ, desde'l primer d'Octubre, quedarà definitivament instalat y domiciliat en el casal construït expressament pera la nostra institució en el carrer ALT DE SANT PERE, 13.

Per lo tant, desde aquella data la Redacció de la REVISTA estarà domiciliada en el propi casal de l'ORFEÓ, en el qual hauran d'enviarse totes les comunicacions dirigides an aquesta publicació.

Étant l'ORFEÓ CATALÀ installé définitivement dans son propre hôtel, situé au numéro 13 du CARRER ALT DE SANT PERE, nous prévenons nos lecteurs que toute la correspondance adressée à la Rédaction ou à l'Administration de la REVISTA MUSICAL CATALANA doit être maintenant dirigée à cette adresse-là.

Terrades (1904-1905) i la fàbrica Casarramona (1911), derivaria cap al noucentisme. Els epígons de Gaudí i de Domènech (Jujol, Massó i Valentí, i Pericas) continuaran construint amb influències modernistes fins a la tercera dècada del segle.

Les altres arts plàstiques

Al costat de l'arquitectura, i sovint combinades amb ella, que els dona suport, fins i tot físicament, hi ha manifestacions de les altres arts plàstiques, tant de les pures com de les aplicades: l'escultura amb Arnau, Blay, Josep Llimona, Jujol i Clarassó; la pintura amb Joan Llimona, Rusiñol, Casas, Labarta i Torrecassana; la ceràmica, el mosaic, la vidrieria, la forja dels metalls, els mobles, la tapisseria, etc.; sense oblidar el dibuix, amb el mateix Casas, Apel·les Mestres, Alexandre de Riquer i Josep Triadó, ni les arts gràfiques, cultivades especialment per l'Editorial Montaner i Simon, sota la direcció de Domènech i Montaner, molt concretament en la col·lecció "Arte y Letras". Aquestes darreres activitats artístiques, ja molt lligades amb la tasca literària perquè servien per a editar-la i il·lustrar-la.

El modernisme literari: Joan Maragall

La personalitat més destacada del modernisme literari és el gran poeta Joan Maragall. La major part de la seva obra és produïda després de l'any 1895, però ja marca la seva tendència des del 1881, quan s'apassiona per Goethe, Dickens i el Dant, i escriu la poesia **Dins sa cambra**, i més encara amb **L'oda infinita**, del 1888. Del 1893 és **La vaca cega**, i del 1894 són els **Goigs a la Verge de Núria**. El 1895 publica el seu primer llibre de pròpia iniciativa sota el títol de **Poesies**. Quatre anys abans (1891) els amics li havien editat, com a ofrena, un recull de poesies originals i de traduccions de Goethe. Vers 1895, Maragall reacciona contra les tendències decadentistes del modernisme literari dels primers temps i es lliura a una actitud vitalista, deguda en bona part a la influència de Nietzsche, i representada sobretot per la traducció d'**Així parlà Zarathustra** (1898) i per **El comte Arnau** (1900). Vers la fi de la seva vida faria una derivació, forçosament breu, cap al noucentisme amb les traduccions de

El Palau de la Música en construcció (1904).

l'**Olimpica I** de Píndar (1910) i dels **Himnes Homèrics** (1910-1911) i amb la composició de **Nausica** (1910). Tot això, però sense que deixi de tenir sovint reaccions modernistes, que corresponen millor al seu temperament.

L'Avenç

La llar del modernisme literari català és **L'Avenç**. I l'home de L'Avenç és Jaume Massó i Torrents. Aquest, a disset anys, el 1881, havia publicat **Lo Velògrafo** en número únic amb un dibuix de Pla; el nom feia referència al procediment d'impressió, semblant al que ara anomenem "ciclostil". Tot seguit el dit número va ésser continuat per "L'Avenç", també velografiat, del qual tiraven 80 exemplars; el seu lema, pres d'una cançó de Clavé, era "Progrés, virtut i amor". Els escrits eren de Massó, Guanyavents i el rossellonès Pere Talrich; els dibuixos, de Víctor Beltri, del mateix Massó i un de Ramon Casas. Cooperava en l'execució Josep Meifrèn. El 1r. de gener de 1882 "L'Avenç" ja apareixia imprès. El tiratge va arribar de seguida als 3.000 exemplars. Hi col·laboraven gent consagrada, com Narcís Oller, Guimerà, Frederic Soler i Valentí Almirall, i noms nous com els de Rusiñol, que hi feia la crítica artística, Apel·les Mestres, Eudald Canibell, López Oms, Pompeu Fabra, Pous i Pagès, Raimon Casellas, Ignasi Iglésias, Jaume Brossa, Miquel Utrillo, Joaquim Casas-Carbó, Ramon D. Perés, Artur Masriera i molts d'altres. Els dibuixos eren de Dionís Baixeres, Apel·les Mestres, Casanova, Pahissa, Masriera, Llimona, Meifrèn, Pellicer, Vayreda i alguns més.

L'època d'or de "L'Avenç" és, indubtablement, la dels anys 1883-1884, però l'economia de la revista, brillantment dirigida per Ramon D. Perés, va ésser un desastre. Va caldre plegar, però el gener de l'any 1889 hi va haver una represa, amb major rigor administratiu, sota la direcció de Massó i Torrents. D'aquest temps són els estudis sobre gramàtica catalana publicats a la revista per Canibell, Casas-Carbó, el mateix Massó i Torrents i Pompeu Fabra. D'aquest caliu havien de néixer l'any 1913 les **Nor-**

El concert al Trocadero de París, l'any 1914, fou un esdeveniment que desvetllà gran interès en els cultes ambients musicals de la capital francesa.

mes ortogràfiques de l'Institut d'Estudis Catalans.

LA PASSERELLE MERVEILLEUSE
MADO MINTY
MATINÉES, Dimanches et Fêtes, à 2 heures

MOULIN ROUGE
Musie-Hall
LOCATION
Téléphone - MARCADET 06-83
LA REVUE
CACHE TON NU!
40 TABLEAUX
700 COSTUMES

LA CIGALE
Directeur d'Artiste Jean CHARLOT
ÇA IRA!
Rue de RIP & BOUSQUET
JANE MARNAC
MADGE DERNY
PAUL ARDOT
ET SERJIUS

QUAI d'ORSAY
PONT de l'ALMA
MAGIC CITY
DANS LE COEUR DE PARIS
On s'y amuse follement par tous les temps
ENTRÉE : 1re DONNANT DROIT A UNE ATTRACTION
Nombreuses Attractions Gratuites

CINÉMATOGRAPHE
des Grands Magasins
DUFAYEL
LE PLUS PARFAIT QUI EXISTE
Avec imitation complète de tous les bruits
SOLI - CHŒURS - ORCHESTRE - CONFÉRENCES
Tous les Jours, de 2 à 6 heures, sauf les Dimanches
CONCERTS SYMPHONIQUES DANS LE JARDIN D'HIVER
SALON DE LECTURE - BUFFET GLACIER
NOMBREUSES ATTRACTIONS

Tél. : Gut. 01-89 Champs-Élysées Tél. : Gut. 01-89
TOUS LES SOIRS
LA REVUE
d'André BARDE
A^{me} DANCREY I. BORDONI
Prochainement
MAX LINDER
MATINÉE : Dimanches et Fêtes à 2 heures 1/2

Galerie A.-M. REITLINGER
Téléphone WAGNER 28-42 12, Rue La Boétie, 12 Téléphone WAGNER 28-42
EXPOSITION PERMANENTE DE
Tableaux Modernes, Aquarelles, Estampes
ouverte tous les Jours de 10 heures du matin à 6 h. du soir
(Dimanches et Fêtes exceptés)

CASINO de MONTE-CARLO
Ouvert toute l'Année
SAISON DE BAINS DE MER
Concerts Quotidiens

THÉÂTRE des CHAMPS-ÉLYSÉES
Le Dimanche 14 Juin 1914, à 9 heures du soir
PALAIS DU TROCADERO
Le Mardi 16 Juin 1914, à 9 heures du soir
DEUX CONCERTS donnés par la Célèbre Société l'
ORFÈO CATALA
DE BARCELONE
Chef de Musique de 880 Exécuteurs - Directeur-Fondateur : LUISE MILLET
avec le Grand Patronage de S. M. LE ROI ESPAGNOL
S. E. le Marquis de VILLA-URRUTIA, Ambassadeur d'Espagne à Paris
Président : M. LOUIS BARTOLI, député, ancien Président du Conseil
de la SOCIÉTÉ FRANÇAISE DES AMIS DE LA MUSIQUE, Président : M. Gustave BÉLY
de la SOCIÉTÉ J.-S. BACH DE PARIS, Directeur-Fondateur : M. Gustave BRET
Mme Maria BARRIENTOS
et de
M. George A. WALTER

CASINO DE VICHY
OPÉRA
Mardi 9 Juin
ORPHÉE
présenté par
M. AL RAVEAU de l'Opéra-Comique
COMÉDIE
Lundi 8 Juin
Les Balanées - La Parisienne
Mardi 11 Juin
LOUISE
présenté par
MM. ALBERS et CAMPAGNOLA
de l'Opéra
M. BOURGEOIS de l'Opéra-Comique
Vendredi 10 Juin
LA SOURIS
Samedi 13 Juin
LES DEUX CANARDS
présenté par
M. LE DIRECTEUR
Tous les Jours
CONCERTS Exécuteurs

Una època difícil

Durant els anys 1892 i 1893 va donar el to de la revista "L'Avenç" Jaume Brossa, home brillant, iconoclasta i ultraavançat. Per les autoritats els obrers de la impremta "L'Avenç" eren anarquistes militants i els redactors eren tinguts per separatistes. Hi va haver delacions i un registre policíac. Mentrestant a Barcelona havien esclatat les primeres bombes: la de Martínez Campos (1893), la del Liceu (1893 també), la de la processó de Santa Maria del Mar (1896). Calgué suspendre definitivament la revista i Brossa s'exilià el 1897. De la llavor sembrada sortiria uns anys més tard la importantíssima Col·lecció Popular de l'Avenç. I també una sèrie de revistes modernistes: Catalònia, Pel & Ploma, Quatre gats i Joventut, totes elles posteriors al 1895. La darrera prolongarà la seva publicació fins a l'any 1906.

Verdaguer i Guimerà

El modernisme literari va influir en autors que ja havien afermat llur personalitat abans de l'aparició d'aquell, i també en els inicis de l'obra d'altres

que després cristal·litzarien en moviments posteriors. Entre els primers cal destacar Verdaguer que en **Canigó** mostra evidents influències modernistes, i Guimerà que també les ofereix, tant en l'aspecte literari en el cas de **Les monges de Sant Aiman** (1895) i de **La Santa Espina**, escrita especialment el 1907 per a "Espectacles i audicions Graner", que eren una mena de festivals modernistes (1905-1907), com en l'actitud de protesta contra l'estat de coses establert que ja s'insinua a **Mar i cel** (1888) i és absolutament explícita a **En Pólvora** (1893) i sobretot a **La festa del blat** (1896).

Quant als que són influïts pel modernisme, però després no seran modernistes, cal pensar en el Josep Carner del **Llibre dels poetes** (1904), de **La malvestat d'Oriana** (1910), de les llegendes o rondalles escenificades (1905), escrites també per a "Espectacles i audicions Graner" i de l'escenificació de **Canigó** (1910); cal pensar també en el Casellas de la primera època, sobretot amb la seva novel·la **Els sots feréstecs** (1899), en el Ruyra d'**El País del Pler** i d'algunes **Marines i boscatges**, i en els inicis de Guerau de Liost incloent-hi el pseudònim.

Els músics

Ens interessa sobretot de fer constar ací que també hi va haver músics adscrits un temps al corrent modernista, especialment Enric Morera, el compositor preferit d'"Espectacles i audicions Graner", autor de la música de **La fada** de Jaume Massó i Torrens, estrenada a la quarta festa modernista de Sitges (1897). També Jaume Pahissa, musicador de **Canigó**. I, semblantment, el nostre Lluís Millet, especialment en la música del **Cant de la Senyera** de Maragall i Amadeu Vives, en la partitura d'**Euda d'Uriac**, nom de **Les monges de Sant Aiman**, convertida en òpera. Cal relacionar també amb el nostre modernisme, i no solament el musical, la penetració de Wagner a Catalunya, introduït incidentalment per Clavé l'any 1862, començat a divulgar per Letamendi i Marsillach el 1878, i ja més formalment amb l'estrena a Barcelona de **Lohengrin** el 1882 i de

Emissió de sis mil accions, de cent pessetes cada una, destinades a la compra del terreny on edificar-hi l'estatge social i "una gran sala d'audicions" (1906).

Realitzat p'Alf. Thomàs, Barcelona.
E' entregat a la Comissió de l'As. de Sitges, el 1906.

Tannhäuser el 1887. La culminació de la influència del músic alemany a Catalunya queda assenyalada per la fundació de l'Associació Wagneriana el 1901.

Les festes modernistes de Sitges

El moment estelar del modernisme català s'ha de situar en el temps de les festes modernistes de Sitges, organitzades per Santiago Rusiñol i els seus amics del 1892 al 1898. Una de les primeres celebrada el 1893, va comportar la representació de **La intrusa** de Maeterlinck, traduïda per Pompeu Fabra. Una anticipació d'aquestes festes va ésser l'estrena de **Judit de Welp** de Guimerà a Canet de Mar el 1883, a iniciativa de Domènech i Montaner i els seus amics. El mateix Domènech va pintar el decorat amb una escombra sucada en

Gest característic del primer director i fundador de l'Orfeó Català.

una galleda. Entre els intèrprets hi va haver Eduard Toda, Josep Ixart, Joaquim Riera i Bertran, Ferran Agulló i Artur Masriera.

Per completar la informació relativa al modernisme en l'art dramàtic del nostre país cal recordar la influència d'Ibsen i l'activitat del Teatre Íntim d'Adrià Gual, iniciada el 1898.

Nova etapa del catalanisme polític

I emmarcant això, que apareix tan important i voluminós tot i haver-ho sintetitzat dibuixant només les seves línies generals, hi ha una nova etapa del catalanisme polític que va adquirir cada dia més importància i que incideix amb influència creixent en l'evolució de tota la societat catalana.

L'etapa anterior del moviment havia arribat a la seva culminació el 1886 amb l'aparició de **Lo Catalanisme** de Valentí Almirall i amb l'elevació d'aquest a la presidència dels Jocs Florals de Barcelona d'aquell any. Però el següent seria ja l'any del seu capvespre. El seu caràcter difícil, les seves idees avançades i sobretot l'actitud d'oposició al projecte d'Exposició Universal de Barcelona per a l'any següent, van motivar la sortida del **Centre Català** d'un grup d'importants personalitats entre les quals hi havia Guimerà, Permanyer, Güell, Ferran Alsina i Domènech i Montaner. Els dissidents van crear la **Lliga de Catalunya** el mateix 1887 que presidiria poc temps Romaní i Puigdemogolas, succeït ben aviat per Lluís Domènech i Montaner, arquitecte, polític i historiador que serà la figura més destacada d'aquest segon període del catalanisme polític. Si el primer, presidit per Almirall, havia durat vuit anys (1879-1887), el d'ara en durarà disset (1887-1904).

Vers la fi del mateix 1887 el **Centre Escolar Catalanista** es desvinculava del Centre Català d'Almirall i s'adheria a la Lliga de Catalunya i al cap de poc hi entrava un jove de 17 anys que es deia Enric Prat de la Riba. Tres anys més tard aquest jove ja era president del Centre Escolar i n'inaugurava el curs amb la seva coneguda frase

sobre la pàtria catalana. I molt aviat, al costat de Domènech i Montaner, veurem actuar eficaçment i en forma cada cop més destacada la figura de Prat de la Riba. El 24 de febrer de 1891 és organitzada una entitat que aspirava a relligar totes les associacions i periòdics catalanistes amb el nom d'**Unió Catalanista**. En Prat de la Riba en serà nomenat secretari i l'any següent Domènech i Montaner n'esdevindrà president.

Les Bases de Manresa

Una de les primeres activitats de la Unió va ésser la celebració d'una assemblea a Manresa que va tenir lloc els dies 25 a 27 de març de 1892, i on van ésser discutides i aprovades unes Bases per a una constitució regional catalana, que són les famoses **Bases de Manresa**.

L'any mateix de l'assemblea de Manresa apareixia **La Tradició Catalana** de Josep Torras i Bages, que és una història del pensament català i una justificació des del punt de vista de l'ortodòxia catòlica dels principis del catalanisme.

Tres anys després, el catalanisme conquereix posicions importants dins de dues corporacions públiques barcelonines. Guimerà va ésser elegit president de l'Ateneu Barcelonès i hi va fer en català el discurs presidencial en una atmosfera tempestuosa perquè això era llavors una novetat revolucionària. D'altra banda Permanyer va ésser elegit president de l'Acadèmia de Legislació i Jurisprudència.

Per aquest temps, la qüestió de la lluita de l'illa de Creta per alliberar-se de la dominació turca apassionava l'opinió pública europea. Els catalans que veien en el cas de Creta un problema semblant al de Catalunya, van voler manifestar llur simpatia envers els grecs a iniciativa d'Antoni Rubió i Lluch, historiador de la Grècia catalana. Els seus estudis l'havien posat en contacte amb intel·lectuals grecs i ell va suggerir a la Unió Catalanista de redactar un missatge d'afecte al poble de Grècia. El manifest va ésser redactat per Prat de la Riba sota el títol de **Missatge a S.M. Jordi I,**

rei dels hel·lens i va ésser signat per 46 presidents de corporacions i directors de periòdics de Catalunya. El 10 de març de 1897, a les deu del vespre, va ésser lliurat el missatge al cònsol de Grècia per una comissió presidida pel president de la Unió Catalanista i presentada per Rubió i Lluch. Mentrestant, al carrer, l'Orfeó Català i el cor Catalunya Nova alternaven cantant, voltats de la multitud, cançons patriòtiques i populars.

Menestrals i religiosos

Feia sis anys que el nostre Orfeó havia estat fundat i havia anat fent el seu camí. La seva primera seu havia estat al núm. 6 del carrer de Lledó, on l'havia acollit el **Foment Catalanista**. Tenia només 20 cantaires, tots homes, i només 37 socis. Va donar el seu primer concert el 31 de juliol de 1892, en el qual va cantar composicions de Millet, Vives, Robles, i cançons populars. Després passaria per altres estatges al carrer dels Canvis Nous, al de Durfort, a la plaça de Sant Just, carrers Ripoll i de les Magdalenes, sempre pels mateixos barris de Sant Pere, Sant Just i Santa Maria del Mar.

De fet l'Orfeó va començar tot i les seves aspiracions de totalitat catalana, essent una entitat de barri, no solament per les seves successives residències, sinó també perquè els seus cantaires van ésser recrutats en bona part entre els concurrents al Centre de Sant Pere Apòstol (menestrals i, alhora, d'arrelats sentiments religiosos), mentre els socis procedien dels àmbits afins a la **Lliga de Catalunya**, el primer president de la qual, Francesc Romaní i Puigdemogolas, va ésser soci de l'Orfeó des del 1900.

Si Eugeni d'Ors va dir-nos que "tot el que no és tradició és plagí", de l'exemple de l'Orfeó Català (i de molts d'altres de semblants) podríem deduir el principi que només esdevé universal allò que té unes pròpies arrels locals.

Mentrestant la nostra entitat es va anar ampliant i enriquint amb la secció de nois el 1895 i la de veus femenines el 1896. Aquest darrer any,

PROGRAMA	
PRIMERA PART	
1	Himne Català, à solo y coro ab acompanyament de corda, piano y armonium (lletca de J. Riera y Bortan) G. ROBLES
2	(a) <i>Falla d'album</i> } à quartetto de corda VIVES (b) <i>Joguina</i> } GAY
3	(a) <i>La fladora</i> (b) <i>Los segadors</i> (c) <i>Los tres tambors</i> coros à veus solas. CANçons POPULARS
4	<i>Dansas Espanyolas</i> executadas al piano per son autor. GRANADOS
5	(a) <i>Tot flant</i> (b) <i>Marxa de pastors</i> (c) <i>Ayoransas</i> à quartetto de corda MILLET
6	<i>Sanctus</i> , à coro ab acompanyament de corda, piano y armonium. VIVES
SEGONA PART	
1	<i>Capriço festiu</i> à quintetto de corda y piano. BRUNET
2	(a) <i>Coral</i> à boca tancada. (b) <i>Jovenivola</i> coros à veus solas. MILLET
3	(a) <i>Ballet de Berga</i> } executadas al piano per lo Sr. Gay (b) <i>Ball del ciri</i> } GAY (c) <i>Balladas</i> }
4	<i>La fada de Rosas</i> (fragment sinfònic) à quintetto de corda, piano y armonium. LAPEYRA
5	<i>La complanta d'en Guillem</i> à coro ab acompanyament de corda, piano y armonium (lletca de M. Milà y Fontanals). VIVES

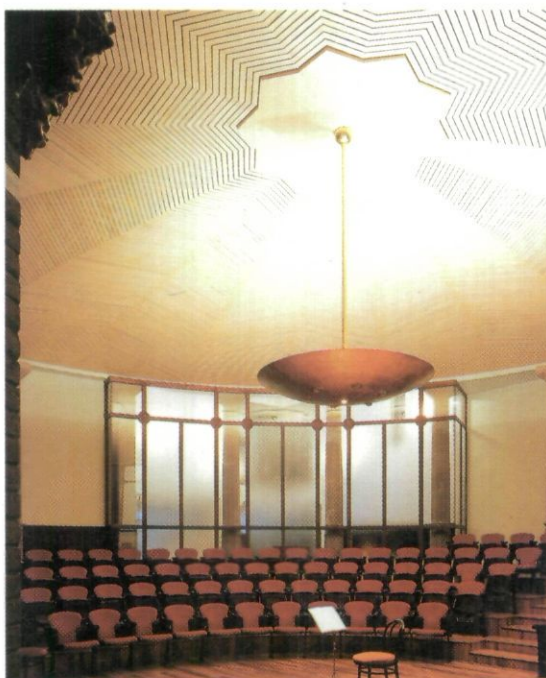
NOTA.—La part de piano en las pessas de conjunt será desempeñada per Don Joan Salvat; la d'armonium per Don Joseph M. Comella, y la d'instruments de corda, per deu distingits professors.
Lo piano de cua ha sigut galanament cedit per la acreditada casa Chassaing Freres.

Programa de la primera actuació pública, el 31 de juliol de 1892 (amb composicions de L. Millet, A. Vives, Robles i cançons populars), en el Saló de Congressos del Palau de la Ciència, aixecat amb motiu de l'Exposició de 1888.

Lluís Millet, amb Maria Barrientos i Joan Manent a la porta de l'Albert Hall de Londres (1914).

Una bella mostra del modernisme floral propi de Domènech i Montaner a la columna central de la façana principal del Palau de la Música Catalana. (Foto Antoni Espejo.)

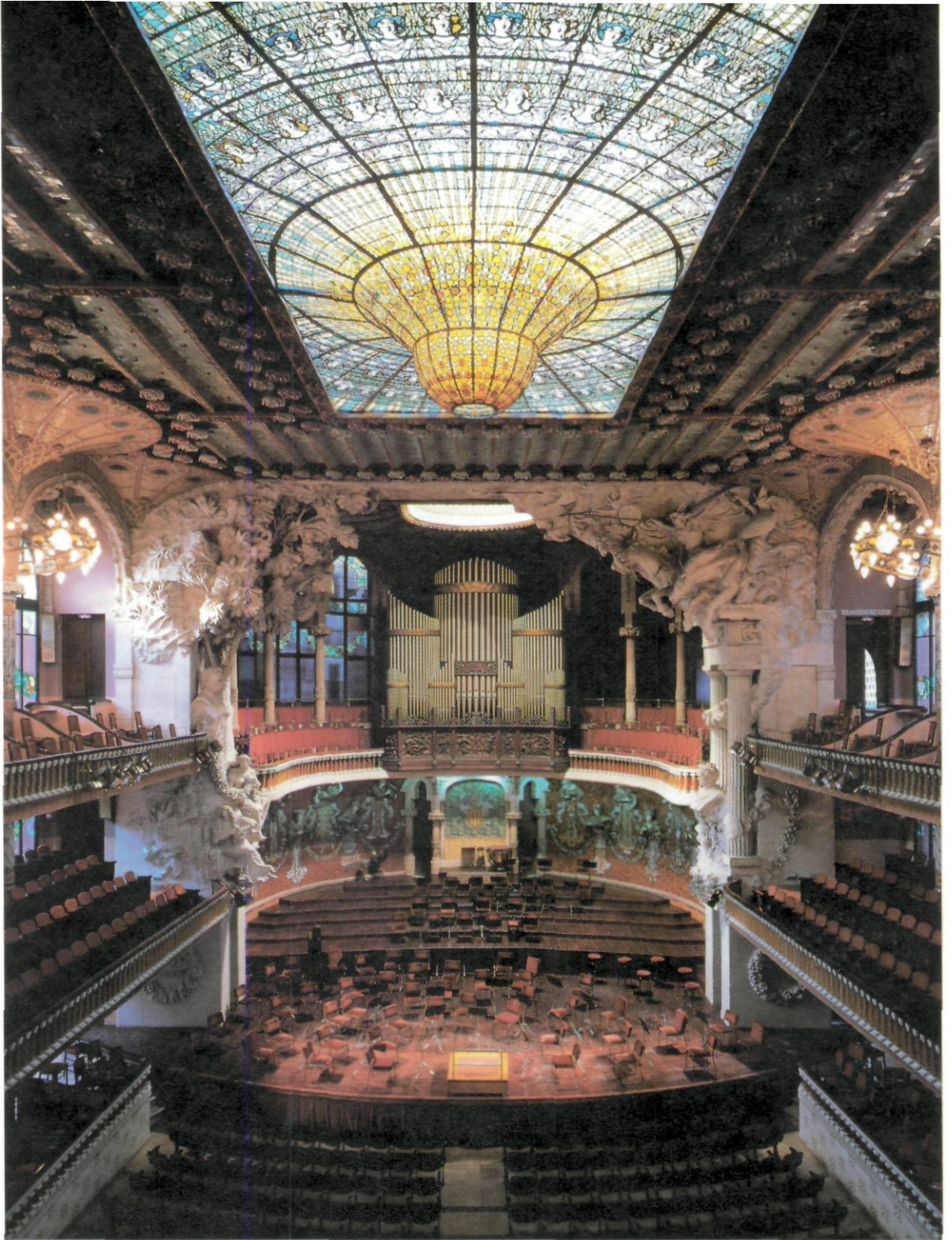

La sala d'assaigs, tal com ha quedat després de la remodelació dirigida per l'arquitecte Tusquets. (Foto Suzuki.)

per obra de Millet i Maragall, aconseguia de tenir el seu propi himne el bellíssim **Cant de la Senyera**, i havent ja assolit el suficient grau de perfecció, el 1900, veia convertida en realitat una aspiració llargament acaronada: l'execució de la **Novena Simfonia** de Beethoven.

L'estatge definitiu

El seu pelegrinatge per la Barcelona vella en recerca d'estatge s'acabaria amb la construcció del meravellós Palau de la Música Catalana, iniciada amb la col·locació de la seva primera pedra el dia 23 d'abril (dia de sant Jordi) de 1905 i acabada amb la seva inauguració el 9 de febrer de 1908. En aquest moment l'Orfeó tenia 1.358 socis i 158 cantaires, i estava preparat per a seguir una marxa ascendent que el portaria als més alts nivells de la música coral. Se li obria un esdevenidor gloriós i dolorós alhora. Les etapes ombrívols de la història de la Catalunya contemporània ho serien també per a l'Orfeó Català. Però l'Orfeó i Catalunya sabrien superar-les i seguirien endavant. Els nostres vots més fervents són perquè l'un i l'altra segueixin avançant perdurablement.

"La separació amb el primer cos és també un parament complet de vidre transparent, i el traspàs cap al tercer –l'escenari– és una gran boca els límits de la qual queden difuminats en la vibració volumètrica de les dues grans pilastres esculpturades, simbolitzacions de la música popular –el bust de Clavé sota un salze de pedra que s'enlaira fins el sostre– i la música clàssica –la cavalcada de les valquíries reboicant-se sobre dues columnes dòriques gregues que emmarquen el bust de Beethoven."

Oriol Bohigas
(Foto Suzuki)

UN SEGLE DE VIDA CATALANA

UN SEGLE DE VIDA CATALANA

Josep M. Ainaud de Lasarte

*Sessió solemne de la
Diputació de Barcelona en
homenatge a l'Orfeó
Català, amb motiu del 25è
Aniversari de la fundació
d'aquest (1916).*

Els cent anys de vida de l'Orfeó Català s'emmarquen dins d'una de les èpoques més apassionants de la història del nostre poble.

Un poble que recupera, lentament, però fermament, la seva personalitat nacional, ofegada després del 1714. Però el poble català, a través dels segles, ha donat proves constants de la seva voluntat de mantenir-se fidel a la seva cultura, a la seva llengua i a la seva voluntat de governar-se com un poble lliure dins el conjunt dels pobles lliures d'Europa.

I només entendrem la història de l'Orfeó Català si la situem dins el conjunt de fets que configuren aquest segle que va des del 1891, any de la fundació de l'Orfeó Català, fins al 1990, que en commemorem el pròxim Centenari.

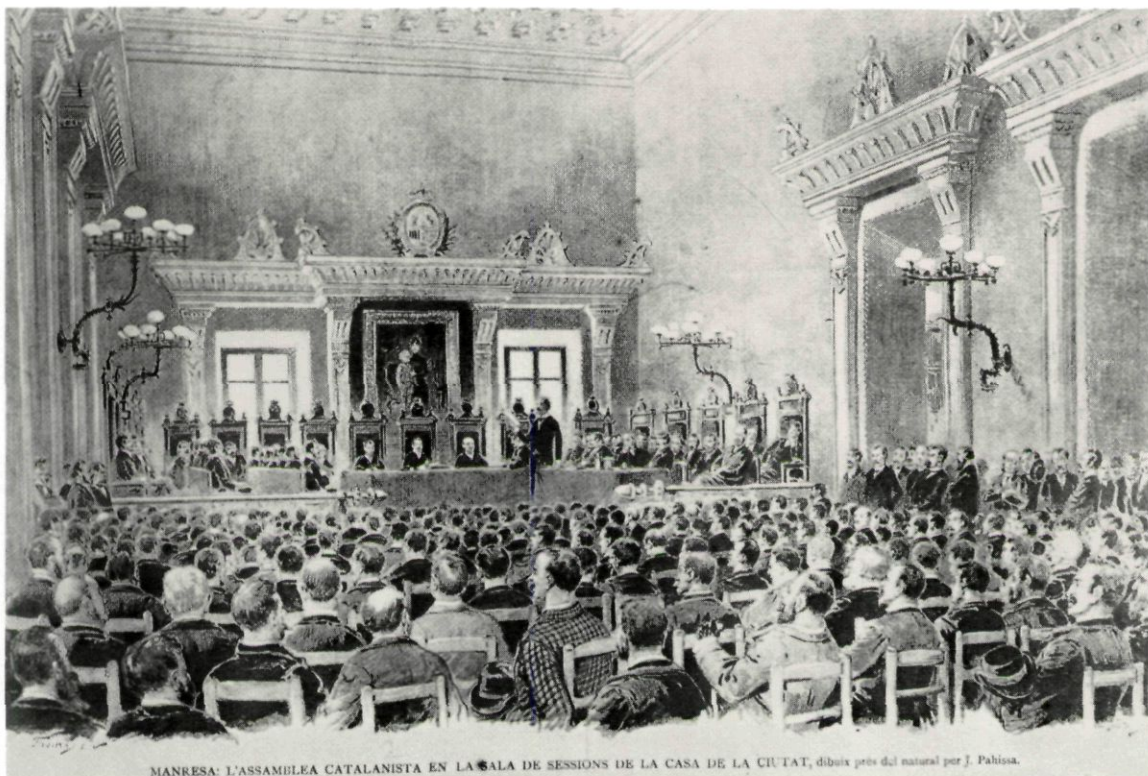
En plena Renaixença

Catalunya, a finals del segle XIX, es trobava immersa en un procés de renovació. Acabades les guerres dinàstiques que l'havien dividida i empobrida, les comarques rurals anorreades per la crisi de la fil·loxera, la gran **Exposició Universal** del 1888 havia significat un canvi positiu, no solament per Barcelona, sinó per bona part del país. Catalunya s'obria de nou al món, i des de la indústria naixent fins a les arts decoratives que preludiaven el Modernisme, un nou horitzó s'obria davant el poble català.

Un poble que havia treballat fermament per recuperar la seva potència econòmica durant el segle XVIII; que havia restaurat, l'any 1859, els **Jocs Florals** en homenatge a la poesia i la llengua catalanes; que havia fet de Barcelona una capital moderna en enderrocar les muralles que l'oprimien, es mostrava receptiu als nous corrents mundials. El poeta Joan Maragall ho recordava molt bé en evocar la memòria de Josep Anselm Clavé, el fundador dels populars **Cors d'en Clavé**, precedent dels orfeons que ben aviat s'escamparien per les terres catalanes:

*El Mestre Millet amb els
directors dels orfeons de
Catalunya (1902).*

MANRESA: L'ASSAMBLEA CATALANISTA EN LA SALA DE SESSIONS DE LA CASA DE LA CIUTAT, dibuix pròs del natural per J. Pahissa.

Convocada per la Unió Catalanista, el mes de març de 1892 tingué lloc, a la sala de sessions de la Casa de la Ciutat de Manresa, una Assemblea Catalanista, amb l'objectiu de resumir en unes **Bases** l'ideari comú a totes les entitats assistents. En fou secretari Enric Prat de la Riba. Dibuix de J. Pahissa a La Il·lustració Catalana (IMH, Barcelona).

“Aquest poble, tan individualista i esquerp, va començar a enamorar-se de l’harmonia: els que abans eren cinquanta, cent homes, llavors van ser un cor; i, ajuntats, van conèixer un goig més de la vida: el goig de produir una cosa bella en comunitat d’acció i de sentiment...”

Un impacte decisiu

La novetat que representà l’Exposició Universal de Barcelona, amb els cors estrangers i els artistes que ens visitaren, va impressionar profundament els músics joves, com Lluís Millet, que ho recordava uns anys més tard:

“Llavors vingué l’Exposició Universal del 88, amb la seva tanda de concursos d’orfeons i bandes. Llavors sentírem, pels cors forasters que vingueren, una manera de cantar en conjunt desconeguda per nosaltres. La justesa d’afinació, l’emissió natural i ben timbrada, l’equilibri i la fusió de les veus, foren una revelació que engendrà en

nosaltres un fort desig de crear quelcom de semblant a casa nostra...”

Aquest mateix sentiment feia vibrar altres joves, com Amadeu Vives, com Francesc Alió, com Alexandre Cortada en el camp de la nova música.

Saber d’on venim i on anem

I en altres aspectes culturals, apareixien els estudiosos del Dret català, de la literatura, de la llengua, de l’art, de l’excursionisme, del folklore, de l’aplec de tradicions i rondalles. Calia saber d’on veníem si volíem saber on anàvem, i calia saber qui érem si volíem comprendre el món que ens envolta.

El **Modernisme**, el gran moviment que projectava Catalunya cap enfora, encara és vàlid avui, i tothom coincideix a valorar-lo com un dels grans moments de la nostra vida cultural.

La càrrega, quadre de Ramon Casas que és conservat al Museu d'Olot.

Moviment cultural i moviment polític

Aquest moviment cultural no podia anar separat del moviment polític. El poble català volia tornar a governar-se ell mateix, com ho havia fet fins al daltabaix del 1714. Durant el segle XIX, els diversos intents dinàstics i republicans no havien reeixit, però el foralisme i el federalisme havien posat de manifest que hi havia una base catalana en tots aquells moviments. Una base que Valentí Almirall havia intentat d'agrupar en el **Centre Català**, però que el seu caràcter, massa personalista, havia limitat.

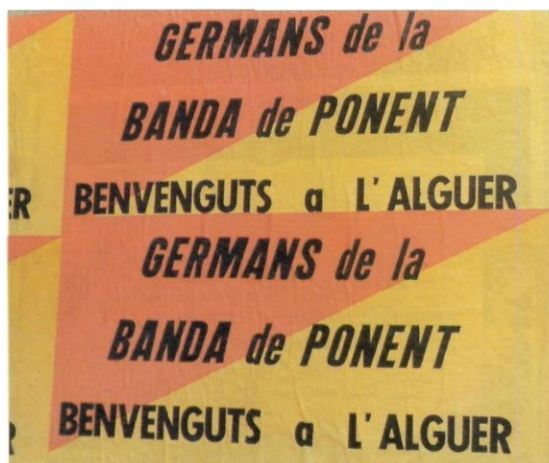
I el 1891, les diverses entitats que arreu de Catalunya treballaven per la recuperació de la consciència nacional, s'havien agrupat en una sola entitat, la **Unió Catalanista**, que les representava totes, i que abans d'un any convocaria, a la ciutat de Manresa, una assemblea per establir les bases d'una Constitució regional catalana. Serien les famoses **Bases de Manresa**, aprovades l'any 1892, sota la presidència de Lluís Domènech i Montaner i amb Enric Prat de la Riba com a secretari.

Dos noms capdavanters del catalanisme naixent: Domènech, president de la Unió Catalanista, i Enric Prat de la Riba, el futur autor del llibre de capçalera dels nacionalistes, **La Nacionalitat Catalana**, i primer president de la Mancomunitat de Catalunya. Com demostra la galeria de retrats al carbó, feta per Ramon Casas, tota aquella gent que "feia país" es coneixia i sumava els seus esforços per construir Catalunya.

Voluntat de construir

I aquesta voluntat de construir pesava més que les naturals diferències polítiques o que les accions negatives d'un Ferrer Guàrdia i la seva "Escuela Moderna" o la violència dels sectors més radicals de l'anarquisme. Catalunya s'anava construint per damunt d'aquestes divisions internes o de les actuacions tèrboles de la política de Madrid, com l'aparició de l'agitador Lerroux.

El poble català recuperava la seva llengua, element decisiu de la seva personalitat nacional, i l'any 1906 celebrava el **Congrés Internacional**

de la Llengua Catalana. El mateix any que l'escriptora "Víctor Català" publicava la seva novel·la **Solitud** i que Prat de la Riba treia a llum **La Nacionalitat Catalana**. I el mateix any que el moviment de **Solidaritat Catalana** omplia places i carrers de Catalunya amb impressionants multituds que reclamaven el dret de ser un poble lliure. Joan Maragall ho descrivia emocionat en el seu article **L'alçament**:

"Sempre me'n recordo de lo que tantes vegades m'havia dit don Joan Mañé: 'El dia en què Catalunya tingués quaranta diputats ben seus al Parlament espanyol, ningú més li faria la llei.' I aquells quaranta diputats són els que ara anem a buscar!"

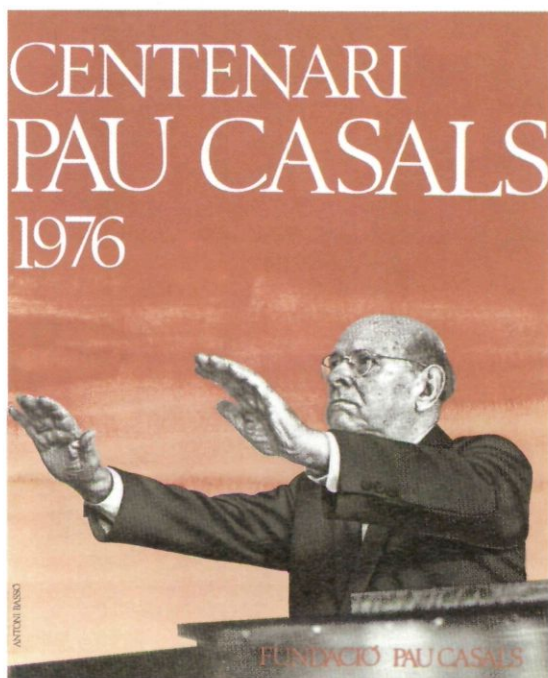
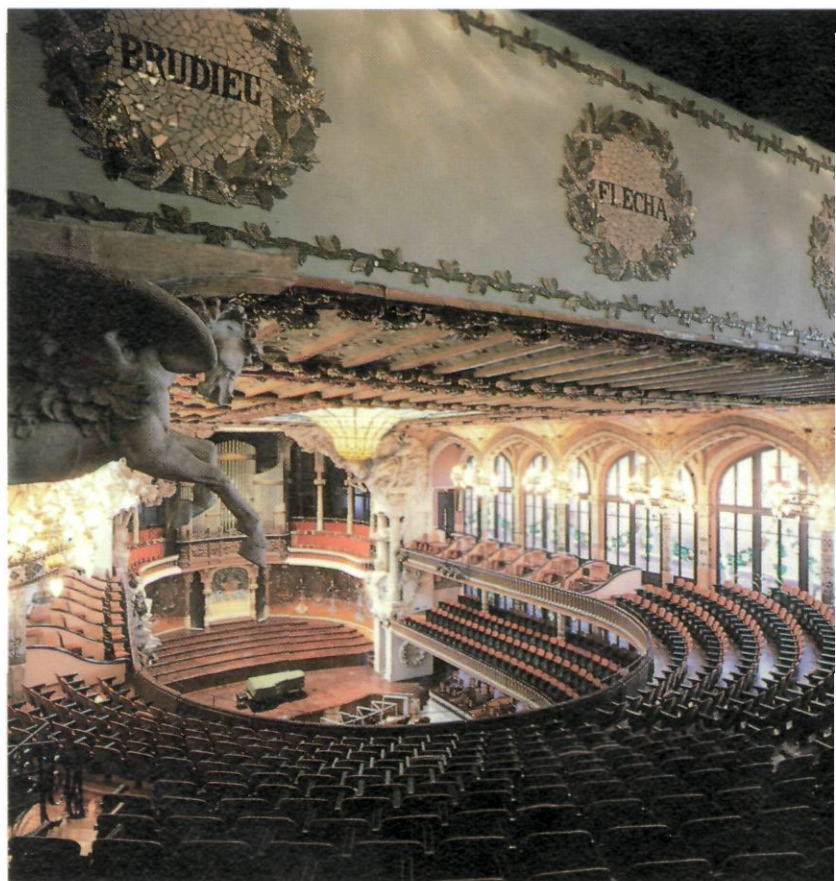
I és que Joan Maragall ja havia escrit unes paraules definitives, uns anys abans, que encara són ben profètiques:

"Pensem que el dia que Catalunya s'hagués deslliurat del teatre i de la premsa de Madrid (i de la d'aquí que encara es fa a la madrilenya), la nostra independència intel·lectual estaria molt avançada, i que el dia que la nostra independència intel·lectual siga complerta, lo demás serà lo de menos, i Catalunya formarà part d'Europa."

Joan Maragall seria l'autor de la lletra de **El Cant de la Senyera**, i un fill seu, Joan Anton, presidiria, molts anys més tard, l'Orfeó Català. Sempre hi ha un sol raig que uneix persones i institucions al llarg dels anys.

Barcelona i Catalunya

Per això, els fets importants de la història de la ciutat de Barcelona ho són també per a la història de Catalunya, fins i tot quan algú els intenta tergiversar. L'Exposició Universal del 1888 no és solament una data important per a la commemoració industrial i festiva: és també l'avinentsa de celebrar uns **Jocs Florals**, on sentim, per primera vegada, l'elogi de la llengua catalana fet per un

(Foto Suzuki.)

Manuscrit del **Cant de la Senyera**, de Lluís Millet, himne de l'Orfeó Català que aquest interpreta invariablement com a peça inicial de tots els seus concerts i audicions.

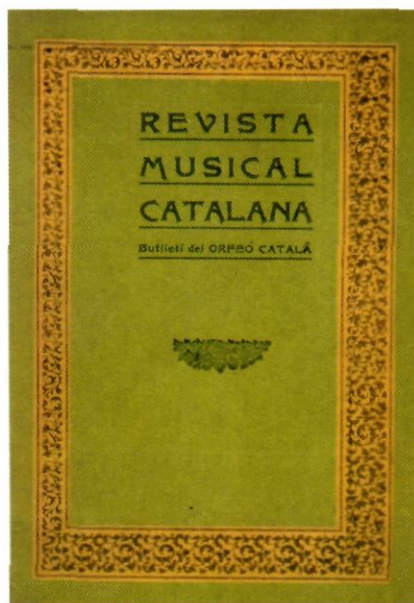
polígraf castellà davant la Reina Regent; és el moment propici per a l'elaboració d'un document essencial de la història del catalanisme com és el **Missatge** que la Lliga de Catalunya presentà, en nom de la nació catalana, a la reina regent Maria Cristina d'Habsburg, i és el moment més indicat per a la celebració d'un **Congrés de Pedagogia** a Barcelona que reivindica, inicialment, l'ensenyament en català dels infants catalans.

Evidència del redreçament

El 1904 es crea la Caixa de Pensions i el 1911 la CNT.

El redreçament de Catalunya era cada cop més evident. Després de l'embranchida de Solidaritat Catalana –i malgrat l'entrebanc de la Setmana Tràgica– la voluntat de crear un òrgan de govern propi aconsegueix que l'any 1914 es formi la **Mancomunitat de Catalunya**. Presidida per Prat de la Riba i, més tard, per Puig i Cadafalch; l'any 1925 és eliminada per la Dictadura de Primo de Rivera, però deixa el bon record d'una administració competent, d'institucions de cultura modèliques i d'una eficient xarxa de telèfons i de carreteres.

I la inactivitat política dels anys de la Dictadura es compensa amb la creació de moderna premsa catalana, de noves entitats culturals, com la **Fundació Bernat Metge**, d'autors grecs i llatins, o **Els Nostres Clàssics**, d'autors catalans medievals. La **Revista de Catalunya** i la **Revista Musical Catalana** són bons exemples, juntament amb **La Paraula Cristiana** de quina manera la cultura catalana s'incorpora als moderns corrents europeus. L'**Obra del Cançoner Popular de Catalunya**, impulsada pel mecenes Rafael Patxot, recupera un vell patrimoni.

Una nova etapa

El 14 d'abril de 1931 s'obre una nova etapa de la història de Catalunya. Francesc Macià, líder del nou partit d'Esquerra Republicana proclama la República Catalana des del Palau de la Generalitat. Un Estatut d'Autonomia recull bona part de les aspiracions del poble català, que el 1932, pot elegir un Parlament que el representa democràticament.

I no és casualitat: el mateix any apareix el **Diccionari General de la Llengua Catalana** que Pompeu Fabra ha anat preparant en els anys foscos de persecució, i una moderna **Història de Catalunya**, escrita per Ferran Soldevila, posa a l'abast del poble el treball dels erudits i de l'**Institut d'Estudis Catalans**, la més alta institució cultural del país.

Un polític ho fa possible amb el seu mecenatge: és Francesc Cambó, líder de la **Lliga Regionalista**, el qual dota generosament l'edició de les dues obres cabdals de la cultura catalana.

Tot seguint el camí fressat

Mentrestant l'**Orfeó Català** ha seguit el camí traçat pel poble de Catalunya aprofundint la seva tasca. Musical, però en el sentit més ampli. L'Orfeó Català estrena obres populars catalanes, obres d'autors catalans, obres del repertori uni-

versal: Beethoven, Bach, Mozart, Palestrina. Els antics locals que aixoplugaren els cantaires s'han convertit en un dels monuments cabdals del Modernisme: el **Palau de la Música Catalana**, bon exemple de l'estil de Domènech i Montaner.

Inaugurat el 1908, assenyalava l'època "dels Palaus": el Palau de l'Estalvi, seu de la Caixa de Pensions; el Palau de Justícia, ofrena de Catalunya a la Corona; el Palau de la Generalitat, excel·lent restauració del noble edifici bastit el segle XV per a seu del Govern de Catalunya, recuperat per Prat de la Riba i per Puig i Cadafalch... I pocs anys després, els monumentals Grups Escolars inspirats per Manuel Ainaud i realitzats per l'arquitecte Josep Goday donaven testimoni de la importància que l'Ajuntament de Barcelona concedia a l'ensenyament dels nois i noies.

També aquells edificis ajudaven a entendre la importància de l'entitat que hi vivia a dins. Res de simple façana ni de monumentalisme, però sí valoració de la feina ben feta.

El Noucentisme

El Noucentisme va agafar la torxa cultural del Modernisme –ara amb una millor valoració de les Normes– i va obrir el camí a l'Avantguarda, on Catalunya hi donà noms de valor universal. Els escultors Gargallo i González, els pintors Miró i Dalí, els músics Gerhard i Mompou són promeses d'allò que podia haver estat la Catalunya nascuda un dia de primavera del 1931.

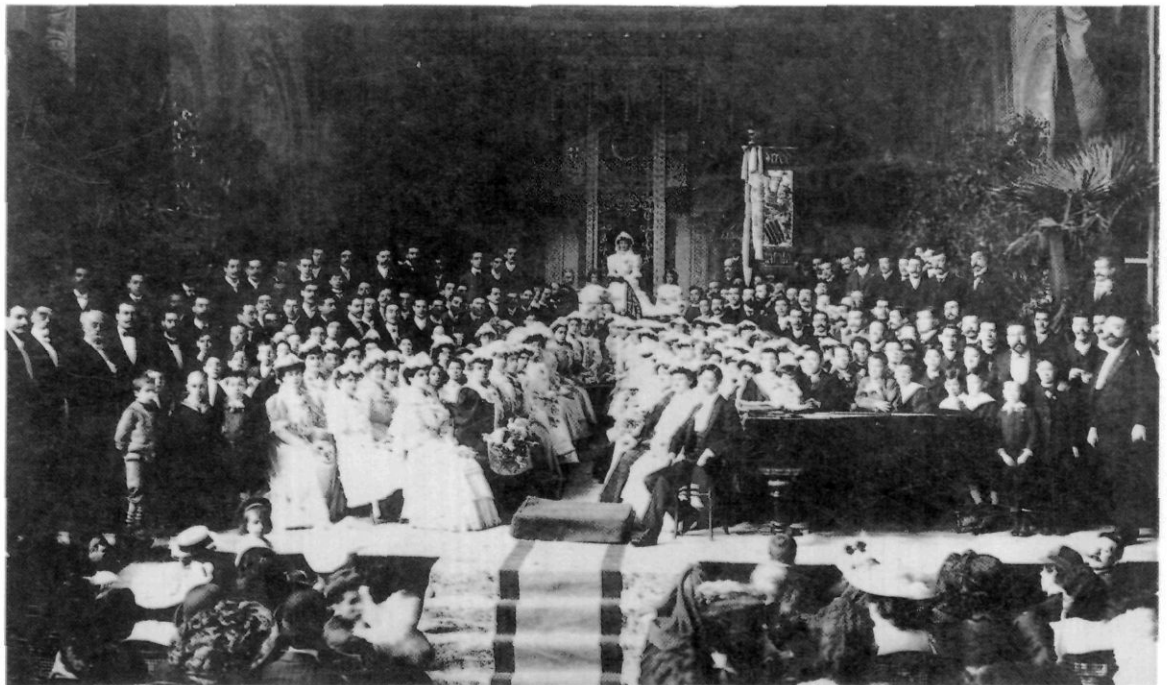
Lluís Millet i Amadeu Vives, els dos músics fundadors de l'Orfeó Català.

"Som infants nous del Renaixement de la nostra terra; no estirem la fibra del cotó ni contem els fils dels teixits fabricats: som de la colla dels enamorats... Som flor del Renaixement, som tonada franca, filla de cosa eternalment nostra d'ahir, d'avui i de demà; tonada germana d'altres tonades de pobles germans; però la nostra és la nostra, com el tirat de les nostres llars, com el calent majestuós del nostre Montseny, com la gloriosa magnificència del nostre Montserrat, com la fesomia de la nostra Moreneta santíssima."

Lluís Millet

Memòria de la primera festa de la Música Catalana (1904)

Primera Festa de la Música Catalana, al Teatre Novetats (1904).

Un país desfet

Però la situació mundial i l'espanyola en particular ho impediren. Ja el 6 d'octubre de 1934 assenyalava un camí de difícil convivència, i el 19 de juliol de 1936, la mal anomenada Guerra Civil trencava bruscament "la ciutat d'ideals que volíem bastir", com diria el poeta Màrius Torres el mateix dia –26 de gener de 1939– que Barcelona era ocupada per les forces del general Franco i els seus aliats moros, alemanys i italians. Tres anys de guerra –de bombardeigs, d'assassinats, d'incendis i de fam– havien marcat decisivament el nostre país i la nostra gent. El 1939, llargues

corrues de refugiats passaven la frontera amb França per demanar-hi acolliment o marxaven cap a les terres d'Amèrica, més acollidores.

Anys de repressió

L'Orfeó Català no havia pogut actuar normalment durant la guerra. Ara, la repressió dels vencedors contra tot el que significués Catalunya o la seva cultura seria implacable. L'Orfeó Català va veure prohibida la seva actuació –com ho havia estat en algun moment de l'anterior Dictadura de Primo de Rivera– i semblava que la represa seria impossible.

El mestre Lluís Millet, una institució catalana, moria el 1941, silenciosament, en contrast amb la mort de l'altre fundador, Amadeu Vives, el 1932, envoltat dels honors oficials que mereixia. Molts cantaires s'havien exiliat; els altres s'anaven trobant a poc a poc i en silenci. Com diria Carles Riba en una de les seves **Elegies** escrites a l'exili, "tots els batuts van trobant-se soldats".

Voluntat de resistir

I dins de Catalunya, la voluntat de resistir i de donar testimoni d'un poble que no admet la derrota, és cada cop més visible. Les Festes de Montserrat, el 1947, són un crit d'alerta. Sorgeixen nuclis de resistència cultural: petites revistes en català; grups que assagen cançons catalanes; sardanistes dispersos; gent que dona classes clandestines de llengua catalana; editorials que publiquen amb data falsa; nois i noies que penjen banderes catalanes als llocs més inversemblants, des de les roques de Montserrat fins a les torres del temple de la Sagrada Família, i que una nit memorable despleguen la bandera catalana dins el Palau de la Música Catalana, amb una escampadissa de volants que només diuen "El problema catalán no existe", per desmentir les afirmacions de les autoritats ocupants. El 1951, la massiva vaga de tramvies preocupa el règim. I l'any 1952, quan se celebra el Congrés Eucarístic Internacional, una enorme bandera catalana apareix dalt la muntanya de Sant Pere Màrtir davant els milers d'assistents a la solemne cerimònia de clausura del Congrés.

No accepten la derrota ni l'ocupació

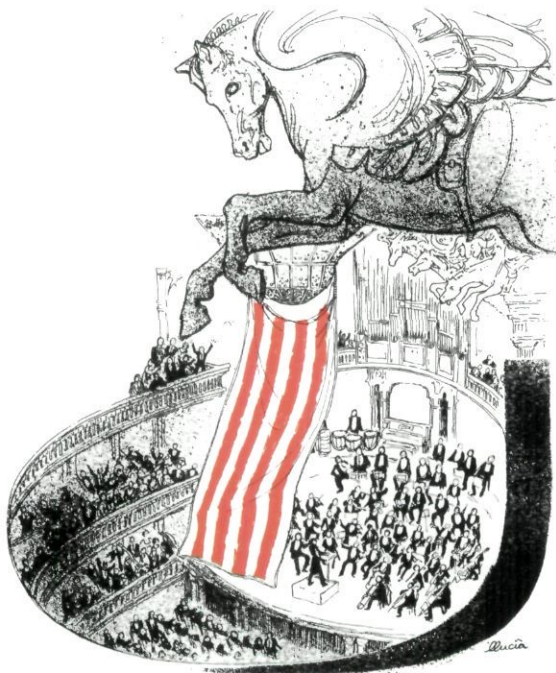
Aquestes noves generacions, que no han fet la guerra, però que no accepten ni la derrota ni l'ocupació, són testimonis, el 19 de maig de 1960, d'un fet que té per escenari el Palau de la Música Catalana. Les autoritats no permeten que es canti, en el moment que li correspon, **El Cant de la Senyera**, i un grup de joves l'entona coratjosament.

El Mestre Millet enarborava la Senyera en el moment d'entrar al Palau Nacional de Montjuïc (1930).

"I la nostra parla? En coneixeu de més bella? Jo en conec no gaires i no gaire profundament, però estic segur que no n'hi ha cap al món, ni n'hi ha hagut de més noblement bella; noble sense pompes vanes, penetrant i ràpida per a expressar els moviments forts i sincers de l'ànima."

Lluís Millet

ELS "FETS DEL PALAU"

Aquell mes de maig –de 1960– s'esqueia el centenari del naixement del poeta Joan Maragall. D'entre els actes programats, l'Orfeó Català va organitzar un concert d'homenatge. De les composicions del nostre poeta nacional, n'hi havia una, el **Cant de la Senyera**, "autorizada desde bastante tiempo antes, pero con la ridícula condición de que no podía cantarse ni al comienzo ni al final de ningún repertorio, sino como una pieza más del repertorio. Esta disposición había sido aceptada por diversos orfeones que, por lo tanto, la cantaban. Y no había sido admitida por el Orfeó Català". Qui escriu això, Ramon Guardans, gendre de Cambó, actuava aleshores de president en funcions de l'Orfeó Català, per absència de Fèlix Millet i Maristany. El senyor Guardans ens explica com s'ho va fer per aconseguir d'incloure el Cant de la Senyera en aquell concert d'homenatge: "había canciones con letra de Maragall para integrar una sola parte del programa, que fue la tercera y última. Entonces –y por esta circunstancia– se nos ocurrió aprovechar la ocasión para salir de una vez del "impasse" en que nos hallábamos: siendo de Maragall la letra del "Cant de la Senyera", abrir con ésta la tercera parte, con lo cual le dábamos el puesto de honor y sin embargo cumplíamos con la imposición de interpretarlo en medio del programa. Hoy estos equilibrios –para quienes no hayan vivido esa época– parecerán raros y hasta despreciables. Ciertamente, durante cuarenta años los avances eran de este tenor y los logros de esta naturaleza. Se hizo así, no sin recoger la aprobación y el sello de la censura antes de repartir carteles y programas."

Els de l'Acadèmia pensaren a aprofitar l'ocasió, i van decidir que en el moment en què s'interpretés el "Cant" es despenjaria a l'interior del Palau una gran bandera catalana, fet aquest que ja havia tingut lloc el 1944. Es van repartir cartells i programes anunciant el concert. Però tres dies abans, el governador civil, Felipe Acedo Colunga, va prohibir el "Cant de la Senyera". Aleshores, Guardans s'entrevistà amb ell, "haciéndole ver la irregularidad de su decisión, puesto que el Orfeo cumplía rigurosamente en este caso con la autorización anteriormente dada. La conversación fue increíble, con amenazas de prisión para toda la Junta si se producían alborotos y con una total cerrazón a admitir nuestro correcto planteamiento. Félix Millet y yo planteamos entonces una salida audaz al conflicto. Ausente él de Barcelona, me fui a ver al ministro de la Gobernación. Le razoné, admitió y aceptó nuestros argumentos y el error del gobernador civil, y le ofrecí la solución: acudirían al concierto, previamente invitados, algunos ministros presentes en Barcelona, encabezados por él. Antes de empezar el concierto se diría por los altavoces que a requerimiento de ellos mismos y del público se interpretaría el "Cant de la Senyera" en el lugar programado, y el problema quedaría zanjado. Con Camilo Alonso, personalidad compleja pero más sutil de lo que daban a entender las apariencias (–era conegut popularment per Don Camulo–), entendí i acepté la fórmula sin reservas ni restricciones. Los otros tres ministros que acudieron al concierto –Solís, Ullastres y Rubio García-Mina– lo hicieron con pleno conocimiento del desenlace acordado".

En conseqüència, calgué imprimir un altre programa de mà, en el qual en la plana del concert no hi figurava el "Cant". La gent de l'Acadèmia, en vista de la prohibició, va decidir de fer una acció més sonada: anar-hi en pes i reclamar a crits el poema prohibit. Es va fer una edició a multicopista de la lletra, que havia estat musicada pel mestre Lluís Millet. Es van fer assaigs per grups als domicilis particulars, ja que els més joves només coneixien la primera estrofa de la cançó. I arribà el dia D.

Al matí, Franco presidí la sessió acadèmica de la Diputació Provincial de Barcelona dedicada al centenari de Joan Maragall, acte celebrat en l'aleshores Biblioteca Central, actual Biblioteca de Catalunya. Al vespre, a un quart d'onze, dues-centes persones, entre gent de l'Acadèmia, familiars, amics i simpatitzants, se sumaren al públic en general, anant a seure majoritàriament al galliner. Xavi Polo per si da cas, duia a la seva furgoneta una gran bandera, però es va decidir que no, que el que es faria era reclamar el "Cant".

El Molt Honorable Senyor Jordi Pujol i Soley, President de la Generalitat de Catalunya, i la seva esposa, acompanyats per l'actual President de l'Orfeó Català, senyor Fèlix Millet i Tusell. (Foto Barceló.)

Aviat sorgiren problemes. Segons Ramon Guardans, "al llegar el ministro de la Gobernación al Palau, me llevé aparte para decirme que el plan no se podía cumplir. Decía muy agobiado: 'Otro día, otro día'. Le repliqué que no había otro día. Que era aquel día o nunca. Acabó confesándose que si se cantaba el 'Cant de la Senyera' se quedaba sin gobernador y que él no quería correr este riesgo con Franco en Barcelona. Reuní a los cuatro ministros en el antepalco y les requerí para que se fueran: les dije que sin el 'Cant de la Senyera', su presencia era una provocación y un acto ofensivo. Al terminar la segunda parte se marcharon todos menos Jesús Rubio, que insistió en que irse era una incorrección con el Orfeó y con el público. A pesar de todo le hice salir acompañado por la puerta trasera antes de acabar el concierto".

El Palau era ple de gom a gom. També hi havia, és clar, molta policia secreta, potser un centenar, que estava a l'aguait dels moviments de la gent. Abans d'arribar a la tercera part, ja havien practicat algunes detencions (Miquel Xancó fou el primer) de joves amb còpies del "Cant" a la butxaca i que l'estaven repartint. És per això, que com més avançava el concert més vigilats estaven. "Poc abans que el mestre Millet iniciés la cançó que en el programa d'abans corresponia al 'Cant de la Senyera', el públic esclatà en grans aplaudiments que duraren cinc minuts. S'inicià la cançó, i en adonar-se que era el 'Cant Espiritual', un maremàgnum de crits, de protestes, d'aplaudiments i de grups que entonaven a llur risc el 'Cant' ofegaren la veu dels orfeonistes. S'acabà la cançó, i alguns joves a peu dret, començaren tot seguit l'himne maragallí prohibit. Aleshores es desbordà la brutalitat de la policia." La versió de Ramon Guardans és idèntica, afegint que el ministre present, Jesús Rubio "no cesaba de repetir: 'esto es impresionante. ¡Dios mío! ¡Esto es increíble!'" Per la seva banda, Pep Espar ens informa que "al moment que es van acabar els aplaudiments jo, veient que ningú no cantava, vaig engegar el 'Cant de la Senyera'. Tot d'individus se'm van abraonar a sobre i va ser aleshores que vaig tenir els primers 'contactes' amb la policia. Van sortir pistoles, la gent es va abraonar sobre els policies. Aprofitant l'aldarull vaig agafar-me de bracet amb una noia de l'Acadèmia de la Llengua Catalana i vaig poder sortir. Aquella nit ja no vaig dormir a casa, en saber que hi havien anat a cercar els meus germans". Xavi Polo corrobora aquesta versió: "Comença Espar i els altres s'aixecaren i cantaren. La policia quedà astorada en un primer moment i després es posà a cridar: 'a ése, a ése'. Els de l'Orfeó acabaren cantant la Senyera, mentre la gent de platea s'alçava a mirar què passava al galli-

ner. I per primera vegada en molts anys, els catalanistes no ens deixàrem agafar i lluitàvem per tal d'escapol·lir-nos", segons ens va dir en una conversa personal.

L'aldarull va ser impressionant: els policies de paísà perseguint la gent, la qual saltava per les files i es trobava també en d'altres pisos. Jaume Casajoana va ser detingut abans dels primers crits i conduït a una sala del Palau, on anaven encabint les persones a mesura que els agafaven. Recordo perfectament com un dels policies cridava, enfadat: "¡Teníamos que haber traído a los grises (sic)!" Un cop l'edifici va quedar buit, se'ls van endur a Jefatura de Via Laietana, tot caminant pel carrer. Als afores del Palau hi havia petits grupets, els quals en veure que s'enduien Casajoana i d'altres de l'Acadèmia decidiren d'avisar Jordi Pujol el qual, remarquem-ho, no havia assistit al concert: "precisament la nit dels fets del Palau, els mateixos dos amics, que eren en Xavier Polo i en Ramon Batlle, van comparèixer a casa que devien ser les dues de la matinada, dient que havien detingut en Jaume Casajoana i tota una pila de gent i que se'ls havien endut. Jo llavors tenia la sensació que les coses estaven posades de tal forma que no arribarien fins a mi i vaig continuar a casa dos o tres dies." Pujol havia estat l'organitzador i abans dels fets Casajoana l'havia anat a veure per explicar-li com estava muntat. Vint anys després, Casajoana jutjava així el fet que Pujol no s'hagués amagat: "va ésser un error. No obstant això, crec que Pujol no tenia ganes de convertir-se en un pròfug en uns moments en què estava a punt de crear la Banca Catalana." Xavi Polo insisteix: "Vam anar a casa a advertir-lo que havia de marxar perquè, després de les detencions, el seu nom tard o d'hora sortiria a reullir. I no ens va fer cas."

Jordi Pujol fou detingut aquella mateixa nit, torturat i posteriorment condemnat –en consell de guerra sumaríssim– a set anys i mig de presó. Els fets del Palau foren l'excusa per fer-li pagar el full clandestí titulat "Us presentem el general Franco" i, sobretot, la campanya contra Luis de Galinsoga, periodista indigne que havia cridat públicament "Todos los catalanes son una mierda".

(Extret del llibre "Els fets del Palau i el Consell de Guerra a Jordi Pujol", de Joan Crexell. Edicions de La Magrana, 1982.)

Dos presidents que han deixat un solc profund a la vida de l'entitat, la qual regiren en èpoques realment difícils: Fèlix Millet i Maristany a qui veiem amb l'Abat Escarré, i Joan Anton Maragall i Noble, que rebé els Reis d'Espanya, Don Joan Carles I i Donya Sofia, el dia que aquests visitaren oficialment la seu social de l'entitat, l'any 1976. (Foto Soteras.)

Les detencions no es fan esperar, i un jove és acusat d'haver organitzat la protesta. És Jordi Pujol i Soley, el qual és detingut, maltractat i condemnat per un Consell de Guerra sumaríssim a set anys de presó. Un Consell de Guerra en temps de pau, per condemnar una persona que no ha comès cap delictes!

El nom de Jordi Pujol es fa popular en poc temps, i carrers, parets, roques i cingles, d'arreu de Catalunya, veuen el seu nom pintat de les més diverses maneres "Pujol/Catalunya" és el motiu dels comentaris de la gent, que cada vegada és més conscient que hi ha una joventut que es mou de manera implacable.

I ben aviat és el moviment de la **Nova Cançó**, que s'estén arreu de la nostra terra i que troba seguidors entusiastes entre la gent jove. Primer van ser els Cors d'en Clavé, després els Orfeons, ara les Corals. El 1947, neix la **Coral Sant Jordi**, sota l'impuls d'Oriol Martorell. La cançó és alguna cosa més que unes notes i unes lletres: és el plebiscit d'una joventut que vol ocupar el lloc i el relleu de la gent gran que va fer la guerra o de la que se sent derrotada, tot i la seva joventut.

Aires nous

La guerra mundial ha acabat amb la derrota de les potències de l'Eix, però la guerra freda dona bel·ligerància a l'URSS i al marxisme, d'una banda, i al franquisme, d'una altra. No serà fins que el president americà Kennedy i el rus Kruixtxov obrin una via de diàleg, compartida pel papa Joan XXIII i el Concili Vaticà II, que el món tindrà noves esperances. A la guerra –o a l'amenaça de guerra– succeeix la pau o l'esperança de pau.

Pau Casals estrena el seu oratori **El Pessebre** amb lletra de Joan Alavedra, que durà arreu del món un missatge d'amor i de pau. A les Nacions Unides, Pau Casals s'identifica, simplement, com un català: "I am a catalan".

A l'exili han mort, mentrestant, milers de catalans, tan representatius com el cardenal primat

"Madrid està en deute amb l'Orfeó Català; i les inacabables ovacions que ahir a la tarda ressonaren a la sala no eren sinó un reconeixement d'aquest fet. Els innombrables i costosos sacrificis que suposa aquest desplegament i el present extraordinari d'aquestes actuacions, ens obliguen, i no fóra el nostre tarannà deixar-nos vèncer en generositat de correspondre amb una hospitalitat que tampoc no tingui rival.

J.M. Franco (1950)

A l'Ajuntament de Madrid, el director Lluís Millet (1) rep una corona de plata de mans de l'alcalde de la capital (2). Durant l'acte, el tenor Francesc Viñas (3) va cantar l'Himne a l'arbre fruïter. Els acompanya el director de la Banda Municipal de la "Villa y Corte" (4).

Vidal i Barraquer, Pompeu Fabra, Bosch i Gimpera, Rovira i Virgili, Carles Pi i Sunyer, Pau Casals. El President de la Generalitat, Lluís Companys, és afusellat a Barcelona el 1940.

Mor també a l'exili el gran compositor andalús Manuel de Falla, que desitjava que l'Orfeó Català estrenés a Poblet la seva cantata **L'Atlàntida**, sobre el poema de Verdàguer.

El problema de la integració

Noves generacions van omplint el buit que deixen les antigues, i gent arribada de tota la Península va poblant Catalunya, sense trobar-hi la manera d'integrar-se a la seva cultura o d'aprendre la seva llengua. Entitats privades, com el benemèrit **Òmnium Cultural**, intenten d'omplir aquell buit de les institucions públiques, i ajuden a l'ensenyament de la llengua catalana i a la difusió i suport de la nostra cultura.

Mentrestant, els nous mitjans de comunicació, tots en llengua castellana, afegixen una greu dificultat per al manteniment de la identitat nacional de Catalunya.

Apareixen noves i perilloses formes d'espanyolisme, dissimulades de preocupació social, molt més aparent que no pas sincera. Però aquesta gent troben molta "comprensió" i suport material a Madrid, durant el règim franquista o en els nostres dies.

Es vol introduir la idea que la cultura catalana tant és vàlida en llengua catalana com en castellà, i es mitifiquen autors secundaris pel sol fet d'haver escrit en castellà, i silencien els qui en els moments més difícils de la negra nit ho feren en llengua catalana. Fins i tot el pregó de les Festes de la Mercè, s'encarrega a un ministre de Madrid, bon coneixedor del francès, que ni tan sols no diu una paraula en català en tot el seu llarg discurs al Saló de Cent!

Fèlix Millet i Maristany, president; Pau Casals, autor, i Lluís M. Millet, director de l'Orfeó, a Assís, amb motiu de l'estrena de l'oratori *El Pessebre* (1962).

"Al Capítol de Tolosa del Llenguadoc no hi cap ni una agulla. A l'escenari la impressionant massa de dos-cents cantaires; la figura sòlida, quadrada, del mestre Lluís M. Millet dóna el to amb veu sonora i timbrada, i sembla abraçar no ja l'escena sinó el món amb el seu gest ample, llarg, generós."

A. Fernández Cid (1962)

ja sou soci de l'ORFEÓ CATALÀ?

INFORMACIÓ:

PALAU DE LA MÚSICA CATALANA

c/. A, Vives, 1 - Tel. 222 65 94

La postguerra i les dificultats posteriors emmagirren el nombre de socis de l'entitat. Els anys seixanta entrà a formar part de la junta de l'Orfeó Català el senyor Lluís

Carulla i Canals, el qual promogué una campanya de captació de socis intensa i eficaç, gràcies a la qual l'Orfeó passà de tres mil a onze mil socis.

Mentrestant, les coses han canviat. Es convoca el Congrés de Cultura Catalana. El dictador mor l'any 1975 i el succeeix un jove monarca, que té el gest elegant de presentar-se a Catalunya i de parlar en català, la qual cosa no havien fet mai cap dels seus egregis avantpassats. Un sistema democràtic a nivell europeu es va introduint a poc a poc i se celebren eleccions autèntiques des de l'any 1936. Un milió de manifestants reclama l'Autonomia l'Onze de Setembre de 1977. Un Estatut d'Autonomia de Catalunya és aprovat el 1979, i el 1980, el Parlament pot elegir el successor del President Tarradellas, tornat feia poc de l'exili.

Retrobament del camí

El nou president és Jordi Pujol i Soley, la mateixa persona que havia estat empresonada pels fets del Palau de la Música Catalana l'any 1960. La solemne commemoració del Mil·lenari de Catalunya, l'any 1988, demostra que Catalunya ha retrobat el seu camí.

El President de la Generalitat avui pot assistir, normalment, als concerts de l'Orfeó Català al Palau de la Música Catalana. No tot ha arribat fins on voldríem que arribés, però alguna cosa és d'haver començat. La cultura catalana és present a la ràdio i a la televisió, els nous mitjans que també ha fet servir l'Orfeó Català i que li han permès d'arribar a persones i llocs insospitats fa un segle. Com deia el President Macià, en constituir-se el Parlament de Catalunya l'any 1932:

"Teniu Generalitat, teniu Estatut, teniu Parlament. Només depèn del vostre braç que comenci a governar-se Catalunya." I això és el que hem intentat al llarg d'aquest segle. Construir un país amb cultura pròpia, amb llengua pròpia, amb govern propi, obert a tots els pobles i a totes les cultures. I el cant coral i de música, que agermana el cor dels homes, ben segur que hi ha contribuït d'una manera decisiva.

"Una altra característica important en la definició i seqüència dels espais del Palau és la intel·ligent superposició de dos criteris aparentment contradictoris, però que, precisament, conviuen en el Modernisme: l'esforç de continuïtat i fluïdesa i, al mateix temps, la voluntat de definir autònomament cada conjunt espacial com una unitat espacial i constructiva."

Oriol Bohigas

"Cada cos de l'edifici manté una unitat espacial i constructiva independent, que queda clarament acusada a les façanes, fins i tot traint algun detall en la funcionalitat per a expressar millor aquella unitat estricta, com per exemple la finestra que correspon al replà de l'escalinata."

Oriol Bohigas

(Foto Suzuki.)

L'ORFEÓ CATALÀ ARRELS I OBJECTIUS MUSICALS

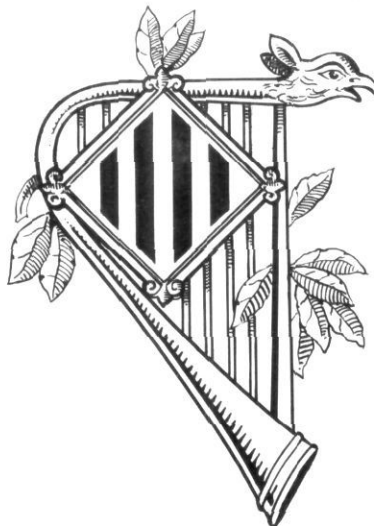
ARRELS I OBJECTIUS MUSICALS DE L'ORFEÓ CATALÀ

Montserrat Albet

La famosa Capella Russa dirigida per Slaviansky d'Agrèneff que amb la seva actuació a Barcelona va ajudar a trobar la definitiva línia coral de l'Orfeó Català, especialment amb la incorporació de veus femenines (1895).

PRECEDENTS EUROPEUS

La música a Catalunya ha estat sempre relacionada, com és lògic, amb l'art musical europeu. Així, en ple segle XIX, arribà a Catalunya el moviment coral que s'havia manifestat amb la fundació, per part de Carl Friedrich Zelter (1758-1852), d'un conjunt vocal que, amb la denominació de **Liedertafel**, aparegué primer, a Berlín el 1808, i pocs anys més tard, a Leipzig i a Frankfurt. Sorgiren també unes agrupacions que integraven el conjunt **Deutscher Sängerbund**; algunes d'aquestes associacions corals germàniques estaven constituïdes per obrers.

A França el moviment orfeònic fou impulsat per Guillaume Louis Boequillot, dit Wilhelm (1781-1842), que creà un cor masculí amb mem-

"L'ornamentació hi juga un paper important, des de la continuïtat de textures de tots els paraments, fins a les baranes de l'amfiteatre i del primer pis, fetes amb una successió de flors lluminoses i de garlandes ceràmiques brillants, que s'empastaven visualment amb la massa del públic i esborraven la rígida superposició de pisos, tan típica dels teatres tradicionals."

Oriol Bohigas

La gran sala d'audicions plena de gom a gom, amb motiu de la visita del rei Alfons XIII (1908). A remarcar els guariments florals de vidre de les baranes del primer i segon pis, actualment desaparegudes.

bres procedents de les classes populars, subvencionat, indistintament, per empreses o municipis. Amb anterioritat havia aparegut una coral creada per Ch. Sellier el 1820 i tres anys més tard la de H.A. Roland.

El 1835 foren fundades associacions vocals obreres que obtingueren un gran acolliment, però

no fou fins el 1836 que l'agrupació vocal de Wilhelm, l'Orphéon de Paris va ser reconegut oficialment a França i, al llarg d'una dècada, passà de tres-cents cantaires a mil sis-cents. L'Orphéon celebrava un concert anual al Trocadero, algun dels quals era dirigit per personalitats musicals com Charles Gounod, que, a partir del 1852, fou nomenat director general de tots els orfeons

Remat en forma de cúpula que corona el Palau de la Música Catalana, amb el recobriments ceràmic ricament ornamentat característic de Domènech i Montaner. (Foto Antoni Espejo.)

"La complexa realització de l'obra –com gairebé tots els grans edificis de Domènech– fou el fruit de la col·laboració d'un equip extensíssim: l'arquitecte F. Guàrdia i Vial; els escultors M. Blay, E. Arnau i P. Gargallo; els vidriers Rigalt i Granell; els modelistes F. Bechinni i F. Modolell; els mosaïstes M. Maragliano, Ll. Bru i Ll. Querol i una sèrie interminable de fabricants de ceràmica. Tots ells encarnaven la coherència gairebé popular del Modernisme."

Oriol Bohigas

de París. Altres ciutats franceses on es desenvolupà el moviment coral foren Marsella, Aix de Provença, Lilla, Estrasburg i Cambrai.

A Anglaterra aviat es desenvolupà una gran activitat. El 1860 se celebrà a Londres un concert amb 3.000 orfeonistes i el moviment fou continuat en els futurs festivals britànics de competició.

En els tres països esmentats l'accent es posava més en l'educació moral i cívica que en l'exclusivament musical.

La influència de Clavé

En sintonia amb allò que succeïa a Europa, a Catalunya apareix la figura genial del barceloní Josep Anselm Clavé (1824-1874) que, amb el propòsit d'allunyar els obrers de l'ambient de les tavernes, on solien anar després del treball, organitzà una agrupació filharmònica **L'Aurora** (1845), que es transformà aviat en **La Fraternalitat** (1850), societat d'auxilis mutus i primera coral peninsular; a partir del 1857 es denominà **Euterpe**.

La tasca de Clavé tingué molts seguidors i així aparegueren nombroses societats com **El Porvenir**, de Sants (1852), **El Llobregat**, de l'Hospitalet (1852), **Antigua**, de Mataró (1857), **La Unión**, de Sabadell (1857), **Terpsícore**, de Sant Boi de Llobregat (1860), etc. És interessant de veure que fins l'any 1864 s'havien creat vuitanta-cinc associacions corals als Països Catalans.

La intenció de Clavé era clara i les seves paraules significatives. En una lletra adreçada al músicòleg Mariano Soriano Fuentes, datada el 22 d'abril de 1864, escriví: "*los fines primordiales de la Institución Euterpe, sabidos son de todos; morigerar e instruir a los obreros, despertar en su alma aletargada un sentimiento de amor y admiración hacia todo lo grande, hacia todo lo bello; destruir de raíz el germen de los vicios que embrutecen, pervierten y degradan a la inexperta juventud de los campos y estrechar los sagrados vínculos de la fraternidad entre todas las clases sociales. He aquí el más poderoso de sus medios: el cultivo de la música (...)*"

Clavé convocà al llarg de la seva activitat una sèrie d'actes multitudinaris i fou l'introduïdor del wagnerisme a Catalunya. Ell mateix compongué la lletra i la música de les seves cançons. Crec que ja seria hora que desaparegués la inexacta i injusta llegenda que ha presentat durant anys un Clavé totalment intuïtiu i ignorant de la tècnica musical. Fa anys que vaig publicar un treball seu, conservat inèdit a la biblioteca de l'Orfeó Català i, gràcies a aquest manuscrit, hom veu com Clavé als vint-i-vuit anys havia assimilat els coneixements tècnics relatius a la instrumentació en els nivells propis dels centres de formació musical europeus de l'època, d'una manera especial del conservatori de París.

El compositor Josep Rodoreda, autor de l'himne a la Verge de la Mercè i del Virolai montserratí, fundador de l'Escola Municipal de Música i director de banda i de cors, escriví: "*(Clavé) va haver de fer-se violència en la instrumentació dels seus cors amb orquestra per a què poguessin ser interpretats per nou o deu professors*".

A la biblioteca de l'Orfeó Català s'hi conserven nombrosos documents de gran valor històric i musical. (Foto Jordi Isern.)

No eren, doncs, els coneixements tècnics indispensables per a desenvolupar el talent artístic, sinó els mitjans econòmics allò que mancà a Clavé.

No cal dir l'admiració que els homes de l'Orfeó Català sentiren per aquest gran músic. Fou com digué Lluís Millet, l'artista del poble i més concretament i apassionadament: "Clavé, el nostre exemple i la raó de la nostra existència." Aquestes paraules expliquen com sense l'obra precursora de Clavé no es comprendrien les agrupacions corals posteriors i, en primer lloc, l'Orfeó Català.

L'Exposició Universal del 1888

Un dels esdeveniments que varen influir decisivament en la creació de l'Orfeó Català fou l'Exposició Universal, celebrada a Barcelona el 1888, que potencià les activitats dels cors de Clavé, catorze anys després de la mort del fundador, amb concert i balls al Teatre Líric. Un altre fet notable fou les més freqüents representacions wagnerianes al Liceu i allò que fou més decisiu va

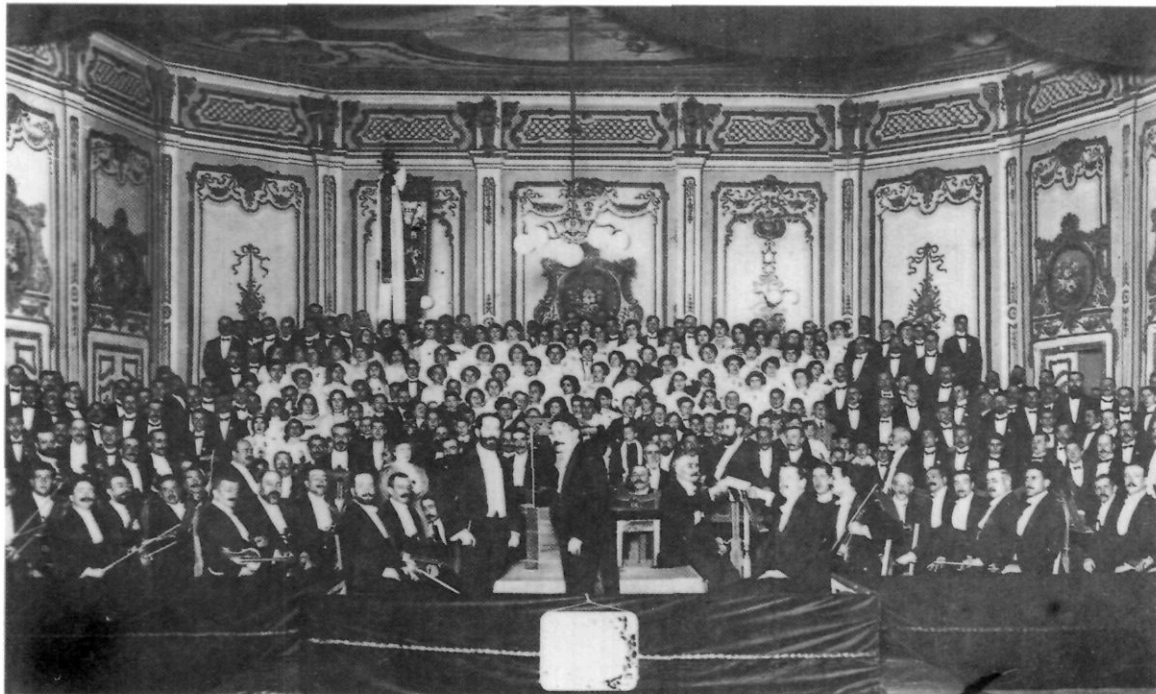

Anunci de la notable interpretació de la *Missa en Si menor*, de Joan S. Bach (1951).

"No oblidem mai la finalitat artística, moral i patriòtica de la nostra institució..."

Lluís Millet

L'Orfeó Català ha passejat triomfalment la seva senyera arreu: audició al Teatre Reial de Madrid (1912).

ser la celebració d'un concurs d'orfeons de gran qualitat entre els quals es comptaven els procedents de Llemotges, Ceret i Montauban i, especialment, el de Bilbao, que guanyà per unanimitat el primer premi del certamen.

És natural pensar que la impressió creada per aquests orfeons impulsaren la fundació el 5 de setembre de 1891 de l'Orfeó Català per part de Lluís Millet i Pagès i d'Amadeu Vives i Roig. Lluís Millet en la seva conferència **Els meus records** ho explicà així:

"Llavors vingué l'Exposició Universal del 88 amb la seva tanda de concursos d'orfeons i bandes. Llavors sentírem pels cors forasters que vingueren una manera de cantar en conjunt desconeguda per nosaltres. La justesa d'afinació, l'emissió natural i ben timbrada, l'equilibri i fusió de les veus, foren una revelació que engendrà en nosaltres un fort desig de crear quelcom de semblant a casa nostra. L'amistat d'en Vives, afecte íntim, intercanvi d'ideals, il·lusions i esperances, féu néixer en nosaltres el bell somni de l'exaltació de

la música catalana tenint per principal instrument un cor model que cantés Clavé d'una manera nova, fent aparèixer totes aquelles bel·leses que nosaltres hi sentíem, però que els nostres cors populars no realitzaven, un cor model que, començant essent d'homes sols com els que fundà en Clavé, eixamplés després les seves ales i es convertís en cor mixt per arribar a cantar la gran música coral dels grans genis de la humanitat. Als primers cantaires que aplegàrem, ja els vam prometre que arribarien a cantar la **Novena Simfonia** de Beethoven, cosa que ells sovint ens retreien quan nosaltres, després que saberen un poc de solfa els portàrem unes quantes harmonitzacions de cançons populars i quan, més tard els férem cantar alguna peça d'en Clavé, ells sempre ens retreien la Novena. Nosaltres, en Vives i jo, els dèiem: Ja vindrà; primer el pa de casa; després vindrà el gran art, el de les altres èpoques i el dels grans genis; però aquest pa de casa no l'hem de deixar mai; no hem de fer com els mal hereus, que abandonen la masia pairal per la vida de ciutat i el patrimoni es desfà i no queda res del nom de casa. D'aquest petit llevat de la

Niça, 1897. La primera sortida a l'estranger de la novella formació coral fou un triomf esclatant i una demostració de la seva maduresa artística.

nostra cançó poden sortir grans coses i com hem perdut fa temps la nostra tradició artístic-musical és amb l'accent de la cançó, és amb la seva fortalesa que hem de donar vida forta i perenne al nostre art."

Heus ací els dos grans eixos que articulen l'autèntic repertori de l'Orfeó Català: la cançó popular catalana i les grans composicions simfònic-corals.

Fou amb un retard de nou anys que la promesa feta als cantaires, en el seu inici en nombre de vint-i-vuit, va ser realitat, i així, el 30 de març de 1900, l'Orfeó Català col·laborà en la primera audició de la *Novena* de Beethoven, dirigida per Antoni Nicolau al Gran Teatre del Liceu de Barcelona. Aquesta col·laboració fou possible ja que l'Orfeó Català havia ampliat el cor masculí amb veus infantils (1895) i femenines (1896). A ben segur que això havia estat el resultat d'haver escoltat la Capella Nacional Russa, dirigida per Dimitri Slavianski d'Agneff, que oferí, a partir del 4 de novembre de 1895, una sèrie de concerts al Tea-

tre Líric i un altre al Teatre Principal, aquest últim ja amb la col·laboració de l'Orfeó Català, que es féu seu l'objectiu d'aquest conjunt coral eslav: donar a conèixer el repertori nacional dintre i fora del país.

Música vella i nova

El 1896 Lluís Millet deixà constància d'un altre descobriment seu: la música polifònica sacra del segle XVI amb els grans compositors Tomás Cuís de Victoria, Cristóbal Morales i Francisco Guerrero.

Aquestes obres foren publicades pel gran musicòleg tortosí Felip Pedrell, a la col·lecció **Hispaniae schola musica sacra**. Faltava poc per la festa de l'Apostolat de l'Oració, que s'havia de celebrar a Montserrat, i Millet es proposava d'interpretar davant de la Moreneta la missa **O quam gloriosum est regnum** de T.L. de Victoria, obra mestra, desconeguda en aquell moment, d'un misticisme profund.

La nova sala de juntes dissenyada per Òscar Tusquets és molt lluminosa. S'hi han conservat les cadires vieneses de l'antiga sala de juntes, més fosca, però dotada d'una decoració molt adient. (Fotos Jordi Isern i Antoni Espejo.)

En aquesta ocasió, l'11 d'octubre de 1896 es beneí la **senyera** de l'Orfeó Català i s'interpretà per primera vegada **El cant de la senyera**, composició per a cor mixt, amb lletra de Joan Maragall i música de Lluís Millet i Pagès. Aquesta obra extraordinària fou composta expressament com a himne de l'Orfeó Català i estigué interdicta del 1939 al 1960.

Una altra fita musical històrica fou la inclusió dels *Goigs de Nostra Dona*, del compositor occità català del segle XVI Joan Brudieu. Eren unes variacions a tres, quatre, cinc i sis veus sobre un tema català. Durant la cerimònia l'Orfeó Català interpretà també Antonio Cabezón. No s'ha d'oblidar que ser capaç de cantar música renaixentista a la fi del segle passat era adoptar una actitud clarament avantguardista.

En una carta d'agraïment de Lluís Millet a Pedrell, de data 14 d'octubre de 1896, es diu: "*La pobra gent que esperava platets i bombo per ésser festa grossa, va quedar lluïda.*" i "*Per separat li enviaré demà alguns diaris. No es faci il·lusions. Aquí, a Barcelona, si hi ha algú de bona voluntat que té pressentiment del que val la cosa, no és crític ni músic. Què hi farem...*" Aquest mateix dia, 14 d'octubre, en l'acte de descobrir el Cinquè Misteri de Dolor, del rosari monumental de Montserrat, obra de l'escultor Josep Llimona i de l'arquitecte Josep Puig i Cadafalch, s'hi cantà també l'**Himne**, escrit per Amadeu Vives.

Aquest compositor de Collbató, que per a Millet fou l'amic entranyable, "l'amic de l'ànima", ja havia dedicat prèviament a l'Orfeó Català **L'emigrant**, obra coral, amb text de Jacint Verdaguer; es tracta d'un cant patriòtic nostàlgic, especialment estimat pels exiliats. Una altra obra de Vives, pensada per a l'Orfeó, fou **La Balanguera**, amb poema de Joan Alcover, que es convertí en una cançó popular a tots els Països Catalans. Identificat el personatge amb la pàtria, aquest cant ha estat adoptat com a himne patriòtic en moments que no ha estat possible de cantar-ne d'altres més explícits.

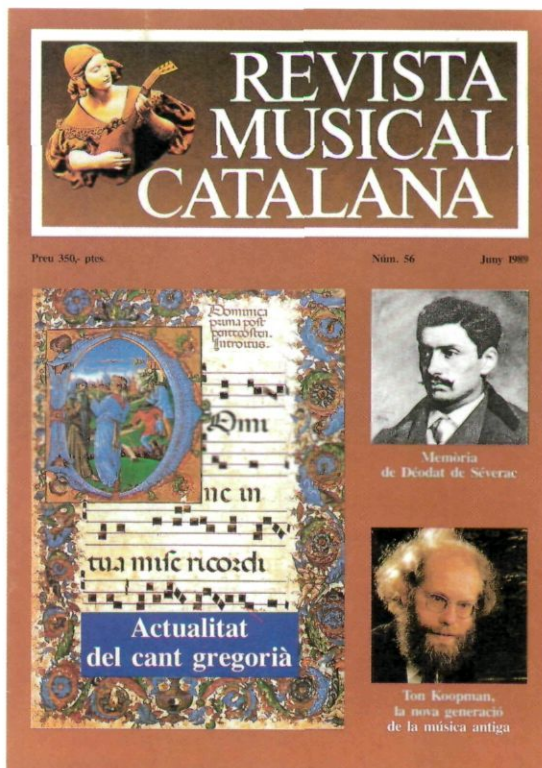

La Revista Musical Catalana

Un gran encert de l'Orfeó Català i dels seus homes fou la fundació de la **Revista Musical Catalana** que sempre va superar els butlletins propis de les institucions corals.

Aquesta publicació mensual de l'Orfeó Català fou l'òrgan d'aquesta entitat i aparegué des del gener de 1904 fins a l'any 1936. Dirigida per Lluís Millet, publicà assaigs i articles musicològics de gran qualitat, que en feren una de les revistes més notables de la música europea. En el pròleg del primer número el seu director exposà la raó d'existència de la revista: *"Perquè el desenrotllament és vida, i com que l'Orfeó Català la té vigorosa, gràcies a Déu, necessita nous mitjans d'expansió, manera de desenrotllar amplament aquesta vida; engendrada amb l'amor i el sentiment de la música amb l'amor i el sentiment de les coses de la terra que són coses nostres fins arran de l'ànima."*

"Cantant havem, fins ara, expandit gojosament aquest amor i aquest sentiment, i cantant sempre l'havem de conservar i encomanar a tots els predisposats; però així com, dels bons instints, no n'hi ha prou per ésser una bona persona, sinó que cal, perquè no degenerin, que l'enteniment vegi i entengui son fonament necessari en la Veritat eterna, així en tota cosa, la consciència, el coneixement racional de dita cosa, la fa veure més clara, en mesura més la transcendència, i la imaginació i el sentiment prenen més alta volada i descobreixen camins més lluminosos. Volem que sia una glossa de nostres cants, l'estudi dels gèneres que conreem, sa història, sa forma, la veu que desperti quelcom: l'afició a la literatura i a

Capçalera modernista i actual de la **Revista Musical Catalana**, òrgan oficial de l'Orfeó Català.

la bibliografia musical, que ens ajudi a formar consciència d'allò que deu ésser la música veritablement catalana..."

Entre els principals col·laboradors de la Revista Musical Catalana figuren Felip Pedrell, autor de la cèlebre sèrie d'artistes **Músics vells de la terra**; Francesc Pujol, Gregori M. Sunyol, Higiní Anglès, Eduard López Chávarri, Josep Subirà, Josep Ca-

rreras i Bulbena, Francesc Baldelló, Vicenç Maria de Gibert, Joan Llongueres, Frederic Lliurat i Blanca Selva, i també Wanda Landowska i Albert Schweitzer.

Festa de la música catalana

Però no n'hi havia prou que gràcies a la *Revista* fos possible cantar millor la cançó popular catalana i conèixer la música històrica, calia impulsar la creació d'un repertori contemporani i per aconseguir-ho l'Orfeó Català instituí, l'any 1904, la **Festa de la Música Catalana** amb la finalitat de començar a promoure la recollida de les cançons populars, instaurà una sèrie de premis perquè fossin harmonitzades i estimulà la creació de noves composicions, profanes i religioses, que portessin l'esperit de les velles cançons tradicionals.

Aquesta Festa de la Música Catalana tingué nou edicions des del 1904 al 1921 i consistia en uns premis atorgats a diferents gèneres musicals, entre els quals destacaven el repertori coral i la cançó popular catalana.

També es donà molta importància a la composició d'inspiració religiosa. Al llarg d'aquestes convocatòries s'aconseguí de reunir dues mil cançons i melodies de danses populars.

En la Festa de la Música Catalana, Lluís Millet, redactor de la memòria del jurat, deia: *"Som els darrers arribats en el modern Renaixement; i si bé en el començament d'aquest l'aire de la nostra cançó ja traspuava inconscientment en l'obra artístic-musical, fins no fa molt no començarem a tenir consciència plena de la transcendència d'aquella llavor sanitosa, engendrada en el sincer sentir de nostre poble."*

"Per això ens reunim aquí per publicar i expandir aquesta consciència, per estimular que doni fruits fecundats per l'aire del terror, per així poder ésser assaonat, no fet malbé, pel sol i pels aires dels temps moderns."

Gràcies a aquesta feliç iniciativa de l'Orfeó Català sorgí un repertori, escollit per rellevants personalitats: Francesc Alió, Joan Borràs de Palau, Eusebi Daniel, Josep García Robles, Vicenç M. de Gibert, Enric Granados, Joan Lambert, Joan Lamote de Grignon, Eduard López Chávarri, Joan Manén, Claudi Martínez Imbert, Domènec Mas i Serracant, Lluís Millet, Enric Morera, Antoni Nicolau, Felip Pedrell, Francesc Pujol, Francesc de P. Sánchez Gavagnac, Josep Ribera, Mn. Lluís Romeu, Josep Sancho Marraco, Kurt Schindler i Amadeu Vives.

El primer president del Certamen fou Felip Pedrell, que ho fou també de la segona edició. No és d'estranyar que Pedrell, que havia exercit el seu mestratge sobre els fundadors de l'Orfeó Català, tornés a posar l'accent en les dues branques musicals que havien de senyorejar el repertori d'aquesta entitat: la música religiosa i la cançó popular. Pedrell digué en el seu discurs inaugural: *"Dues causes acomplertes venim a festejar: la causa de la música religiosa, d'aquella música amb la qual es prega a Déu, i la causa de la música popular, d'aquella música que ens acompanya en el bressol, d'aquella música que ens dona un accent nostre dintre de l'accent de fraternitat humana que uneix als pobles. Totes dues causes estaven mortes: Totes dues han reviscut ensems. La nostre institució, perquè institució és, i tenim l'orgull d'afirmar-ho, nostre Orfeó Català s'ha consagrat, de les primeres a la nostra Pàtria, a restaurar l'Art Religios, l'Art digne de la casa del Senyor, i a reintegrar a la vida general de l'art la cançó del poble."*

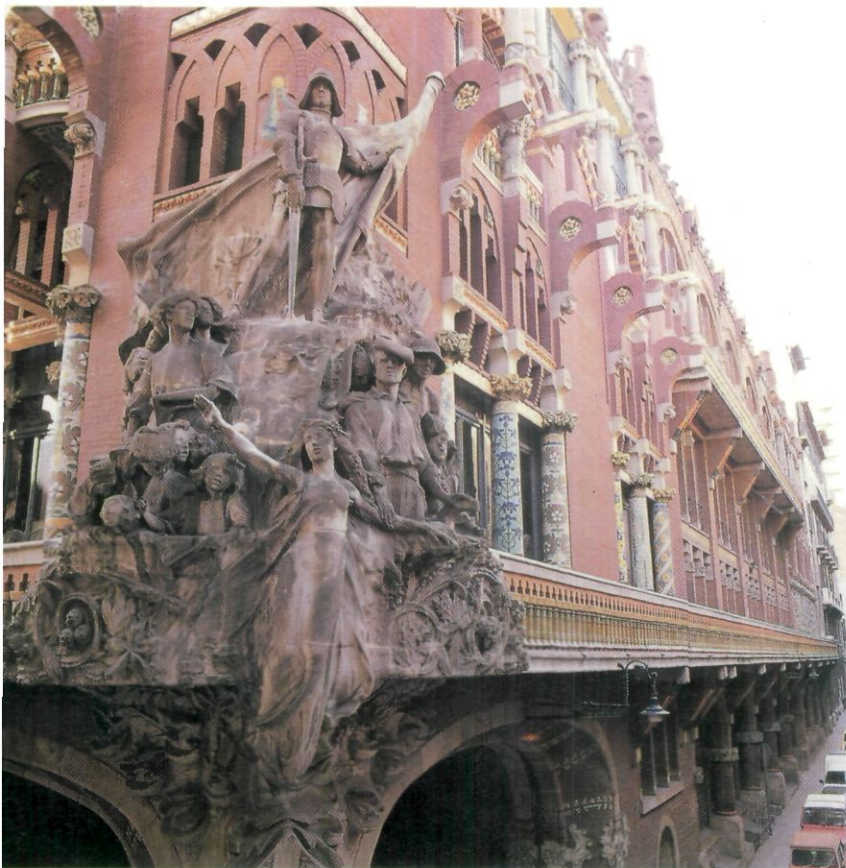
El seu successor com a president de la Festa de la Música Catalana fou Antoni Nicolau (1858-1933), un dels músics més notables de l'escola coral catalana. L'obra de Nicolau mostra uns coneixements tècnics i estilístics tan notables que el situen al cim de la música d'aquesta modalitat. El seu talent musical donà relleu al sentit poètic i dramàtic dels textos, entre altres, de Jacint Verdaguer com en *La mort de l'escolà* (1900), de caràcter popular i de riquesa harmònica, composició que fou estrenada per l'Orfeó Català. Nicolau cregué fermament que aquesta institució ha-

Una gernació de cantaires i nombrosos assistents a l'homenatge dels orfeons d'arreu de Catalunya, a la plaça d'igual nom. El Mestre Millet dirigí aquell conjunt extraordinari amb la seva energia habitual (1917).

*Després de la interpretació de la **Passió segons Sant Mateu**, de Joan S. Bach, el Mestre Millet posa amb els solistes acompanyat del Dr. Albert Schweitzer, una figura de gran renom internacional que fou determinant en la trajectòria de l'Orfeó Català (1921).*

"Sense trair la realitat interna de l'edifici i la seva compartimentació funcional i estructural, va compondre-la com un tot continu, amb un punt d'interès al mateix angle: la gran escultura de Miquel Blay, amb un sant Jordi coronant una al·legoria de la cançó popular que s'esfuma i s'integra a tots els accidents volumètrics de la façana."

Oriol Bohigas

(Foto Antoni Espejo).

via de col·laborar a recobrar i enfortir la consciència musical catalana i ho concretà en el discurs inaugural de la Festa de la Música Catalana de l'any 1916: "Els homes dels primers temps del nostre renaixement, enlluernats pel geni dels poetes i mal disposats per l'ambient musical que respiraven, estimaven poc les nostres cançons; i malgrat l'apostolat d'alguns precursors, romanqueren oblidades. Reintegrant-les, doncs, al cor de Catalunya i fomentant-ne l'evolució moderna, l'Orfeó Català havia d'obrir una nova deu d'energia, deu que, completant l'obra dels poetes, reconstruint la tradició expansiva, fent que Catalunya canti amb modalitat pròpia, que canti amb accents dignes de la filla de Jaume I, contribuirà poderosament a assegurar a la personalitat cata-

lana el lloc que li correspon en la gran síntesi que avui s'està formant: el modern sentiment ibèric de pàtria, la nova Espanya."

Inauguració del Palau

Una ràpida mirada a l'edifici del Palau de la Música, la seu de l'Orfeó Català, inaugurada el 9 de febrer de 1908, mostra visualment l'orientació musical de les persones responsables de la institució. I és que tant les arrels com els objectius estan plasmats en pedres. En primer lloc es troba, a l'angle de les dues façanes, el grup escultòric de Miquel Blay, dedicat a la Cançó Popular.

A dins, a l'esquerra de l'hemicicle, es troben les columnes dòriques que representen la forma clàssica de la música de Beethoven concretada en el seu bust; Clavé que representa el moviment coral del poble, també a l'esquerra de l'hemicicle, i l'esbojarrament de Wagner, personificat per les valquíries.

Entre les arcades del segon pis, envoltats de lloret, hi ha els noms de la música universal i en el frontispici del mateix pis el dels catalans Brudieu, Fletxa, Vila, Terradelles i Clavé.

Amb motiu de la benedicció del nou local, que féu el cardenal Casañas, l'Orfeó Català interpretà **El cant de la senyera**, de Lluís Millet; **Els xiquets de Valls**, de Josep Anselm Clavé; **La Mare de Déu**, d'Antoni Nicolau, i **Els segadors**.

En el discurs de la inauguració del Palau de la Música Catalana, Lluís Millet concretà un cop més dient: "Alabat sia Déu, que ha fet en nosaltres aquestes grans coses. Ell ha beneït el que humilment començarem amb la fe i l'entusiasme en el cor. Ell ens posà al mig del cor l'amor al cant de la terra en l'hora propícia en què nostre poble es despertava amb energies novelles, i el poble ens ha escoltat i ens ha estimat. Ell ens féu estimar l'obra d'en Clavé perquè ajudéssim a empeltar en l'època present son esperit catalanesc, i ens ha donat l'amor, sinó la pregona intel·ligència, de les obres dels grans genis musicals, perquè nostra

Vestíbul del Palau de la Música Catalana, tal com ha quedat després de la restauració i remodelació de l'edifici (Foto Suzuki).

acció agafés nous vigors i energies. Alabat sia el Senyor, perquè ha mogut l'amor de tots vosaltres perquè poguéssim bastir aquesta casa a honor de la Música Catalana, la nostra reina del cor, la mare nostra."

El concert inaugural significativament comprenia la **Glossa** de Felip Pedrell escrita per a aquesta ocasió i el **Magnificat**, de Johann Sebastian Bach, les paraules inicials del qual coincideixen amb les del parlament de Lluís Millet.

Una de les facetes més notables de Lluís Millet és que com a compositor creà una melodia original que té un caràcter autòcton i que està vinculada a la música tradicional. Tant ell com mossèn

Lluís Romeu saberen expressar el sentit religiós a la manera rústega d'uns homes del poble i no és estrany que el poble encara avui mantingui vives les seves creacions religioses.

L'Obra del Cançoner Popular de Catalunya

Una altra eina que resultava imprescindible per a les finalitats més importants de l'Orfeó Català era l'estudi sistemàtic i científic del cançoner català o la constitució d'un corpus musical format de totes les cançons populars de Catalunya.

Una imatge insòlita de l'Albert Hall, de Londres, (1914).

La secció d'homes durant la primera visita a l'Espluga de Francolí, l'any 1902. Posteriorment, l'Orfeo Català ha visitat aquesta vila de la Conca de Barberà en dues ocasions: el 1966, primer aniversari de la inauguració del Casal de l'Espluga i el 1979, novè centenari de la Vila. En aquesta darrera oportunitat hi rebé una rèplica exacta de la gloriosa Senyera, donada pel senyor Lluís Carulla i Canals.

L'ocasió es va presentar en forma d'encàrrec de la fundació Concepció Rabell i Cibils, vídua Romaguera, missió que realitzà Rafael Patxot (1872-1964) en la seva qualitat de marmessor, i fou Patxot qui confià a l'Orfeo Català la direcció de l'**Obra del Cançoner Popular**.

Aquesta obra fou fundada el 6 de gener, dia dels Reis, de 1922. Es tractava de recollir d'una

manera exhaustiva i sistemàtica la música popular dels Països Catalans amb total respecte pel text i la música.

Es proposava realitzar una tasca de recerca mitjançant els treballs de camp com ja havien realitzat feia uns anys, a partir d'Hongria, Béla Bartok (1881-1945) i Zoltan Kodály (1882-1968). Aquests investigadors tenaços havien recollit, analitzat i classificat centenars de melodies, de ritmes i d'harmonies de nacionalitats diverses.

I no s'ha d'oblidar que aquests estudis oferien a més una solució als compositors contemporanis per a superar la crisi tonal de la música de nova creació al començament del segle XX.

Paralel·lament a aquests grans compositors i musicòlegs hongaresos, l'Orfeo Català havia realitzat tímides temptatives que no tingueren la desitjada continuïtat a causa dels pocs mitjans econòmics de què disposava la institució.

La finalitat, segons escriví Patxot en la lletra-proposta, era bastir *"un corpus musical de totes les cançons populars nostres i les que ja són publicades; les moltes que hi ha recollides, però romanen inèdites; les que encara ignorem, per mor que vaguen esquerpes per les nostres contrades on caldrà sobtar-les. Amb aquesta delera sol·licitem l'ajuda de l'Orfeo Català pregant-li que vulgui acceptar la direcció de la bella tasca i demani, ell mateix, la col·laboració dels músics de Catalunya"*.

Concert a l'aire lliure, a l'Ametlla del Vallès (1905).

Aquest mecenes, però, anava més lluny ja que la labor "no deuria pas cenyir-se a l'aplegament de la cançó i les seves variants, per a retrobar-ne la deu primitiva, mitjançant un despullament previ, sinó que hauríem d'arribar a una síntesi que revelés el veritable valer de l'ànima musical catalana tot confessant les seves creences, evocant llegendes, esplaïant els seus sentiments, ritmant els nostres treballs manuals, cadençant la intimitat de la vida catalana".

Arran de la proposta que la Fundació Rabell féu a l'Orfeó Català, Millet escriví una carta donant les gràcies, concretant una vegada més els objectius musicals de la institució: "Tota l'obra de l'Orfeó Català no té altre fons ni altra finalitat que l'exalçament de la música catalana, ajudant així la conservació i desenrotllament del més pur sentiment de raça, del tremp fort i subtil que li dona ésser i caràcter.

"En la cançó popular hi ha la llavor de tota música, la força virginal promotora de tota eclosió màxima. Per això la cançó tradicional del nostre poble és el nostre amor, l'estímul que mou i enllumena els nostres delits. La vostra comanda ve a ésser un reconeixement d'aquestes nostres amors, i ve a satisfer el desig vehement que temps ha teníem de poder realitzar, ajudats de tots els catalans que puguin i vulguin, la magna obra del complet aplegament, ordenació i estudi del cant viu de l'ànima catalana."

La tasca realitzada fou el fruit d'un esforç formidable; fins aquell moment a cap país europeu s'havia fet la investigació i l'estudi de la música popular d'una única nacionalitat.

La primera labor fou fer un balanç dels estudis folklòrics anteriors, realitzats fins aquell moment a Catalunya, i si és cert que Marià Aguiló, Manuel Milà i Fontanals, Francesc Pelai i Briz, Pau Bertran i Bros, entre altres, havien recollit íntegrament i publicat bona part dels textos, les melodies no-més havien estat aplegades en petita quantitat i les publicades no havien superat les tres-centes.

Amb anterioritat, els Certamens de la Festa de la Música Catalana havien instituït com s'ha vist

premis especials per impulsar la recollida i s'havia arribat a les dues mil melodies de cançons i de danses populars.

Però les persones que dirigien l'Orfeó Català eren ben conscients que encara que el nombre de cançons recollides hauria enorgullit qualsevol país, fins i tot més gran que Catalunya, hi havia

Placa commemorativa del 90è aniversari de l'Orfeó. Es troba a la casa número 6 del carrer dels Lledó, primer estatge que ocupà la novella entitat.

"Hem de tocar-li el cor al català, hem de cridar-li continuament sursum corda; amunt els cors, i perquè ell ho senti és precis que ho diguem amb veu plena d'emoció i amor; amb veu sincera d'abnegació; hem de clamar amb veu que li remogui la consciència del seu ésser; amb veu que porti ressons de la veu antiga de la Pàtria, la veu íntima que guarda els accents de les alegries i les tristeses del temps passat; que guarda els accents de la mare al fill, de l'espòs a l'esposa; els accents dels que moren, dels que neixen, dels que gosen i dels que sofreixen; és a dir, amics meus, si volem que Catalunya ens escolti, que vingui a nosaltres, que aixequi el cor enlaire, li hem de donar art seu propi, moll dels seus ossos: Art català."

Lluís Millet

molt més material que un cop estudiat faria possible la formació d'un Cançoner que aplegaria aquesta part tan notable de la música popular.

El mitjà més eficaç serien les missions de recerca, integrades per un músic, un poeta i un folklorista. Aquests equips havien d'arribar de moment al Principat, a Mallorca, i a part del País Valencià, sense excloure el Rosselló i Cerdanya. Aviat es recollí, també amb l'ajut de concursos, una col·lecció extraordinària de cançons, en l'estudi de la qual treballaren durant llargs anys Joan Puntí, Francesc Pujol, director executiu d'Obra del Cançoner, Baltasar Samper, Josep Maria Casas i Homs i Lluís M. Millet.

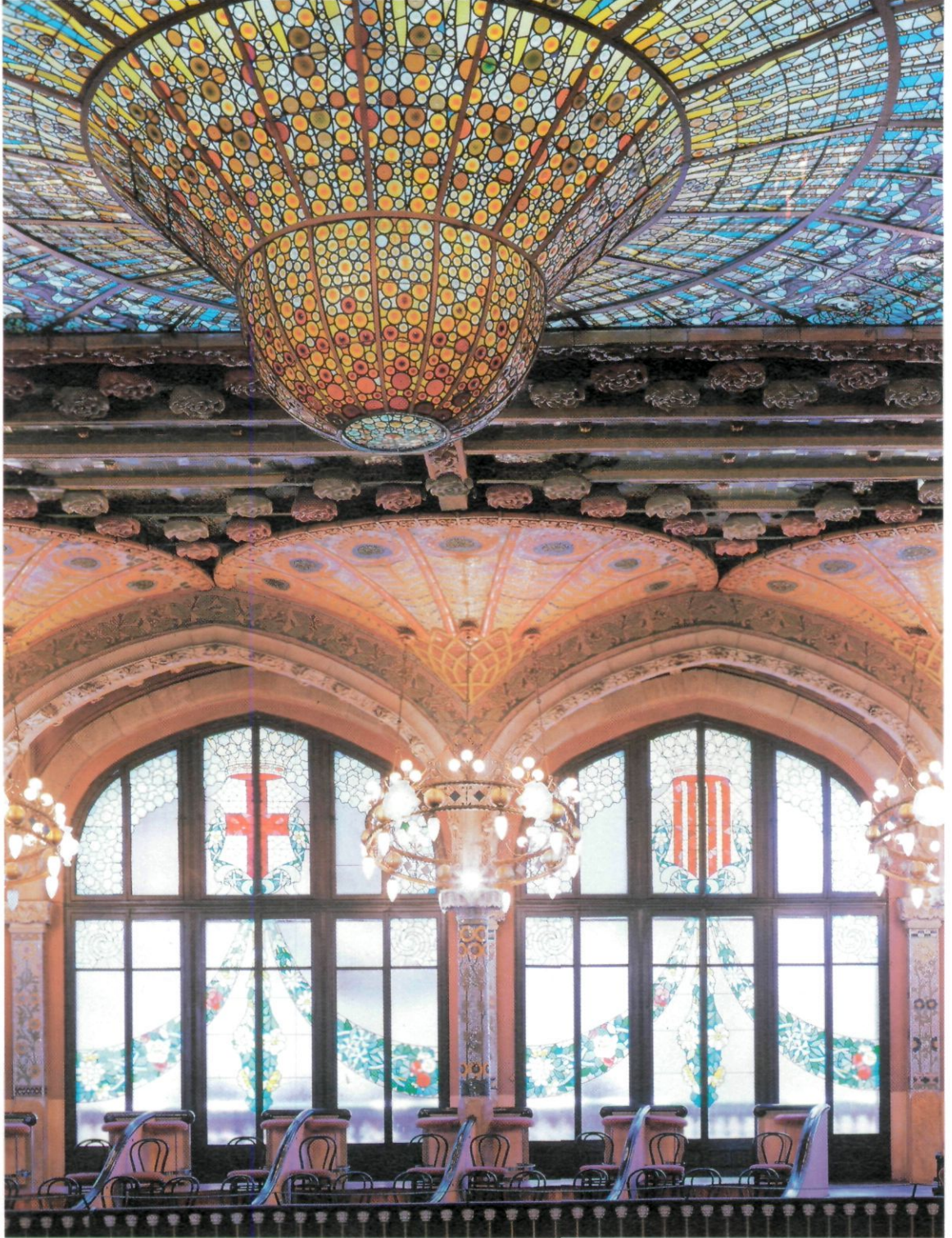
Des de l'Obra es demanà a totes les persones que tinguessin documentació de cançons i de dansa que les hi donessin. Entre totes les donacions destacaren les d'Antoni Noguera i Cosme Bauzà que es completaren amb donatius d'altres persones.

Així, a mitjan 1936, la xifra dels documents de l'Obra del Cançoner Popular de Catalunya era su-

perior a la de 40.000. La guerra civil de 1936-39 interrompé les tasques dels col·lectors que ja havien publicat tres volums de **Materials** (1926-1929). Aquesta Obra no ha pogut ésser continuada i part d'ella és fora de l'abast dels estudiosos. És un deure col·lectiu i urgent com consta en les resolucions finals del Congrés de Cultura Catalana (1977), "reivindicar per al nostre patrimoni nacional l'Obra del Cançoner".

M'agradaria que aquestes pàgines sobre les arrels i objectius de l'Orfeó Català, concretades en algunes realitzacions essencials, fossin una col·laboració a fi que la institució tingués sempre clares les seves aspiracions bàsiques, mancada de les quals difícilment avançaria amb plenitud.

De fet l'Orfeó Català viu encara de les reflexions d'homes de finals del segle XIX i començaments del XX, i així m'ha semblat que una anàlisi de la labor promoguda durant les primeres dècades podria orientar qualsevol projecte innovador que es proposés realitzar a partir del seu Centenari.

"La mateixa claraboia invertida del centre de la sala crea la inquietud psicològica d'una irreal penetració de l'espai exterior."

Oriol Bohigas

"Les portes i vidrieres sempre són col·locades de manera que no interrompin la continuïtat dels murs o de les sèries de columnes: en comptes d'encastar-s'hi, s'hi superposen, lleugerament destacades, deixant una línia de separació que remarca visualment el tombant de l'element massís."

Oriol Bohigas

(Foto Suzuki.)

APUNTS D'HISTÒRIA DE L'ORFEÓ CATALÀ

L'ORFEÓ CATALÀ (1891-1991)

Pere Artís

"Germans, al·leluia. Fa avui vint-i-cinc anys que començarem una bella obra; i tothom diu que bella l'hem feta. Fa vint-i-cinc anys que començarem amb somnis i il·lusions de joventut, i, de somni en somni, d'il·lusió en il·lusió, com volant i pujant en escala lluminosa, ens trobem en un replà de la muntanya ideal i els papallons radiants de les lloances eixuguen del nostre front la suor del nostre treball lleuger."

"Al·leluia, germans. Perquè hem estat humils per a rebre de Dalt l'Esperit consolador que és Veritat, Bellesa i Amor. Hem estat homes, germans: Al·leluia."

Lluís Millet

Un grup de cantaires l'any 1946, quan la pertinença a l'Orfeó Català significava molt més que la simple dedicació a l'activitat musical. (Foto Ramon Dimas.)

El Rèquiem de Mozart –a la foto, l'audició del 1981– consolidà el renom mozartí de la ciutat de Barcelona. (Foto Barceló.)

Poques institucions hi ha al nostre país tan estimades i entranyables com l'Orfeó Català. Poques, també, amb una història tan densa, reflex –alhora– dels esdeveniments canviants de la societat de la qual sorgí.

Una visió mínimament aprofundida de la trajectòria de l'entitat requeriria, òbviament, una extensió molt superior de la disponible en la publicació present. Per això, les notes que segueixen no tenen cap altra pretensió que la de remarcar els trets essencials de la vida de l'Orfeó durant cent anys.

Sense propòsit exhaustiu, hom ha procurat de destacar (amb deliberada brevetat i en una progressió cronològica emmarcada en períodes diferenciats per inflexions profundes) els esdeveniments cabdals que han configurat el perfil d'una institució que, perquè és estimada, mereix també de ser més coneguda.

NAIXENÇA, PRIMERS PASSOS I ARRELAMENT (1891-1908)

En un període breu (encara no una vintena d'anys) una nova entitat, l'Orfeó Català, aconsegueix de connectar amb una extensa franja del sector social, de sensibilitzar-ne les capes dirigents i de captar la participació activa de nuclis culturalment i musicalment inquietos.

El fet respon, bàsicament, a la sintonia programàtica amb les aspiracions col·lectives d'una societat desensonyada de rutines pretèrites i impel·lida per una aspiració de futur.

Per dir-ho amb frase feliç de Maurici Serrahima, l'Orfeó no neix al si d'una "Catalunya renaixent", sinó al d'una "Catalunya renascuda". En tots els ordres (econòmic, social i cultural) hi ha hagut una trajectòria que ha posat les bases d'un futur que –en la seva parcel·la específica– l'Orfeó converteix en present. I un present esplendorós!

El món artístic del moment en què neix l'Orfeó és emmarcat pel fenomen complex del Modernisme, moviment d'abast europeu que es definí pels volts del 1880. Amb una fesomia i un segell particular, marcà profundament tots els països cultes de la vella Europa: l'Art Nouveau francès, el Jugendstil germànic, el Modern Style anglès, el Stile Liberty italià i el Modernisme català són expressions genuïnes d'un fons comú.

Musicalment, l'època és presidida per la influència enorme de l'òpera, especialment pel culte als intèrprets i pel predomini de les deliquescències melòdiques de l'italianisme. Gradualment, aquest cercle serà superat amb la implantació del wagnerisme, d'una incipient vida simfònica (a notar el paper decisiu de Nicolau i de la seva Societat Catalana de Concerts) i dels intents d'estructuració del teatre líric popular.

"Mai un edifici no havia donat un tal to de modernitat progressiva en el camp tecnològic i en el de la claredat funcional i potser poques vegades l'arquitectura catalana s'havia integrat a l'avantguarda europea amb tanta capacitat de crear i de reinterpretar."

Oriol Bohigas

L'obra del Palau de la Música Catalana, tan singular, és molt característica del seu autor, Lluís Domènech i Montaner: obra vista, ceràmica i vidre combinats harmoniosament. (Foto Suzuki.)

Si aquesta és l'opció "culta" del fet musical, la vessant "popular" és simbolitzada per la pervivència de l'obra de J.A. Clavé. Una pervivència, però, que porta el llast de la rutina i del mimetisme dels epígons.

La sacsejada col·lectiva de l'Exposició de l'any 1888, que posà en tensió les capacitats operatives, logístiques i d'imaginació del país, fou també un revulsiu essencial per a la música catalana.

Les activitats artístiques i els certàmens musicals que s'hi celebraren, mostraren el trist resultat a què la fidelitat literal a uns postulats, sense l'adequació indispensable en un entorn canviant, havia menat el llegat del genial Clavé.

Efectivament, el concurs internacional de cors celebrat a l'Exposició féu patent la necessitat d'exigència intuïda per aquell jove Millet que, cinc anys abans, havia fet les primeres armes com a director, i justament al capdavant d'un cor claverià: La Lira, de Sant Cugat del Vallès. La intervenció al certamen de diverses corporacions estrangeres i peninsulars evidencià la diversa orientació de l'art coral en altres àmbits i el colpidor contrast dels resultats artístics.

Amb la fundació de l'Orfeó Català, dos joves ardits, Lluís Millet i Amadeu Vives, capgiraren aquell panorama. I, de tots dos, a un d'ells, Lluís Millet, la dedicació vocacional i la dinàmica dels fets assignarien un paper decisiu en un camp –el de la música coral– que transcendiria en molt la seva comesa específica.

Lluís Millet. La fundació de l'Orfeó

Lluís Millet va néixer al Masnou, el 1867, setè dels fills de Salvador Millet i Francesca Pagès.

Sense antecedents musicals en la família –els avantpassats dedicats a la nàutica i al comerç– sentí ben aviat una pregonera inclinació per la música. La incipient vocació de l'infant fou estimulada en entrar com a dependent en un establiment de música, on coneixeria les figures més inquietes del

"El sostre està foradat per una gran claraboia rectangular penetrant cap a l'espai interior en formes còniques i esfèriques que s'interfereixen amb el rectangle segons una voluntat geomètrica d'individualitzar-les."

Oriol Bohigas

Detall de la gran claraboia de vidre emplomat. (Foto R. Manent.)

Canvi del cel

- Noia em sembla que ja hi som al cel. Sento cantar els àngels.....
- I com ho saps que són els àngels aquests que canten?
- Per què canten com cantava l'Orfeó.

coetani món musical; i estructurada sòlidament amb els estudis al Conservatori del Liceu, sota el guiatge, entre altres mestres, de Rodoreda.

Altrament, el contacte amb aquesta darrera personalitat li féu conèixer l'obra de Clavé; i el que mantingué amb el folklorista Sebastià Farnés l'introduí en l'apreci pel cançoner tradicional. El posterior mestratge de Pedrell i Vidiella li afermarien indeleblement la vocació.

La forta estrebada col·lectiva de l'Exposició de l'any 1888 fou decisiva per a la professionalització del músic; poc abans, ja formava part d'un trio que tocava al Café Inglés; i el 1891, és al Café Pelayo, on formava (ell, al piano) quartet amb Ernesto Cioffi (violí), Josep Soler (violoncel) i Lluís Pàmies (harmòniom).

Tot el neguit artístic de Lluís Millet, atiat per l'optimisme d'Amadeu Vives, i amb el suport d'un nucli d'addictes, cristal·litzà en la fundació de l'Orfeó Català, el 6 de setembre de 1891, compost inicialment per 28 cantaires i radicat (com a rellogat del Foment Catalanista) al carrer dels Lledó, núm. 6.

La intencionalitat de la creació de l'Orfeó, l'explicitava clarament un any després el secretari de l'entitat, en la reglamentària Memòria anual: "...la fundació tingué per objecte la creació i conservació d'un orfeó ben instruït en l'art musical, per cantar amb perfecció tota classe de composicions corals i així omplir el buit que es nota en la filharmònica Barcelona, on sols pogué arrelar el que sota el nom d'Orfeó Barcelonès fundà -i gràcies encara al suport de l'Ajuntament- el mestre Joan Tolosa, el qual se sostingué tretze anys, de 1853 a 1866, i des de llavors, malgrat algunes temptatives, ha restat orfe d'aquestes societats, i ha hagut de representar el trist paper que tots sabem en el concurs de l'Exposició del 1888...".

Certament, els inicis no podien ser més modestos. Res no hi feia. La fe, mot emprat sovint per Millet, superaria tots els obstacles i entrebancs; perquè -són paraules del fundador- "quan un està convençut d'una cosa té pit per a tot".

La secció de nois, l'any 1895.

La projecció en el país i el contrast internacional

De bona hora, l'activitat de l'Orfeó es projecta arreu del país. Des de la inicial actuació forana a Banyeres del Penedès, els cants del cor juvençà s'escampen gradualment per Catalunya en missió d'enaltiment musical i de conscienciació cívica.

Altrament, superats els tempteigs i provatures inicials (en els quals, ja, la nova entitat mostrà una orientació artística inèdita), després de la incorporació de les seccions de nois i de senyoretetes, de les col·laboracions amb la Capella Nacional Russa, de l'estrena de **L'emigrant** o de **El cant de la senyera** (per citar, només, unes dades reveladores), l'Orfeó assolí d'imposar la seva vàlua en un certamen internacional: el Concurs de Niça (1897).

Hi fou distingit amb el primer premi de lectura a vista, el segon, d'execució i el tercer, del concurs d'honor; Lluís Millet ho fou amb una menció d'honor.

Quatre anys més tard, una sèrie de concerts pel migdia de França mostraren ja la maduresa de la corporació i les altes fites artístiques assolides.

Barcelona, i amb Barcelona els nuclis més sensibles de tot Catalunya, s'adonaren de la transcendència musical i cívica d'aquella entitat que, progressivament, esdevenia símbol.

La cruïlla del nou segle

L'any 1900 és decisiu en la trajectòria de l'entitat. Musicalment (a més de les estrenes d'obres tan emblemàtiques com **La mort de l'escolà** de Nicolau, de la **Pregària a la Verge del Remei** de Millet i de la primera audició de **Cap al vespre** de Richard Strauss) és centrat per la primera audició a Barcelona, de mà d'Antoni Nicolau, de la **Novena Simfonia** de Beethoven.

Era la momentània culminació d'aquell il·lusinat camí emprès nou anys abans. El valor de fita, el remarcava bé Millet, quan afirmava: *"...en el període d'engendrament de la nostra corporació, ja fantasiàvem coses hermoses per a ella: i com a visió més resplendent ens vàiem sota les ales del geni de Beethoven, cantant son Himne a la Joia. Mes això ho vàiem lluny, molt lluny. Tantes vegades com s'havia intentat en nostra ciutat fer sentir aquesta obra sencera, amb les parts vocals del final, se n'havia hagut de desistir per no trobar o*

La secció de noies, l'any 1896.

La secció d'homes, l'any 1897.

"La primera sorpresa d'aquest espai és la seva claredat i contundència estructural. Mai una sala d'aquest caràcter representatiu no havia estat tractada amb uns mitjans tan industrials i amb tanta seguretat en l'expressió de l'estructura."

Oriol Bohigas

(Foto Suzuki.)

*no poder organitzar una massa coral prou apta... Si, per desgràcia, l'Orfeó hagués mort l'endemà mateix de la primera audició de la **Novena**, per aquest motiu solament son record hauria estat grat a tots els qui estimem amb sinceritat el gran art, en nostra terra...".*

El 1900, també, és l'any de la consolidació del paper simbòlic de l'entitat, del qual fou exponent la situació esdevinguda arran de l'embarg de la senyera.

La mesura fou conseqüència del tomb polític atorgat per l'Orfeó a la denúncia presentada anys enrera contra l'entitat per defraudació fiscal, en no pagar contribució industrial en concepte de beneficis per les classes de solfeig (mesura incongruent, si hom té en compte que no hi havia cap afany lucratiu, sinó l'exigència de possessió de coneixements de tècnica musical dels cantaires, previs a la incorporació a la secció coral).

I així, en presentar-se l'executiu per acomplir l'embarg no trobà sinó aquells objectes que, per llur simbolisme (senyera, plaques, guardons, etc.) més podien colpir l'opinió pública.

L'escaiença d'uns concerts al Liceu féu de tornaveu eficaç a l'afer, sobretot en veure's l'Orfeó privat d'actuar-hi sense aquell estendard simbòlic.

La final resolució satisfactòria del problema féu encara més patent el paper de símbol de l'entitat.

Aquesta dimensió complementària tingué de bona hora l'assentiment col·lectiu, exemplificable amb la vinculació a l'entitat –en formes diverses– de múltiples figures dels àmbits artístics, literaris o polítics. En són exemple els noms de Joan Maragall, Jacint Verdaguer, Antoni Gaudí, Francesc Cambó, Àngel Guimerà, Josep Torras i Bages, Josep Pin i Soler, Narcís Oller, Francesc Matheu, Josep M. Folch i Torres, Joan i Josep Llimona, Eusebi Güell, Enric Prat de la Riba, Josep Puig i Cadafalch, etc.

Un pas decisiu: el Palau de la Música Catalana

De mà d'un idealista arborat, el president Joaquim Cabot, l'Orfeó emprèn el nou segle amb una unió d'iniciatives importants.

L'entitat, segura de si mateixa, alhora que aprofundeix la seva comesa musical, arbitra una infraestructura operativa adient.

I si, per un cantó, amb la fundació de la **Revista Musical Catalana** (a les pàgines de la qual col·laboraren, amb el temps, les més prestigioses figures del món musical europeu) i amb la instauració de la **Festa de la Música Catalana** (certàmens que propiciaren l'eclosió d'una escola catalana, tant en la modalitat de composicions originals com en el d'harmonitzacions del cançoner tradicional), l'Orfeó cerca les eines idònies complementàries a la seva vocació intrínseca, amb la

construcció del **Palau de la Música Catalana** aconsegueix una missió catalitzadora de dimensió transcendent.

El 1908 era inaugurat el casal magnífic bastit per Domènech i Montaner, obra emblemàtica del Modernisme. La construcció del Palau fou molt més que l'erecció de la seu d'una entitat particular, perquè atorgà el cos social musical un sentit de cohesió de què fins aleshores estava mancat.

No és perquè sí que hom ha pogut parlar, musicalment, de la "generació del 1908", és a dir, la que sorgí directament o indirectament dels ambients de l'Orfeó Català.

Tant com els valors artístics del Palau, a bastament comentats en publicacions diverses, cal parlar esment en els aspectes sociològics que en determinaren la construcció. Tot just feia disset anys que havia estat fundat l'Orfeó, i aquells 37 socis inicials s'havien convertit en els 2.200 de l'hora exultant, mentre que s'havia sextuplicat el nombre dels primers cantaires. L'entusiasme col·lectiu cobrí l'emprèstit de 600.000 pessetes amb què fou iniciada la financiació de l'edifici, amb l'emissió d'obligacions –en sèries de 500 i 100 pessetes– amortitzables en quaranta-dos anys.

Per això, aquella "casa dels cants" enaltida per Maragall fou sentida, ja abans de néixer, com la llar musical de tots els catalans, on hi havia de ser transmesa "la gran saviesa d'escoltar amb els cors palpitants".

Amb la construcció del Palau de la Música Catalana s'iniciava un nou capítol en la història de l'entitat. Enrera quedaven les provatures primerenques, els balbuceigs inicials i els estatges successius (Lledó, núm. 6; Canvis Nous, núm. 7; Dufort, núm. 1; Caixa Moxió de la Pl. de Sant Just; Ripoll, núm. 22; Magdalenes, núm. 2)... Ara, l'Orfeó empenia el camí de la maduresa.

"Les garlandes i els elements floraris que el plom dels vidres hi dibuixa passen de llarg els pilars amb tota brutalitat, fent del conjunt de la sala una unitat."

Oriol Bohigas

(Foto Suzuky.)

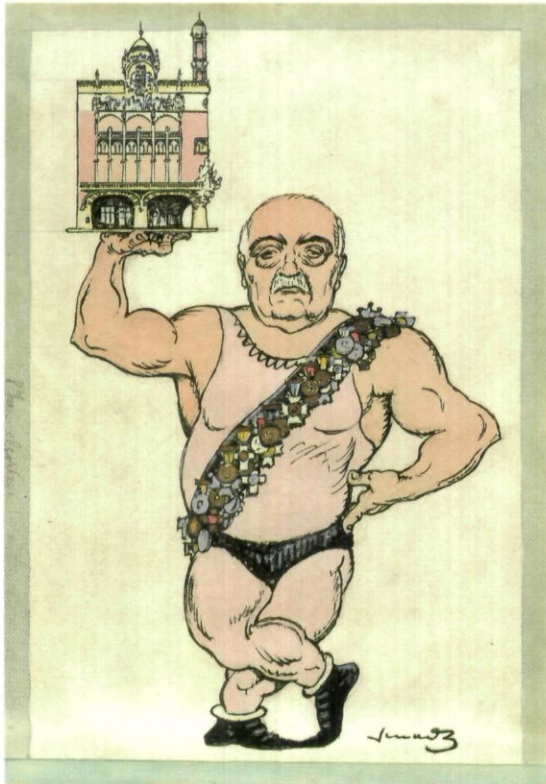
"Les dues façanes –la del pati i la del carrer– són absolutament vidrades i, podríem dir, tractades amb la mateixa intenció que una moderna curtain wall."

Oriol Bohigas

El frontispici de la cantonada, amb l'escut de Catalunya i el rètol indicatiu de l'estatge social de l'Orfeó que té el seu paral·lel en el nou edifici. (Foto Jordi Isern.)

Caricatura del president Joaquim Cabot, "l'home que aixecà el Palau", per Joan Junceda.

LA CONSOLIDACIÓ (1909-1916)

En possessió d'un estatge magnífic, d'una clara consciència del paper capdavanter, amb el suport explícit o implícit d'un extens sector social, l'Orfeó consolidà la seva trajectòria, tot recolzant-se en unes coordenades polítiques que té en la Lliga una determinada formulació.

Joaquim Cabot és rellevat transitoriament (1911-1914) en la presidència pel patrici Francesc Matheu, el mandat del qual deixaria pas a una nova etapa de Cabot (1915-1935).

I una figura decisiva, Francesc Pujol, assumeix un destacat protagonisme musical, doblat del derivat del seu càrrec d'Administrador del Palau.

El paper de Lluís Millet –després que Amadeu Vives orientés les seves inquietuds vers el conreu del teatre líric castellà– esdevé progressivament capdavanter.

En ell i en la seva obra s'emmirallen gairebé totes les entitats corals que sorgeixen arreu del país.

La consciència musical, latent i freturosa de ser desvetllada per un líder indiscutit, revé esplendorosa en la vessant popular.

El pas de l'Orfeó Català per tota la geografia catalana és seguit, gairebé de forma ineluctable, per l'eclosió d'un orfeó local.

En són testimoni els orfeons: **Eco de Catalunya, del Lluçanès, Mallorquí, de Sants, Barceloní, Barcelonès, Catalunya de Caça de la Selva, Calellenc, Manresà, Vigatà, Mataroní, Tarragoní, de Sabadell, Gracienc, Tortosí, Vilanoví, etc.**

(Foto Pepe Encina.).

"Hi ha la intenció de fer de la façana una superfície de vidre contínua, sense interrupcions, ni tan sols les mínimament estructurals."

Oriol Bohigas

"Espanya endins"

1912: l'Orfeó dona uns concerts extraordinaris a Madrid i a Saragossa, una mena de contrapunt artístic en la política global del moment.

Els quatre concerts a Madrid (sota el patrocini de l'Orquesta Sinfónica i de l'Associació Wagneriana de la capital) tingueren una altra significació que la de les innombrables audicions fins llavors efectuades per la geografia catalana: era una mena de patent nacionalista davant les mesquineses del centralisme.

Integraren les programacions una panoràmica de la música catalana, de polifonia i madrigals; sota la direcció de Millet, foren donats fragments de la **Missa en si menor** de Bach, i sota la d'E. Fernández Arbós, la **Novena Simfonia** de Beethoven i la **Consagració del Graal** del **Parsifal** de Wagner.

Les quatre audicions foren un autèntic esdeveniment artístic i social, en un clima d'atenció i simpatia envers l'entitat (assistència reial a dos

dels concerts, concessió de la "Encomienda de la Orden de Alfonso XII", etc.).

La presència catalana a Madrid suscità la protesta d'alguns sectors del catalanisme militant, als quals adreçà Millet –en tornar– un dels seus escrits més elaborats, **Als descontents**:

"...amb franquesa haig de dir que molt de temps he estat dubtant, jo, si era cosa bona portar l'Orfeó a la capital d'Espanya; també hi he rugit, jo, en les estridències del catalanisme del cop de puny. ¿I qui no es troba en aquest cas d'entre els qui ja no som jovincels, i se'ns despertà la nostra ànima a la vida amb l'amor de la Catalunya renaixent?"

"Però haig de dir, també amb franquesa, que no em sap ni mica de greu d'haver-hi anat, no per la vanitat de l'èxit obtingut, n'estic segur, sinó perquè he vist allò de prop i crec, fermament, que no hem fet cap mal a nostra terra en fer estremir de goig gent castellana amb la flor dels cants de la terra..."

"A la zona del carrer Sant Pere més alt el passadís s'enriqueix espacialment i es transforma en una gran balconada interrompuda per screens columnaris que, a mesura que s'enlairen a doble altura, van configurant espais més fraccionats i més complexos, sempre jugant amb les possibilitats expressives de la construcció i amb la fantasia de color i de textura de l'ornamentació."

Oriol Bohigas

(Foto Suzuki.)

Record d'un viatge triomfal per la Mediterrània l'any 1970: Maó – a la foto – l'Alguer, Càller, etc.

En el context social de l'època, les interpretacions polítiques de l'esdeveniment eren evidents. Ho manifestaven prou bé tant el minucios testimoniatge d'un cronista que afirmava que "...Cambó estava engrescat amb la *invasió* de l'Orfeó al cor de Castella...", com l'acudit gràfic de Llaverias al **Cu-cut!** ("*Orfeu domesticant les feres*", en una implícita identificació Millet/Orfeuferes/centralisme madrileny), que en motivà la sanció governativa inevitable.

Wagner i Bach

Aquell ímpetu juvenil que portà Millet a Bayreuth el 1899, aquella devoció per Wagner, tingué el 1913 una manifestació pública i esplendorosa arran de la commemoració del centenari del naixement del compositor.

La commemoració fou promoguda per l'Associació Wagneriana i l'Orfeó hi donà l'audició gairebé íntegra de **Parsifal** i la de fragments importants de **L'holandès errant**, **Els mestres cantaires**, **Lohengrin** i **Tannhäuser**.

De forma semblant, ja de bon començament l'Orfeó incorporà als seus programes motets i corals de Bach. Les primeres obres del Cantor de Leipzig que hi apareixen daten del 1897 i, gradualment, noves incorporacions enriqueixen el repertori del cor.

La identificació de Millet amb l'obra de Bach es concreta en aquesta època en la versió de dues obres cabdals: el **Magnificat**, en l'escaïença dels concerts inaugurals del Palau, i la **Missa en si menor**, donada en primera audició a Espanya el 1911.

En totes elles hi hagué l'empremta directa o indirecta d'Albert Schweitzer, germà d'ideals de Millet i figura decisiva en la trajectòria de l'Orfeó.

Actuacions a tot arreu:
aplec dels orfeons de
Catalunya al Poble
Espanyol de Montjuïc
(1931); al Palau Nacional
de Montjuïc (1963) i al
Palau de la Música Catalana
l'any 1986, amb la
interpretació de *La Creació*
de Haydn, acompanyat per
l'orquestra de cambra.
(Foto Barceló.)

La cançó nadalenca i el cant litúrgic

Home d'intuïcions més que no pas de fredes anàlisis, Millet procedia operativament amb fets. Com la implantació (1913) d'una audició monogràfica de temàtica nadalenca.

La deu inestroncable del cançoner tradicional de tots els països ha aportat al gènere mostres inefables, amb algunes de les melodies més belles del repertori universal.

A divulgar-les i fer-les conèixer contribuï decisiuament el **Concert de Sant Esteve**, la vigència del qual perdura fins als nostres dies. Al llarg dels anys, hi ha estat oferta una visió eclèctica de la música nadalenca, de tots els gèneres, estils i procedències.

Un dels components de la personalitat de Millet fou una profunda creença religiosa. No és estrany, doncs, que la primera obra que l'Orfeó interpretà en la seva història —una modesta actuació gairebé d'incògnit— fos l'**Ave verum** de Mozart. Per això, el mateix mestre confessava, anys a venir: *"...la música religiosa la tastarem de seguida en nostra naixença, i tinguérem la inspiració d'anar a la flor, a la més pura i sincera que, exalçada per alguns vidents, ja resplendia en l'alba d'una bella renaixença. I nosaltres, del tast, en quedàrem tan gustosos, que després en férem grans convits, i, alabat sia Déu!, fins havem ajudat a la dignificació del cant en nostres esglésies"*.

Amb tots aquests antecedents, no és d'estranyar que l'Orfeó intervingués en el III Congrés Nacional de Música Sagrada (1912), ni la participació directa del mestre en el Congrés Litúrgic de Montserrat (1915), on, amb la dissertació *"El cant del poble en les festes de l'Església"* s'avançava en el temps a criteris pastorals i litúrgics.

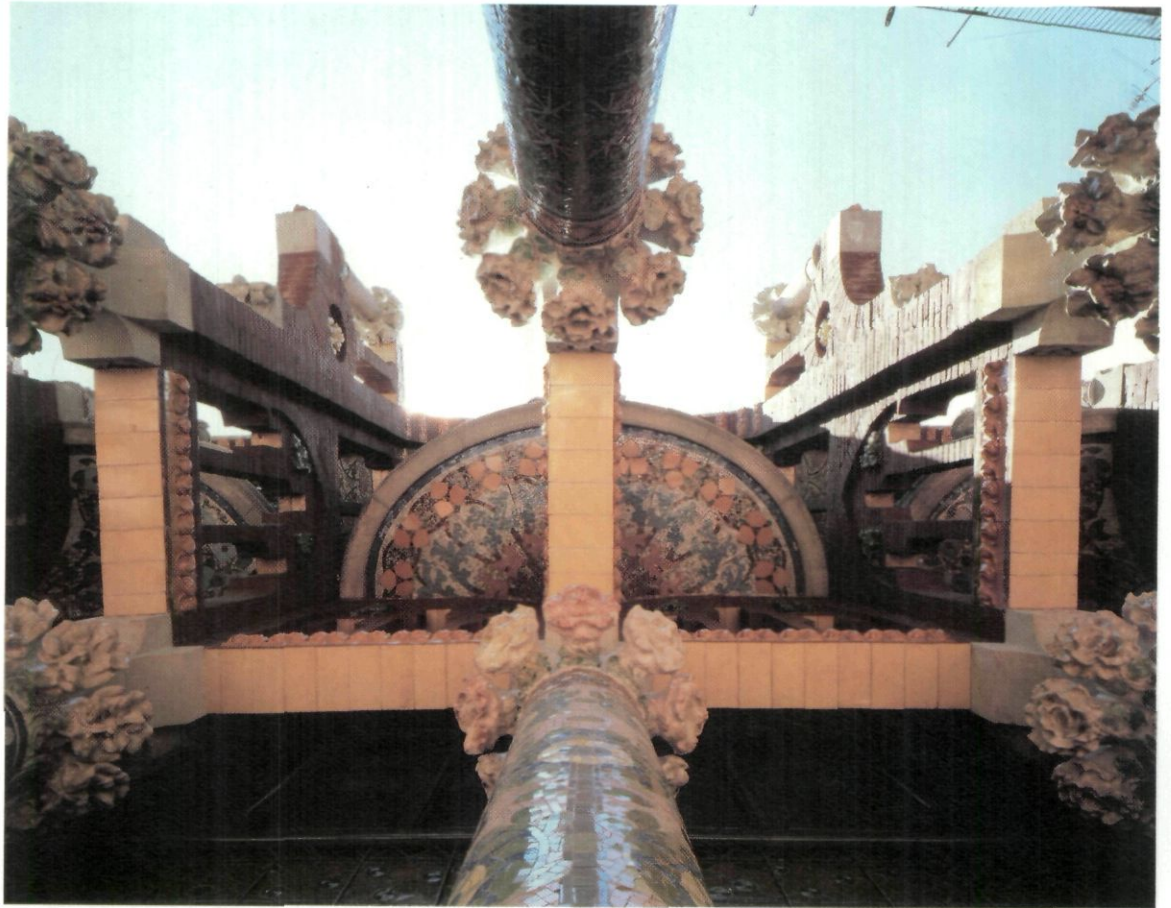
La coherència amb aquesta línia es refermava, encara, amb la primera audició del **Requiem** de Mozart (1915) amb la col·laboració de l'Orquestra Sinfònica de Madrid i amb la publicació de **Cants espirituals per a ús del poble** sobre poemes del P. Lluís M. de Vall.

"El dia 19 de novembre de 1971, el Palau de la Música Catalana fou declarat Monument Nacional."

Oriol Bohigas

(Foto Suzuki.)

El contrast internacional d'aquell llunyà Concurs de Niça fou avantatjosament superat el 1914 amb les actuacions a París i a Londres.

Sota el patronatge del rei d'Espanya, de la Societat Bach, del Congrès Internacional de Musique, dels Amis de la Musique i del Centre Català de París, l'Orfeó donà dos memorables concerts a la capital francesa, l'èxit dels quals es féu extensible en les tres audicions posteriors a Londres.

Les actuacions al Teatre dels Camps Elisis i al Palau del Trocadero parisenc, i les efectuades a l'Albert Hall de Londres, significaren el definitiu reconeixement internacional de l'Orfeó i del seu director.

En vigílies de l'esclat de la contesa europea la presència de l'Orfeó als dos principals nuclis musicals era la culminació de tota la trajectòria de l'entitat.

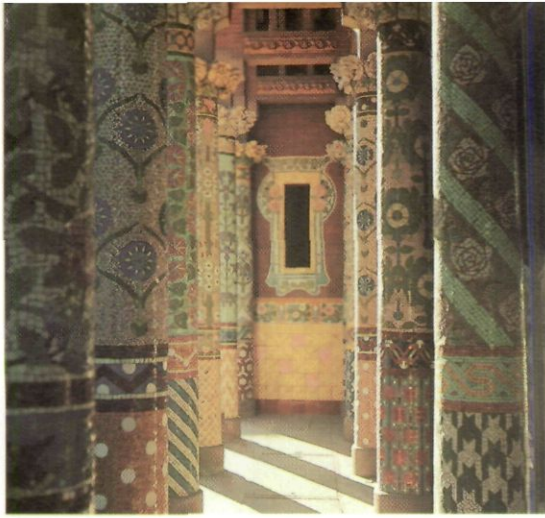
La vàlua artística fou unànimement reconeguda, no solament per la crítica, sinó també per

l'explícita manifestació de personalitats tan importants com Ravel, Fauré, Debussy, d'Indy, d'Annunzio, Strauss, etc., assistents als concerts de referència.

El 25è aniversari

Dos anys després, aquell reconeixement internacional era ratificat per l'adhesió multitudinària de la societat catalana en el 25è aniversari de l'entitat (1916).

L'exaltació jubilar es concretà en una sèrie d'esdeveniments artístics de primer ordre; iniciada amb una audició a la Sagrada Família, tingué l'exponent més solemne en les audicions de **Les Estacions** de Haydn, del **Requiem** de Berlioz i en tres **Concerts Històrics**, resum de tota la programació de l'entitat, la trajectòria de la qual fou recopilada en un treball del musicòleg Frederic Lliurat.

LA PLENITUD (1917-1930)

Aquesta és l'època de la plenitud institucional i corporativa de l'entitat i de la màxima projecció cívica del fundador.

Artísticament, és el moment de les grans versions simfònico-corals, de la presència ininterrompuda a, pràcticament, totes les comarques, de les col·laboracions constants amb l'Orquesta Sinfónica de Madrid, etc.

Es també el moment en què l'entitat veu ratificada la seva vàlua, tant nacionalment (encàrrec de direcció i gestió de l'**Obra del Cançoner Popular de Catalunya**) com internacionalment (membre de la Societat Internacional de Musicologia).

I el simbolisme extramusical assoleix gairebé valor de mite, d'una manera especial després de la clausura de l'entitat per la dictadura de Primo de Rivera o pels incidents que originaren la interpretació de cants patriòtics.

La "Germanor dels Orfeons de Catalunya"

L'homenatge multitudinari dels orfeons de Catalunya a l'Orfeó Català arran del seu 25è aniversari (un magne concert de 5000 cantaires de tot Catalunya) generà una dinàmica que culminà en la creació de la **Germanor dels Orfeons de Catalunya** sota la presidència de Millet.

Públicament, la tasca de la "Germanor" es concretà en la celebració d'aplecs comarcals, en fraterna trobada col·lectiva d'agrupacions pertanyents a un mateix àmbit geogràfic. En tots ells, el cant comú era l'element conclusiu d'una festa que, al seu valor musical intrínsec, afegí un fort component cívic i patriòtic.

(Fotos Ramon Manent).

El guiatge de Millet i de l'Orfeó s'arbitrà des dels càrrecs directius del Consell Permanent i amb les ponències presentades a les tres Assemblees celebrades (Manresa, 1918, 1931; Vic, 1920).

Amb la "Germanor dels Orfeons de Catalunya", el món coral català disposà d'una eina ver-tebradora d'aspiracions i neguits, de projectes de millora tècnica i artística.

La "Passió segons sant Mateu" de Bach. Els grans oratoris

"Quan els primers acords del gran cor inicial de la Passió ressonaran a la sala de l'Orfeó; quan, en aquest gran cor, les veus pures dels infants entonaran la cèlebre melodia de l' 'Agnus Dei', sentírem tots nosaltres l'emoció de viure una hora memorable, no solament en la vida musical de Catalunya, sinó també en la vida espiritual d'arreu. Bach, el gran Bach, és a casa seva, a Catalunya!" Així deia Albert Schweitzer a "La

Veü de Catalunya" la vigília de la primera audició a Espanya de la **Passió segons sant Mateu** de Bach (27 de febrer de 1921).

Lluís Millet havia esperat llargament aquest moment; i just al punt de maduresa –quan l'Orfeó havia provat el seu tremp en múltiples obres simfònico-corals– oferia al seu poble una de les obres cimeres de la humanitat.

Francesc Pujol i Vicenç M. de Gibert realitzaren la traducció catalana del text, adaptada a la música. I un treball constant, conscient i meticulós havia precedit l'esdeveniment. Lluís Millet, amb amor i paciència franciscanes, burinà els dots i l'esperit d'Emili Vendrell fins a convertir-lo en un "Evangelista" excepcional.

I, tal com s'havia esdevingut anys enrera amb la **Missa en si menor**, també ara la col·laboració a l'orgue d'Albert Schweitzer –juntament amb els seus consells sobre criteris musicològics– fou decisiva amb vista a assolir una versió esdevedu-da mítica.

La **Passió**, lloada superlativament per la crítica nacional i internacional, fou una de les fites significatives en els annals de l'entitat.

Però no fou solament l'obra bacchiana (represa en audicions successives en temporades posteriors) la que difongué l'Orfeó. També s'esmerçà en el conreu de nombroses partitures simfònicocorals, totes les quals –lentament– elevaren el nivell musical del país i n'enriquiren el patrimoni cultural: **Les Estacions** de Haydn, **Missa Solemnis** i **Novena Simfonia** de Beethoven, **Orpheus** de Monteverdi, **Cant del Destí** de Brahms, **Requiem** de Berlioz, **Motets** i **Cantates** de Bach, **La Celestina** de Pedrell, **Nova Catalònia** de Mañén, etc.

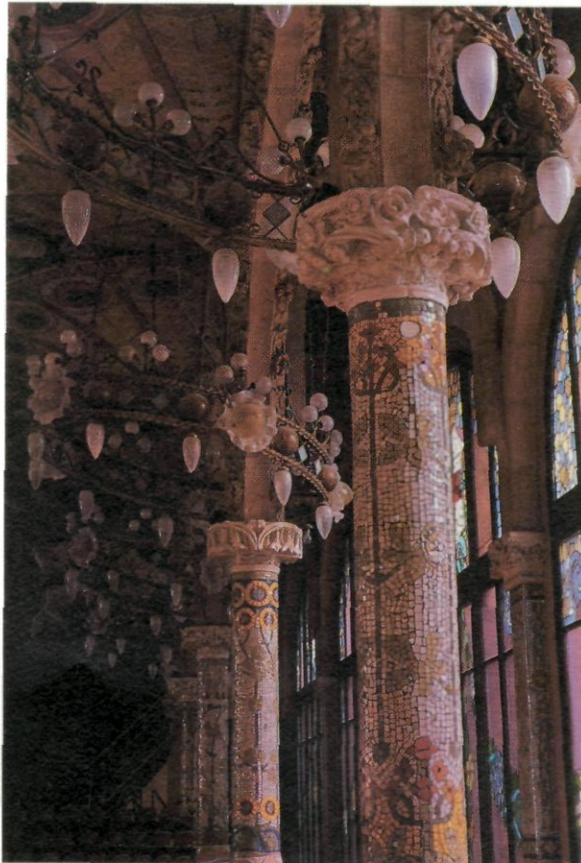
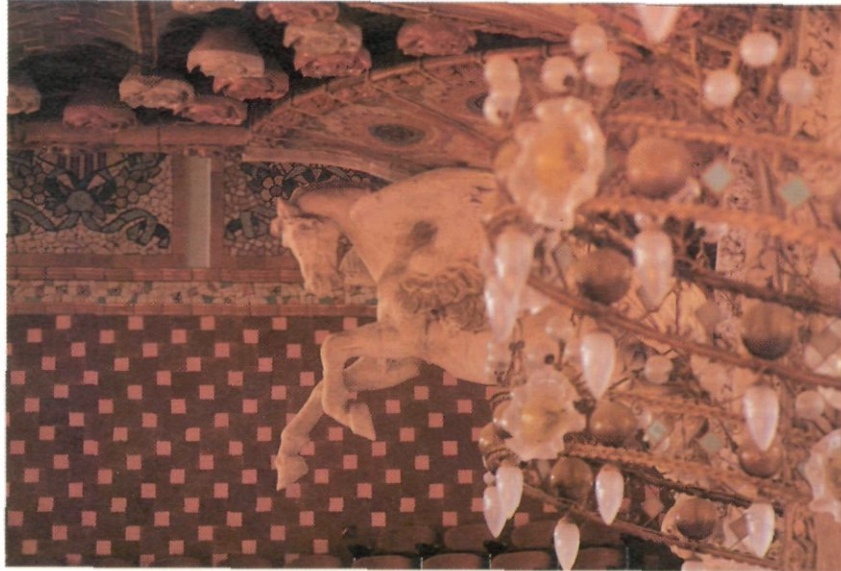
Els concerts a Roma

L'escaiença de l'Any Sant (1925) fou ocasió propícia perquè els cants de l'Orfeó testimoniesin exteriorment la realitat d'un país oprimint per la dictadura de Primo de Rivera.

El romiatge a Roma marcà un dels punts més alts de l'història de l'entitat, perquè –en paraules de Millet– *“Aquesta visita és la més transcendent de totes les nostres visites a llocs estrangers; perquè ella compendia, en certa manera, el sentit, la raó d'ésser, l'origen i finalitat de tota la nostra obra.”*

Els dos concerts a la sala de l'Augusteo foren una revelació per a la crítica romana, tal com ho testimoniava “L'Idea Nazionale”: *“De totes les societats corals que hem sentit a Roma o a l'estranger, cap no pot sostenir la confrontació amb l'Orfeó Català, la vella societat de Barcelona que, per la seva constitució, els seus estatuts i la seva disciplina, fa pensar en una antiga corporació cultivadora de la música.”*

Tant com els concerts, però, el ressò del viatge fou acrescut per l'audiència especial de Pius XI, *superadora de protocols i cordial en extrem.*

(Foto Pepe Encina.).

El "foyer" restaurat per Oscar Tusquets, ha guanyat espai i comoditat. (Foto Suzuki.)

En frase lapidària, Millet, a la tornada, resumia el triomf de l'Orfeó: *"La nostra música ha estat consagrada a Roma; la nostra música representa el nostre esperit; ha estat consagrat el nostre esperit."*

La clausura de l'entitat

Els èxits a Roma, però, foren vistos pel gabinet de Primo de Rivera com una acció catalanista i, com a tal, punible. La reacció no es féu esperar.

L'admiració i felicitació de la generalitat dels estaments del país fou unànime i alguns d'ells articularen actes d'homenatge a l'entitat coral. S'hi destacà el F.C. Barcelona amb l'organització d'un partit de futbol entre l'equip titular i el Júpiter, com a reconeixença del món de l'esport al de la cultura musical coral.

Essent present a l'acte la banda de música d'una esquadra anglesa, ancorada al port, interpretà –abans de començar el partit– l'**Himne** anglès i la **Marxa reial**. L'ovació clamorosa retuda al primer contrastà amb l'animadversió amb què fou rebuda la segona.

Com a conseqüència dels fets –i prenent peu de pretextos inversemblants (el redactat d'un full de propaganda de la "Revista Musical Catalana" i de captació de nous socis)– el general Milans del Bosch clausurà l'Orfeó.

La clausura afectà l'entitat durant els mesos d'estiu; i suscità una forta campanya de premsa internacional –especialment la de signe musical– que, en la sanció governativa imposada a l'Orfeó, exemplificava l'arbitrarietat d'un règim contra la identitat i la cultura catalanes.

Projecció comarcal

Més enllà, però, dels grans esdeveniments (actuacions a l'estranger, versions simfònico-corals, etc.), la persistent vocació de l'entitat es fa patent de forma màxima en aquesta època.

I així, els concerts de l'Orfeó arreu del país, en itinerant ruta musical (de Girona a Reus, de Sallent a Vilafranca, de Manresa a Tàrraga, del Masnou a Figueres, de Mataró a Lleida, etc.) són, alhora, esdeveniments artístics i ferment d'encoratjament recíproc entre l'entitat i el cos social a què s'adreça.

"La planta baixa, sota la sala d'audicions, fou dedicada a assaigs i dependències administratives. Està construïda segons un sistema reticulat de pilars amb els típics capitells florals i voltes de maó. Tant pel sistema constructiu com per les solucions formals, aquest sector s'assembla molt als interiors de l'Hospital de Sant Pau, l'altra obra important que en aquell moment dirigia Domènech."

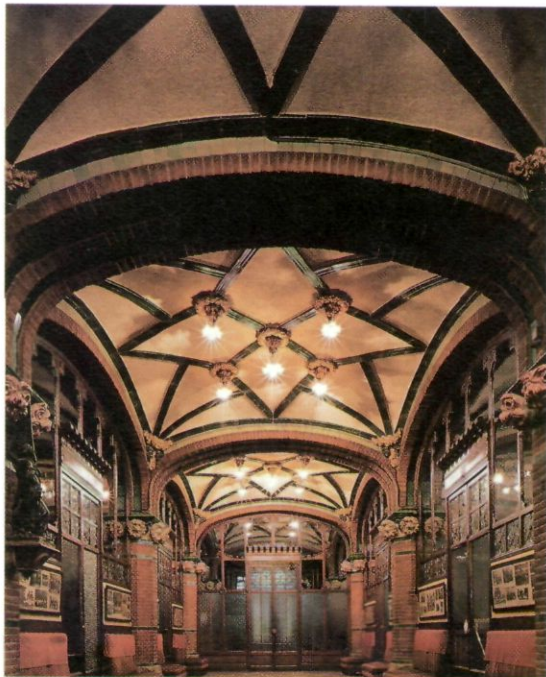
Oriol Bohigas

El retrobament col·lectiu

A la caiguda de Primo de Rivera, i abans de la proclamació de la República, dues magnes audicions al Palau Nacional de Montjuïc signifiquen el retrobament de l'Orfeó, d'un cantó, amb un públic addicte, de qui havia estat apartat (amb els pretextos més fútils) en els actes celebrats amb motiu de l'Exposició Internacional del 1929; i, d'un altre, amb els representants del món intel·lectual castellà que, en plena repressió contra la cultura catalana durant la dictadura, havien manifestat la seva simpatia i el seu suport a un país oprimat.

El clima d'exultació s'estenia a la presència de l'Orfeó a Sevilla –arran de l'Exposició Ibero-Americana– i a València, i es refermava amb el gran aplec d'orfeons celebrat a l'Estadi de Montjuïc, amb prop de 6.000 cantaires pertanyents a una cinquantena d'entitats.

Tots aquests actes eren, alhora, expressió de l'afany de continuïtat en la ruta empresa i signe de la inflexió profunda que portarien ben aviat els nous condicionants polítics i socials.

Visió actual dels baixos del Palau i panoràmica del mateix passadís tal com estava anteriorment. (Fotos Suzuki i Jordi Isern.)

Detall de l'artística escala d'accés a la gran sala de concerts.
(Foto Antoni Espejo.)

UNA NOVA ÈPOCA (1931-1936)

Amb la proclamació de la República, al país s'instaurava un nou panorama polític.

El salt experimentat per la societat catalana fou bruscat i sacsejà el país de forma convulsa.

Noves tendències artístiques i nous programes estètics desplacen gradualment la visió tradicionalista o conservadora, la qual esdevé una opció que albira trets de caducitat.

Qualsevol acció és jutjada només per la seva vàlua intrínseca sense connotacions de simbolismes aliens a la particular naturalesa de cada manifestació.

Gradualment, l'activitat de l'Orfeó esdevé en una comesa específicament musical.

Les commemoracions. Les grans diades cíviques

Un dels moments de màxima inflexió fou la commemoració del 200è aniversari del naixement de Haydn (**Les Estacions**, any 1932) i del 250è del de Bach (**Cantates i motets**, any 1935).

Com un *leit-motiv* recurrent, l'obra dels grans mestres revé una vegada i una altra a la programació de l'Orfeó.

I els esdeveniments polítics i cívics tenen gairebé sempre el contrapunt de les manifestacions musicals que en subratllen la significació.

Durant aquest període, els cants de l'Orfeó són tornaveu d'actes tan destacats com el lliurament oficial de l'Estatut (1932), l'homenatge anual de l'Onze de Setembre a Rafael Casanova, o les commemoracions de l'aniversari de la República.

Actuació a Andorra, l'estiu del 1968.

Interpretació solemne del Rèquiem de Verdi, sota la direcció de Lluís M. Millet, l'any 1964 (Foto Postius).

Les gravacions discogràfiques

Amatent als signes dels temps, l'Orfeó inicià l'any 1915 els enregistraments discogràfics.

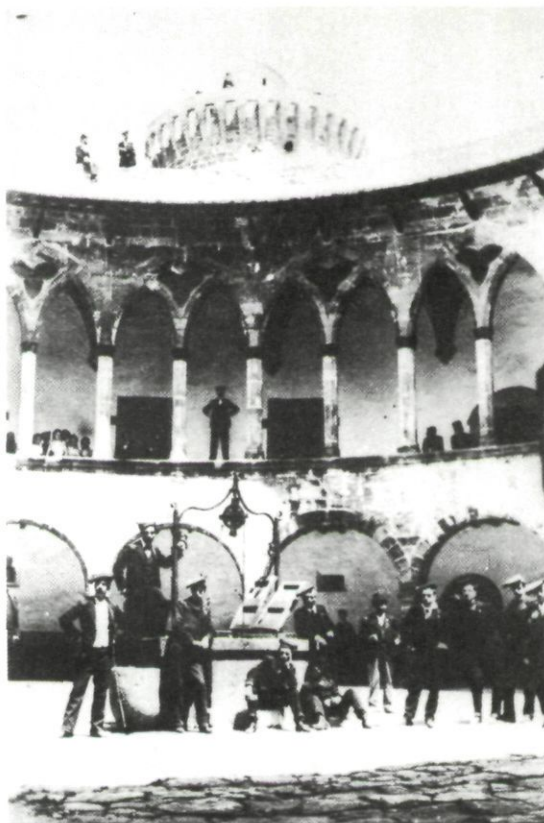
Els anys successius, el corpus sonor de l'Orfeó s'enriquí amb múltiples gravacions (segell "La Voz de su Amo") que expandiren el nom i l'obra de l'Orfeó arreu del món (des del vell continent fins a Amèrica i el Japó).

Un concert per al III Congrés de la Societat Internacional de Musicologia

El 1928 l'Orfeó era admès com a membre de la Societat Internacional de Musicologia, en reconeixença explícita als seus mèrits.

I en l'escaiença de la celebració a Barcelona (1936) del III Congrés de l'esmentada Societat, donà un concert extraordinari en honor dels assistents a aquell esdeveniment de primera magnitud.

Fou l'últim concert públic abans de l'esclat de la guerra civil.

La primera anada a Mallorca, tota una aventura: els cantaires al castell de Bellver (1899).

Actuacions arreu de Catalunya. L'Orfeó Català sempre s'ha sentit arrelat profundament a la nostra terra: Vilafranca del Penedès (1900), Sant Cugat (1914)...

EL PERÍODE BÈL·LIC I EL CINQUANTENARI SILENCIÓS (1936-1941)

Amb l'esclat de la guerra l'Orfeó –com tot el país– entra en un període atzarós.

Minven progressivament les activitats artístiques i l'Orfeó emmudeix el 1938, car la vida musical interna de l'entitat és cada cop més difícil de ser mantinguda a causa dels esdeveniments bèl·lics.

Des de la presidència, Albert Bastardes, primer (1935-1939), i Joaquim Renart, després (a partir del 1939), malden per superar les dificultats de tota mena que encerclen l'Orfeó.

Millet es reclou a la casa pairal del Masnou, en una mena de retorn instintiu als orígens.

Anys de tenebra i de foscor, lluny de l'esclat a què, en circumstàncies normals, hauria menat la pròxima commemoració del Cinquantenari.

Activitats musical-polítiques. Un enregistrament revelador

La majoria d'audicions d'aquest període tenen un rerafons de suport a uns mòbils polítics, els quals configuren també un repertori concret que traïx propòsits d'enardiment col·lectiu (**El cant de la senyera**, **La Internacional**, **Els segadors**, **La Santa Espina**, **L'emigrant**, etc.).

Una dada il·lustrativa defineix, millor que no pas cap altra, l'ambient i la situació imperant: el 10 de setembre de 1936, l'Orfeó és obligat per la CNT-FAI a enregistrar els himnes revolucionaris **Los hijos del pueblo** i **A las barricadas**. Francesc Pujol rellevà Lluís Millet de la comesa.

"Cada vespre, als volts de les deu, s'anima el vestíbul de l'Orfeo amb el moviment i les converses dels cantaires que acuden a la sessió diària d'estudi. Les noies arriben acompanyades de llurs mares; els homes s'escampen per la Biblioteca o per les sales del cafè; els nois avaloten, sense més intervals de repòs que els curts instants que duren les reprimendes i les amonestacions de l'antic conserge, el sever "senyor Riera" –una institució a la casa."

Baltasar Samper

La sala d'assaigs és la "cuina" de les grans interpretacions de l'Orfeo. (Foto Antoni Espejo.)

La introspecció interior

Estrany en un món estrany, s'accentua en Millet un procés d'interiorització vital; el contacte epistolar amb els amics dilectes, la composició dels **Cants espirituals per a ús del poble**, la lectura, l'assaboriment de les grans obres musicals del passat... són el refugi per a qui veia emmudida la seva obra.

En recerca de la suprema plenitud, i com intuït una fi propera, els escrits de Millet, en aquesta època, revelen el tremp de la seva ànima de cristià i, alhora, la insubornable fidelitat a un credo estètic.

Heus-ne ací uns exemples trets d'unes epístoles dirigides al mestre Joan Salvat, l'any 1938: "...Aquesta malvestat que passa per la nostra terra m'ha fet patir i em fa patir. Com vostè, m'he tingut d'arraconar a la meua casa pairal, lluny de totes les taleies de la ciutat; però aquest raconet, també ha estat un consol per a mi. Els records de

meua mareta; el dels meus germanets; aquesta eixida, on encara hi ha el roser –ara tot florit!– de quan jo era petit... tot em va endins, i em fa trobar a mi mateix, i em fa repassar la meua vida, veient tantes gràcies que m'ha fet Déu... Pensem en la mort, que és la cosa més segura; que ella, quan arribi, no ens torbi ni ens trobi desprevinuts..."

"Llegeixo pastorals del Dr. Torras, que verament són de gran profit; passo pels ulls algun tractat de filosofia de la neo-escolàstica; repasso tractats d'harmonia que havia oblidat; fullejo algun llibret de contrapunt de què mai a penes m'havia ocupat... Tinc afany de llegir música, però res m'acaba d'omplir el desig íntim d'una bellesa nova que correspongui a aquest estat tan especial de la meua ànima. En música, el que em consola i omple més el meu buit és la lectura dels corals de Bach; aquella pietat profunda, sí que em consola. Ens han enrunat els temples per poder recollir l'esperit..."

PALACIO DE LA MUSICA

Sábado, 24 de Noviembre de 1956
A las 10,15 de la noche

ORFEÓ CATALÀ

GOIGS A LA VERGE DE NÚRIA
(EN HOMENAJE) JOAN LLONGUERES

TRES ESTRENOS:

EL COMTE ARNAU

LA FILADORA

(POPULARS CATALANAS) DE SANCHE MARRACO

EL FILADOR D'OR

DE F. CIVIL

TRES PRIMERAS AUDICIONES:

SALVE MONTSERRATINA

CASALS

DIADA DELS MORTS

(EN HOMENAJE) F. DONOSTIA

Triste estaba el REY DAVID

JOAQUIN RODRIGO

y obras de Cumelles Ribó, Subirachs, Ll. Millet, Manén, Gail Kubik y Licinio Refici

Dirección: Mtro. Ll. M. Millet

"Cal el sacrifici per a realitzar obres nobles, i de vegades el sacrifici més costós, el de vèncer-se a si mateix. Anem sempre amb el cap alt i el cor net. Tingueu tota la confiança i tota la fe en els vostres mestres. Això és el que heu fet fins ara i el que fareu, n'estic segur d'aquí endavant. Jo per la meua part vull encara més, vull que m'estimeu; sense l'escalf de l'amor no sabia tenir deixebles."

Lluís Millet (1900)

"El orfeón que dirige el maestro Millet"

L'última actuació del mestre Millet (30 de setembre de 1939), no fou, oficialment, al capdavant de l'Orfeó Català; ho fou, segons el programa, davant "del orfeón que dirige el maestro Millet". I no pas al Palau de la Música Catalana, sinó al "Palacio de la Música", com a conclusió d'un "Curso Nacional de Pedagogía de la Música", organitzat per "F.E.T. y de las J.O.N.S."

Tota una premonició dels nous temps!

"El nombre no hace la cosa"

El jou del vencedor s'imposà fèrrriament en tots els àmbits. També en el món coral.

L'Orfeó ha d'afegir ara a les dificultats inherents a la privació de tota mena de vida social i de les actuacions artístiques la pressió per l'intent de canvi de nom.

I si, d'una banda, el Palau de la Música Catalana havia estat convertit en "Palacio de la Música", del qual foren considerades com a portadores de signe separatista (per ser escrites en català, i per això fetes tapar) les làpides commemoratives de les audicions de la **Passió** i de la **Missa en si menor** de Bach i de la **Missa solemnis** de Beethoven, d'una altra, l'Orfeó és escomès en el seu tret determinant últim: el nom.

N'és un clar exponent l'argumentació dialèctica esgrimida pel governador civil de Barcelona, Wenceslao González Oliveros, el qual, sibil·linament, exigia el canvi de nom de l'entitat:

"Barcelona, 23 de octubre de 1939 (Año de la Victoria).

"Sr. D. Joaquín Renart. Ciudad.

"Muy Sr. mío: Recibo su escrito del 22 corriendo que con atención he examinado en sí mismo y en su relación con otros elementos de juicio necesariamente conexos para formar una opinión de conjunto, como al caso corresponde.

Festa del cinquantè aniversari del Palau de la Música. El president Fèlix Millet dirigint-se als socis que participaven en el dinar de germanor commemoratiu (1959).

*“No encuentro motivos que me induzcan a desvirtuar la proposición comunicada, ni inconveniente alguno en que una nueva asociación suceda artística y jurídicamente a la que, conservando su celebrada entidad, cambia tan sólo de nombre. Serena y desapasionadamente juzgando, he aquí un ejemplo típico de que el nombre no hace la cosa... ni la deshace tampoco. Conservemos, pues, la **cosa**, que es lo que importa.*

“Ello contribuirá poderosamente –lo espero– a obviar la normalidad económica, sin obstáculo a la continuidad en el dominio del Palacio de la Música; y podrá constituir además una prueba de la sinceridad con que esa distinguida agrupación incorpora el nuevo Ideal de la España Una, Grande y Libre.

“Espero, pues, que, sin demorar, me ofrezca V. el nombre o serie de nombres que estime suficientemente expresivos del despertar de la pesadilla rojo-separatista y mucho me complacería poder aceptar la denominación que espontáneamente me proponga.”

Els anys de silenci i l'evolució política europea bloquejaren aquella pretensió.

I, en reprendre la vida pública, l'Orfeó continuava essent l'Orfeó Català.

El Cinquantenari inderdit

En el silenci espès de la postguerra, i en espera de la normalització de la vida corporativa, l'Orfeó reprèn els assaigs (iniciats qui sap si amb premeditació simbòlica, l'11 de setembre de 1939).

Enmig d'aquest silenci punyent s'escaigué el Cinquantenari de l'entitat. Impossibile de ser commemorat públicament, tingué la rememoració íntima gràcies a l'acció promoguda per Joan Llongueras: la realització d'un àlbum d'homenatge on s'aplegaren endreces i dedicatòries a Millet i a l'Orfeó d'un gran nombre de personalitats.

EL MESTRE MILLET EN UN ASSAIG
DE LA MISSA SOLEMNIS
O
LA ÚLTIMA ENCARNACIÓ DE SIVA

Catalunya no ha oblidat el fundador de l'Orfeó i li ha retut diversos homenatges: a Montserrat, l'any 1962, on li fou dedicat un monòlit amb relleu de l'escultor Joan Rebull –a qui veiem a la foto de Pérez de Rozas al costat de Lluís M. Millet i l'Abat Escarré– i el 1967 –centenari de la seva naixença– en ocasió de l'aplec dels orfeons de Catalunya al Poble Espanyol. (Foto Antoni Bassó.)

En un amplíssim espectre generacional –des de figures consagrades de l'art i de la política fins a escriptors joveníssims–, les més de cinc-cents dedicatòries (de les més altes dignitats eclesiàstiques als músics, tot passant per polítics, juristes, erudits, publicistes, pedagogs, pintors o escultors) atorgaven definitiva categoria simbòlica a la figura de Millet.

La mort de Lluís Millet

Afeblit en la salut, el fundador de l'Orfeó suportà les xacres de l'edat amb ironia. Després de l'estiu del 1941, una inflexió profunda en el seu estat precipità els esdeveniments que el durien a la mort el 7 de desembre de 1941 (als setanta-quatre anys), just el dia en què, ja al llit de mort, li era ofert l'àlbum d'homenatge.

Es cloïa definitivament un capítol en la història musical de Catalunya.

LA CONTINUÏTAT (1942-1977)

Iniciat en un moment advers per a la cultura catalana, aquest període veurà la continuïtat d'una obra progressivament consolidada en unes concretes formulacions estètiques.

La dimensió positiva de la *continuïtat* supera i transcendeix el risc d'un simple *continuisme*.

Al capdavant del Cor, una batuta imperativa, la de Lluís M. Millet, que imprimeix trets definitoris a l'entitat, que –en molts moments– no solament reviu efemèrides glorioses sinó que incorpora al seu patrimoni obres de dimensió actual.

A la presidència, des del 1951, la figura carismàtica de Felix Millet i Maristany atorga un tremp particular a la gestió corporativa. A la seva mort (1967) és assumida, com a primer mandatari, per Joan Anton Maragall, amb una empremta alhora senyoriívola i renovadora.

L'enllaç amb el passat, plantejat amb realisme, no solament és garantia d'un present fecund sinó penyora d'un futur esperançador.

La catalanitat resistent

Per dret propi, Francesc Pujol, a la mort de Millet, assumeix la titularitat de l'Orfeó. Durant uns anys, la seva tenacitat i el seu tremp excepcionals aconseguen de fer front a la imposició dels vencedors: l'Orfeó no pot cantar però assaja amb indefalliment, i prepara rigorosament unes obres que mai no tindran auditori públic, l'esperança posada en un demà més lluminós.

Nascut a Barcelona el 1878, Pujol, a onze anys, ingressà al Conservatori del Liceu; i als dinou ho féu a l'Orfeó, en qualitat de cantaire. Millet s'adonà de seguida de la vàlua d'aquell idealista i el posà al seu costat. Ràpidament, Pujol assumí fun-

Sala dedicada al mestre Lluís Millet, al primer pis del Palau. (Foto Suzuky.)

Concert al pati del Palau de la Generalitat (1949).

"El mestre Lluís M. Millet i l'Orfeó Català, tot donant prova d'una vitalitat i inquietud que aplaudim amb entusiasme, han donat a conèixer una de les partitures més atractives dels darrers anys: l'*Stabat Mater* de Francis Poulenc.

La vetllada fou triomfal per a l'Orfeó, el seu director, la soprano solista Jacqueline

Brumaire i, particularment, per a l'obra i el seu autor, el qual fou ovacionat amb deliri. Contribuí encara a l'eufòria de tots les afirmacions de Francis Poulenc que no es cansà de repetir que la interpretació l'havia emocionat com cap altra, i que la considerava com la millor que mai havia escoltat."

X. Montsalvatge (1958)

Estrena de l'*Stabat Mater*, de Francis Poulenc, al qual veiem prop de Salvador Dalí (1958).

El cor d'infants, esperança i realitat. (Foto Barceló.)

cions, cada cop més compromeses, al si de l'entitat: bibliotecari-archiver, mestre auxiliar, administrador del Palau; el 1917 fou nomenat subdirector i, a la mort de Millet, director.

La seva dedicació absorbent al món musical s'expandí també en molts altres àmbits (Orquestra de l'Associació dels Amics de la Música, Obra del Cançoner Popular de Catalunya, Lliga Sardanista, Cobla Barcelona, Institut Espanyol de Musicologia, etc.). I orientà amb mà ferma el moviment de la **Germanor dels Orfeons de Catalunya**.

La faceta de compositor el mostrà coneixedor profund dels recursos tècnics i expressius en tots els gèneres que conreà.

L'home que cremà la seva vida al servei de l'Orfeó no pogué exercir públicament la titularitat del seu càrrec de director: morí sobtadament la vigília de Nadal del 1945.

La continuïtat renovadora

Com a successor del mestre Pujol, Lluís Maria Millet i Millet, fill del fundador, empenya el 1946 la batuta de director.

Aquell nomenament era la culminació d'una llarga etapa durant la qual aquell qui ara rebia un llegat gloriós s'havia anat preparant per tal de servir íntegrament l'Orfeó.

Nascut el 1906, Lluís M. Millet, agombolat des de la seva naixença per l'ambient musical de l'Orfeó i del Palau, cursà estudis al Conservatori de Música, revalidació dels impartits pel seu pare i pels mestres de l'Orfeó.

D'infant, formà part de la Secció Infantil, i, d'adult, de la Secció Coral, a la corda de barítons; i en aquella condició de cantaire participà en molts dels esdeveniments artístics del Cor.

El 1929 inicià la col·laboració a la **Revista Musical Catalana** i l'any següent exercí funcions de

El mestre Francesc Pujol –successor de Lluís Millet a la mort d'aquest– amb un grup de cantaires. Record d'agraïment per l'audició celebrada el 1902 amb motiu de l'estrena d'una senyera catalanista enarborada a la torre de la Travessera de Dalt, 102. Pujol és el segon dels asseguts, per l'esquerra.

mestre auxiliar, compartides amb la titularitat de la **Schola Orpheonica**.

A vint-i-dos anys, ja amb un bagatge dens de creació musical, es fa conèixer públicament com a compositor coral. El triomf de **El rústec villançet** al Concert de Sant Esteve del 1928 (una obra esdevinguda clàssica en el repertori coral català) era l'inici d'una carrera de compositor, que deixaria més d'un centenar d'obres.

L'absorbent dedicació de Lluís M. Millet a la direcció el privà d'esmerçar la seva completíssima formació a la composició més intensament que no ho féu. En aquesta faceta, creà, al llarg dels anys, poemes corals (**Agar, Chora, La reliquia, Joan Garí, L'any Mil**), obres originals (**Poema nadalenc, La nit al ras, Bruc i galzeran**, etc.), harmonitzacions i "lieder" d'una intimista volada lírica.

Durant trenta-un anys (fins al 1977), Lluís M. Millet cremà els seus afanys al servei d'una causa sentida íntimament i amb imperatiu indeclinable. I seguida, encara, amb passió, des del seu retir

voluntari, fins a la seva mort, esdevinguda ben recentment (19 de juliol de 1990).

“El mejor orfeón del mundo”

Iniciada l'etapa directorial de Lluís M. Millet amb el **Requiem** de Mozart, l'entitat reprèn una doble vessant: el conreu de la cançó tradicional i la divulgació del repertori simfònic-coral. En la primera, noves aportacions (sovint, estimulades per concursos i certàmens) s'afegeixen a les precedents de l'etapa precedent; en la segona, és ampliat gradualment el llegat existent tot posant en contacte el públic català amb les composicions més significatives del gènere.

Alhora, i a mesura de les possibilitats imposades per l'època, la presència de l'entitat a les comarques catalanes és constant.

L'any 1950 uns concerts a Madrid deixaven testimoni que, artísticament, hom reeixia en la comesa, després del dur parèntesi, imposat per les circumstàncies bèl·liques i de la postguerra.

Vista actual de l'accés a les noves taquilles en el punt d'unió del Palau restaurat amb el nou edifici social. (Foto Suzuki.)

Propaganda mòbil –en castellà, per imposició governativa– amb motiu de l'estrena de l'oratori **Elies** de Felix Mendelssohn.

N'era un clar exponent una de les crítiques, signada per José M. Franco: "El mejor orfeón del mundo. No sé dónde leí este sonoro y rotundo título para designar al Orfeó Català. Y si entonces me pareció un tanto pretensioso, después del concierto de ayer lo considero la más justa y exacta de las denominaciones que se pueden encontrar para esta agrupación. Y si algún espíritu escéptico encuentra que esta afirmación está hecha muy a la ligera, añadiré que concibo (aunque con gran dificultad) sociedades corales que iguallen al Orfeó Català; que le superen, es humanamente imposible..."

Els grans aniversaris

La vida de l'entitat té el contrapunt periòdic d'efemèrides temporals destacades que posen musicalment en primer terme el paper de l'Orfeó.

El 1951, com a rescabament d'aquelles Noces d'Or silencioses, és festejat esplendorosament el 60è aniversari, culminat amb unes audicions extraordinàries de la **Missa en si menor** de Bach, donada també l'any següent a París (on fou assolit el reconeixement de la crítica i l'expressió admirativa de personalitats de la talla d'Olivier Messiaen, Georges Auric, Jacques Chailley, Paul Claudel, François Mauriac, etc.).

L'any 1958, la **Passió segons sant Mateu** de Bach (amb Gaietà Renom com a "Evangelista") vertebrava l'exultació del 50è aniversari del Palau de la Música Catalana, completat –entre moltes altres manifestacions– amb la primera audició del **Stabat Mater** de Francis Poulenc.

El 1966, **Les Estacions** de Haydn, una obra emblemàtica en el repertori del Cor, revénen per a solemnitzar el 75è aniversari, el qual suscita públicament una reflexió sobre la funció de l'Orfeó.

Les commemoracions

En el centenari del naixement de Maragall (1960), l'Orfeó ret homenatge a aquesta figura

insigne. Una audició centrada en l'estrena de **Cant espiritual** de Montsalvatge havia de tenir el complement d'obres musicals sobre textos maragallians (i cap de tan significativa com **El cant de la senyera**). Els aldarulls –i les posteriors detencions– que provocaren la prohibició de l'himne simbòlic eren l'expressió d'una nova generació que empenyia amb força.

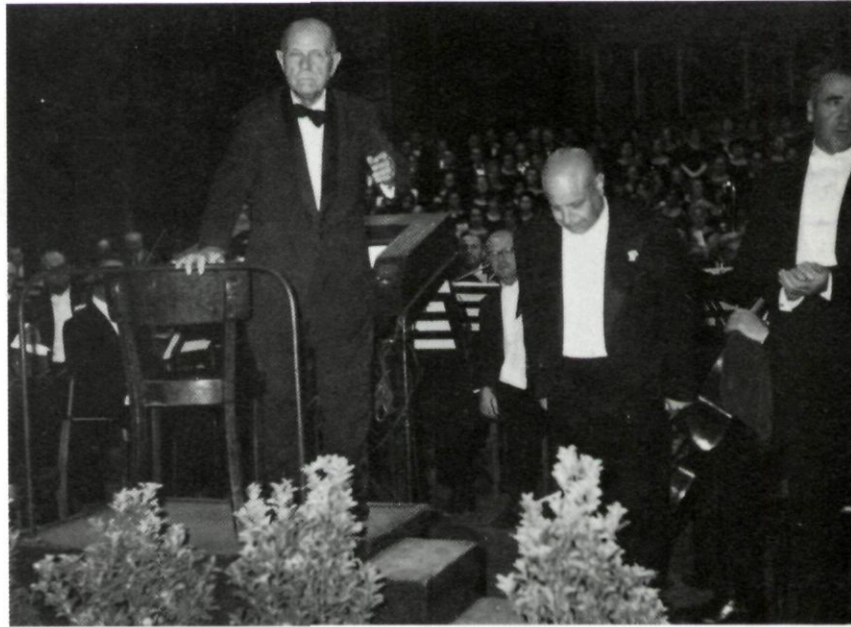
“Es difícil parlar de l'Orfeó Català. Però necessari. Més enllà de la música, més enllà dels seus èxits, més enllà del que és sabut i del que resta per saber, l'Orfeó tanca tot el que el nostre poble té de positiu: tenacitat, treball, ordre, disciplina, sentiment i amor.” Aquests mots de l'insigne periodista Manuel Ibáñez Escofet, escrits arran de la celebració del “Concert núm. 1000” de l'Orfeó, resumien concisament un sentiment col·lectiu. L'efemèride tingué la concreció musical amb la primera audició del **Requiem** de Verdi (1964).

El 18 d'abril de 1967, una audició monogràfica amb obres del fundador, centrà el Centenari Millet, complementat amb el multitudinari aplec al Poble Espanyol de Montjuïc (juny de 1967), que feia retrobar més de 2.000 cantaires de tot Catalunya.

El Pessebre de Pau Casals

El 1960, a Mèxic, havia tingut lloc l'estrena mundial de l'oratori **El Pessebre** de Pau Casals, escrit sobre un poema de Joan Alavedra. I el 1962, Casals volgué que en l'estrena europea hi intervingués l'Orfeó Català. Cap altre lloc com Assís no fóra el marc idoni per a una obra on lletra i música s'acorden a l'esperit del *“Poverello”*. A la catedral de San Rufino, el dia 23 de setembre, sota la direcció de Casals, l'Orfeó feia conèixer a Europa la partitura volgudament esdevinguda missatge de pau.

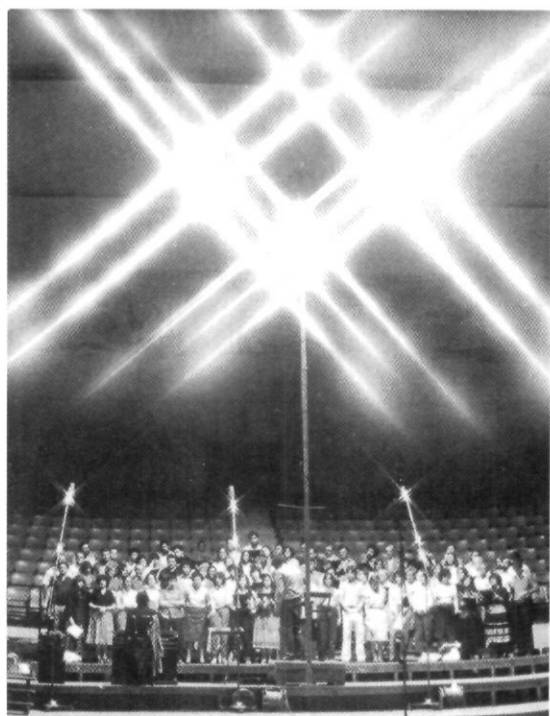
Des d'aleshores, en múltiples repeses, l'Orfeó interpretà **El Pessebre** en nombrosíssimes ocasions.

Audició d'**El Pessebre**, de Pau Casals i Joan Alavedra, a Florència i Assís. A l'Ajuntament de Florència, Pau Casals proclamà el seu entusiasme per la concòrdia humana (1962).

La identificació amb l'obra fou total. Així ho adverava Casals en afirmar: *“El Pessebre, en ésser cantat per primera vegada per les veus catalanes del gloriós Orfeó Català sembla que hagi pres definitivament, en la seva expressió més íntima, el seu veritable caràcter.”*

A la primera gravació d'un disc, a la Voz de Su Amo (1915) ha seguit una discografia variada. L'any 1981 trobem una imatge nova amb motiu d'una altra gravació. (Foto Barceló.)

La presència discogràfica

Un completíssim àlbum de temàtica nadalenca féu entrar novament, l'any 1959, l'Orfeó en els circuits discogràfics.

Gradualment, seguiren nous enregistraments: els cors de la **Passió** bachiana, les **Set cançons populars catalanes** d'Eduard Toldrà, el modèlic **Disc Nicolau** (guardonat amb el Premi Nacional del Disc), una selecció del concert antològic **Homenatge a la Cançó Popular** i el **Disc Centenari Millet**.

El relleu generacional

Trenta-un anys després del seu primer concert com a director de l'Orfeó, Lluís M. Millet cessà voluntàriament en la titularitat del càrrec.

La seva trajectòria enriqueix l'Orfeó amb importantíssims guanys artístics, sense abdicar de la fidelitat a uns principis seguits no solament intel·lectualment sinó també viscuts cordialment.

El succeí el seu fill, Lluís Millet i Loras, músic d'una profunda formació acadèmica doblada d'una d'humanística.

ELS NOSTRES DIES (1978-1990)

El dinamisme que caracteritza i defineix la societat dels nostres dies té un reflex en la trajectòria de l'Orfeó als deu darrers anys.

Hom inicia una etapa de revisió i d'autocrítica constructiva i, amb el màxim respecte institucional i personal, s'emprenen reformes estructurals profundes i s'implanten formes de gestió radicalment noves.

A la presidència, des del 1978, Fèlix Millet i Tusell imprimeix trets de modernitat i de dinamisme operatiu a la gestió de l'entitat.

La fita essencial és clara: tornar a situar l'entitat en lloc preeminent dels àmbits musicals nacionals, peninsulars i europeus. Per assolir-ho, serà posat al capdavant del Cor la persona idònia en cada fase d'un procés irreversible.

Els directors. Les grans batutes

Iniciada l'etapa sota el guiatge de Lluís Millet, és continuada –successivament– amb les titularitats de Simon Johnson (1981), Salvador Mas (1983), novament Simon Johnson (1985) i Jordi Casas (1988).

Tots ells han contribuït a fer de l'Orfeó un Cor actual, àgil i modern, apte per a les comeses artístiques de més envergadura.

I l'entitat s'honora de col·laborar amb figures eminentes de la direcció. Als darrers temps, ha estat dirigida, entre altres, per Wolfgang Gönnenwein, Salvador Mas; Edmond Colomer, Richard Hickox, Laszlo Heltay, Antoni Ros-Marbà, John Lubbock, Max Bragado, Howard Williams, Manuel Duchesne, Luis A. García Navarro, Cyril Dierich i Armin Jordan.

Els directors de l'Orfeó Català: Lluís M. Millet i Lluís Millet i Loras.

Els directors de l'Orfeó
Català: Simon Johnson i
Salvador Mas.

Els circuits del concertisme. Una audició d'excepció

De ple dret, l'Orfeó ha entrat ja fa temps en les fórmules operatives actuals de la vida musical. I la seva col·laboració és constantment sol·licitada per les més prestigioses organitzacions musicals catalanes, peninsulars i europees.

Juntament amb una atenció preferent a la presència catalana, –i sense oblidar els centres musicals peninsulars– s'ha obert gradualment a àmbits internacionals: Itàlia, França, Cuba i Suïssa són alguns dels països on l'Orfeó s'ha acreditat prestigiosament.

En commemoració del "Dia de les Nacions Unides", fou sol·licitat per intervenir en el concert de l'Orquestra de la Suisse Romande a Ginebra (1989). Sota la direcció d'Armin Jordan, hi interpretà el **War Requiem** de Britten.

La participació de l'entitat a l'esdeveniment significà el ple reconeixement internacional de la seva vàlua artística actual.

El repertori

L'agilitat i el dinamisme en la preparació musical ha permès una notabilíssima ampliació del repertori.

I si en l'estrictament "*a cappella*" han estat abordades composicions de totes les èpoques i d'estils, en la modalitat simfònico-coral –juntament amb la represa d'obres ja interpretades– s'ha produït la incorporació de mostres característiques del repertori universal: **Magnificat** de Schütz, **Magnificat** i **Gloria** de Vivaldi, **Missa Sancti Bernardi von Offida**, **Missa Sanctae Ceciliae** i **La Creació** de Haydn, **Missa en fa major** de Bach, **Pelléas et Mélisande** de Debussy, **Missa en do major** de Beethoven, **Romeo i Julieta** de Berlioz, **Carmina Burana** d'Orff, **Requiem** de Suppé, **Giovanna d'Arco** de Verdi, **Simfonia dels Salmes** i **Les Noces** de Stravinsky, **Missa de la Coronació** de Mozart,

*Els directors de l'Orfeó
Català: Jordi Casas.*

*Sistema d'aïllament de
l'edifici antic del Palau que
millora notablement
l'acústica del local. (Foto
Suzuky.)*

Magnificat de Durante, **El Messies** de Händel, **War Requiem** de Britten, etc.

El Consorci del Palau de la Música Catalana. La remodelació i ampliació del Palau

En resposta als condicionants de tota mena, sota els quals és desenvolupada avui la funció cultural, el 1983 fou constituït el Consorci del Palau de la Música Catalana, integrat per la Generalitat de Catalunya, l'Ajuntament i la Diputació de Barcelona.

Amb aquesta fórmula jurídica, l'Orfeó Català, sense abdicar de cap dels seus drets, ha vist potenciada la seva acció amb unes possibilitats operatives inèdites i de signe altament esperançador.

Unes possibilitats que, en l'aspecte artístic, han tingut la concreció en el relleu de la massa coral i la potenciació de les seccions infantil i juvenil, les quals no són solament una garantia de futur sinó un present esplendorós.

Unes possibilitats que, pel que fa a l'aspecte estructural, han permès d'afrontar el vell repte de situar la sala de concerts del Palau de la Música Catalana al nivell que reclamen les exigències hodiernes.

Perquè la consciència d'haver de reformar el Palau i de trobar sortida a les mancances funcionals existents, fou llargament sentida per totes les juntes directives que, al llarg del temps, han vetllat per la millora i conservació d'un patrimoni privat, però sentit també unànimement com a col·lectiu.

El projecte d'Òscar Tusquets (amb la col·laboració inicial de Lluís Clotet i la de Carles Díaz, posteriorment), en ajuntar òptimament els conceptes de tradició i modernitat, han permès de retornar a l'edifici bastit per Domènech i Montaner virtualitats desfigurades pel pas del temps, i

"La idea de fer una sala totalment de vidre és d'una modernitat desplaçada de la seva època i -gosiariem dir- una autèntica anticipació a la plàstica del Moviment Modern."

Oriol Bohigas

Concert inaugural del Palau de la Música Catalana (1908).

de solucionar definitivament –amb la construcció del nou edifici annex al Palau– les limitacions operatives que s’havien fet més ostensibles a mesura que l’increment de la vida musical reclamava una major disponibilitat del Palau.

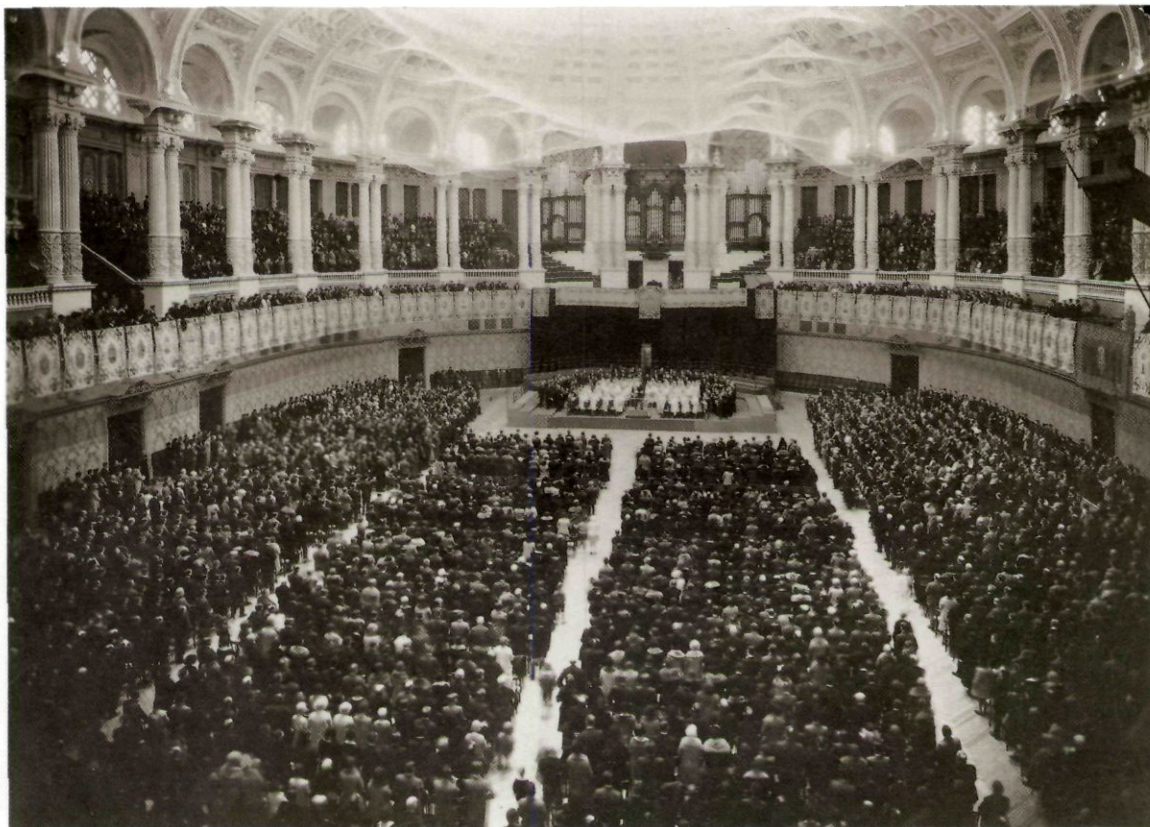
Amb les obres de remodelació i ampliació efectuades, el Palau de la Música Catalana potencia i amplia la seva acció, sense deixar de ser l’exponent definitori d’un moment cultural concret.

Esperit integrador

Al marge –i com a complement– de la seva comesa específica, l’Orfeó i el Palau han maldat per la incorporació al seu si d’iniciatives plurals que, amb el servei al país, atorguessin també a la institució un perfil de globalitat integradora.

D’entre aquestes iniciatives, tres destaquen amb relleu particular: la **Revista Musical Catalana** –represa l’any 1984 i potenciada a partir de novembre de 1990 amb la col·laboració de “Catalunya Música”–, l’**Orquestra de Cambra** del Palau de la Música Catalana i el **Cor de Cambra** del Palau de la Música Catalana.

Cadascuna d’aquestes iniciatives, en la seva parcel·la específica, ha cobert un buit existent en la praxi musical de la nostra societat.

"I, ¿sabeu per què l'Orfeó ocupa lloc tan preeminent? Perquè la seva acció, tota amor i generositat, s'ha dirigit no, com altres, a una classe determinada, ja d'erudits o estudiosos, ja d'intel·lectuals o artistes, sinó a tot el poble; no ha tractat de conquerir intel·ligències, sinó sentiments; no s'ha dirigit al cap, sinó al cor de la gent; i tots sabem que les ferides del cor són mortals de necessitat."

Joaquim Cabot

Audició al Palau Nacional de Montjuïc (1963).

VOLUNTAT DE SERVEI

L'obra, modestament iniciada al cor de la Barcelona vella fa cent anys, és avui viva i puixant.

I, sobretot, és moguda, com ahir i com sempre, per una indefallent voluntat de servei.

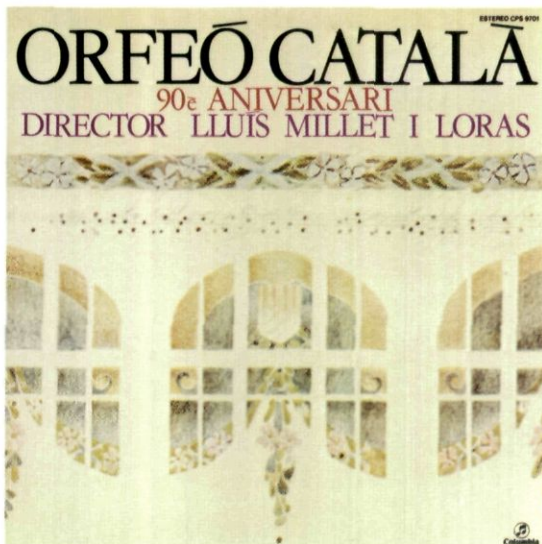
L'Orfeó Català ha reeixit perquè ha cregut i creu amb fonament en l'eficàcia de l'aplicació pràctica d'allò que signifiquen mots com *donació, lleialtat, sacrifici, ideal i estimació*.

No en va el fundador parlava d'una "*obra d'amor*".

Un amor que ha fruitat esplendorosament i que afronta coratjosament tots els reptes del futur.

ELS PRESIDENTS DE L'ORFEÓ CATALÀ

1891-1892	FERRAN i TRULLS
1893-1901	JOAN MILLET i PAGÈS
1902-1910	JOAQUIM CABOT i ROVIRA
1911-1914	FRANCESC MATHEU i FORNELLS
1915-1934	JOAQUIM CABOT i ROVIRA
1935-1939	ALBERT BASTARDES
1939-1950	JOAQUIM RENART
1951-1967	FÈLIX MILLET i MARISTANY
1968-1977	JOAN ANTON MARAGALL i NOBLE
1978-	FÈLIX M. MILLET i TUSELL

ENREGISTRAMENTS:

HOMENATGE AL MESTRE LLUÍS MILLET: Orfeó Català, dir. Lluís Millet. La Voz de su Amo: LALP 388 i 525.

ELS POEMES CORALS D'ANTONI NICOLAU. Orfeó Català, dir. Lluís M.ª Millet. COLUMBIA: CCL 32035.

EDUARD TOLDRÀ: SET CANÇONS POPULARS CATALANES. Orfeó Català, dir. Lluís M.ª Millet. ALHAMBRA.

CANÇONS POPULARS CATALANES. Orfeó Català, dir. Lluís M.ª Millet. ALHAMBRA: MCC 30.082.

CONCERT DE NADAL. Orfeó Català, dir. Lluís M.ª Millet. COLUMBIA CCL 32033.

CONCERT LLUÍS MILLET (commemoració del centenari) Orfeó Català, dir. Lluís M.ª Millet. EDIGSA (Antologia Històrica de la Música Catalana) a 10/21. (1967).

ORFEŌ CATALÀ. 90è ANIVERSARI. Dir. Lluís Millet i Loras. COLUMBIA CPS 9701.

PASSIÓ SEGONS SANT MATEU, de J.S. Bach. Dir. Lluís M. Millet. ALHAMBRA, MCC, 30.071/2.

Distribució geogràfica de les actuacions de l'Orfeó Català

Del 1891 al 1970

ALS PAÏSOS CATALANS

BARCELONA

Arenys de Mar – Badalona – Barcelona – Canet de Mar – Cardona – El Masnou – Granollers – Igualada – La Garriga – L'Ametlla del Vallès – L'Hospitalet del Llobregat – Manresa – Mataró – Molins de Rei – Montserrat – Roda de Ter – Sabadell – Sallent – St. Boí de Llobregat – St. Cugat del Vallès – St. Feliu de Codines – St. Feliu de Llobregat – St. Joan Despí – St. Just Desvern – St. Sadurní d'Anoia – Sitges – Terrassa – Vic – Vilafranca del Penedès – Vilanova i la Geltrú – Vilassar de Mar.

TARRAGONA

Banyeres – Cambrils – El Vendrell – L'Espluga de Francolí – Poblet – Reus – Sta. Coloma de Queralt – Tarragona – Valls.

LLEIDA

Lleida – Tàrrrega.

GIRONA

Blanes – Breda – Caça de la Selva – Camprodon – Figueres – Girona – Núria – Olot – Riells de Montseny – Ripoll – S'Agaró – St. Feliu de Guíxols.

ILLES BALEARS

Maó – Palma de Mallorca – Eivissa

VALENCIA

València

CATALUNYA FRANCESA

Montpeller – Perpinyà – St. Miquel de Cuixà – Tolosa de Llenguadoc.

ANDORRA

Les Escaldes – Andorra la Vella

A ALTRES INDRETS

SARDENYA: Càller, L'Aiguer.

ESPANYA: Madrid, Pamplona, S. Sebastià, Sevilla, Toledo, Saragossa, Santa Cruz de Tenerife, Puerto de la Cruz, La Laguna, Arrecife de Lanzarote, Las Palmas de Gran Canaria.

ANGLATERRA: Londres.

FRANÇA: Marsella, Niça, París, Montpeller, Carcassona, Perpinyà.

ITÀLIA: Assís, Florència, Roma, Volterra, Cecina, Aosta.

SUÏSSA: Ginebra, Lausana.

CUBA: Matanzas, L'Havana, Santiago de Cuba.

Del 1971 fins avui, per primera vegada

Tremp, Manlleu, Collbató, Castelló d'Empúries, Torredembarra, Guissona, Vila-rodona, Palamós, Capellades, Segur de Calafell, Montblanc, Pals, Calonge, Tossa, Tona, Cadaqués, Cardedeu, Alella, Lloret de Mar, Ripollet, Esparraguera, Arenys de Munt, Sant Vicenç dels Horts, La Pobla de Claramunt, Sant Feliu de Codines, Sant Andreu de Llavaneres, Les Borges Blanques, Torroella de Montgrí, Sallent, Sant Vicenç de Montalt, Canet de Mar, Cornellà, Llorenç del Penedès, Mollet del Vallès, Banyoles, La Canonja, Sant Hilari de Sacalm, La Bisbal d'Empordà, Premià de Dalt, Calafell, El Catllar, Castellar del Vallès.

Reliquiari (realitzat per Joaquim Cabot) que guarda un rull de cabells de Jaume I, recollits per Rafael Patxot. Aquest reliquiari acompanya la senyera de l'Orfeó Català, segons llegim dins del medalló: "Cabells del rei En Jaume I el Conqueridor, recollits de la caputxa que cobria el seu cap quan foren traslladades ses despulles de Poblet a la Seu de Tarragona, on reposen. Són autèntica d'aquesta preuada relíquia els documents que es conserven en l'Arxiu de l'Orfeó Català. A l'Orfeó Català, record i homenatge del seu President En Joaquim Cabot 1902 a 1911-1915 a 19.." (Foto Arxiu Mas.)

CANT DE LA SENYERA

A l damunt dels nostres cants.
aixequem una senyera
que els farà més triomfants.

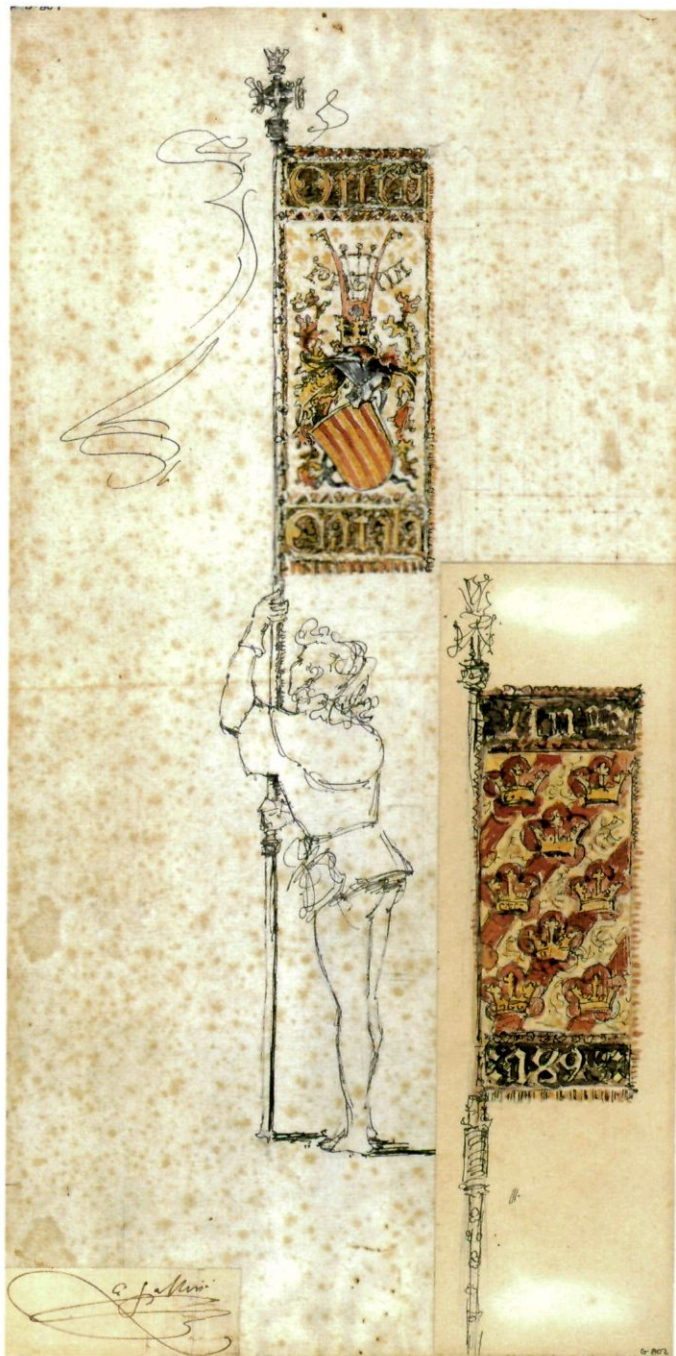
Au, companys, enarborem-la
en senyal de germandat.
Au, germans, al vent desfem-la
en senyal de llibertat.
Que voleïl Contemplem-la
en sa dolça majestat.

Oh, bandera catalana
nostre cor t'és ben fidel;
volaràs com au galana
per damunt del nostre anhel;
per mirar-te sobirana
alçarem els ulls al cel.

I et durem arreu enlaire:
et durem i tu ens duràs;
voleiant al grat de l'aire
el camí assenyalaràs...
Dóna veu al teu cantaire,
llum als ulls i força al braç!

Lletra de **Joan Maragall**
Música de **Lluís Millet**.

Esbós de la senyera,
d'Antoni Gallissà. El costós
brodat en fil d'or d'aquesta
peça singular fou obra de
diverses dames de la millor
societat catalana d'aquella
època.

CENT DADES I CENT DATES DE L'ORFEÓ CATALÀ I DEL PALAU DE LA MÚSICA CATALANA

"L'experiència proclama que les obres fonamentades per l'odi i la imposició se sostenen només que per la força, raquítiques i minades, descomponent-se, fins que una empena les enruna i anihila; en canvi, les obres d'amor i persuasió creixen ufanoses, sanes, i perduren com la nostra, sostinguda per un capità que no porta més armes que un brot d'olivera i per un exèrcit que no passa d'un grapat de joves, de donzelles i d'infants."

Joaquim Cabot

Interpretació de la *Novena Simfonia* de Beethoven, al Gran Teatre del Liceu, en el marc dels concerts Nicolau (1900).

1891 - 6 SET: Lluís Millet i Amadeu Vives funden l'Orfeó Català.

Com a fruit de la inquietud artística de l'època i com a repte a superar davant l'estancament dels cors claverians, dos joves músics funden una entitat coral, cridada a esdevenir eix vertebrador d'una consciència musical en formació.

1895 - 4 NOV: Concert amb la Capella Nacional Russa.

La presència a Barcelona de la famosíssima Capella Nacional Russa, sota la direcció de Dimitri Slaviank d'Agreneff, constituí un gran esdeveniment artístic i els concerts que féu amb l'Orfeó, significà un suport importantíssim per a la nova corporació, la qual –i a exemple d'aquell cor estranger– incorporaria ben aviat les veus femenines i les infantils.

1896 - 11 OCT: Estrena de *El Cant de la Senyera* de Millet/Maragall, himne de l'Orfeó.

A Montserrat, centre on sempre han convergit els més profunds sentiments dels catalans, fou beneïda solemnement la snyera de l'Orfeó, un estendard projectat per Antoni Gallissà. Des d'aleshores l'himne *El Cant de la Senyera* de Lluís Millet, sobre un poema de Joan Maragall, ha presidit els concerts corals de l'Orfeó.

1897 - 19-23 NOV: Triomf al Concurs de Niça.

El primer contrast internacional, el féu l'Orfeó en un concurs de Niça. Hi assolí, per unanimitat, el primer premi de lectura a vista, el segon premi d'interpretació de l'obra obligada i el tercer premi del concurs d'honor.

1900 - 30 MARÇ: Primera audició de la *Novena Simfonia* de Beethoven. Dir.: Antoni Nicolau.

L'existència de l'Orfeó possibilità la primera audició barcelonina al Liceu de la cabdal partitura beethoveniana, sota la direcció d'Antoni Ni-

Sala d'assaigs al soterrani de la nova seu social. Hom la coneix, popularment, amb el nom de "la peixera". (Foto Suzuki.)

colau. Era una fita definitiva en el camí ascendent de l'entitat.

1901 - 3 MARÇ: Richard Strauss dirigeix l'Orfeó.

En la sèrie de "Concerts de Quaresma", celebrada al Gran Teatre del Liceu, l'Orfeó hi participà en nou audicions, en una de les quals interpretà el poema coral *Cap al vespre*, de Richard Strauss, sota la direcció del mateix autor.

1904 - 1 GEN: Fundació de la "Revista Musical Catalana".

"¿Per qué?" Amb un article de Lluís Millet sota aquesta rúbrica, s'iniciava la publicació de la "Revista Musical Catalana", un dels òrgans de més llarga durada en els annals de les publicacions en català. Uns col·laboradors eminents (nacionals, peninsulars i estrangers) convertien la "Revista Musical Catalana" en una eina efecacíssima de divulgació musical.

1904 - 24 JUL: I Festa de la Música Catalana, certamen musical.

La vigència de l'Orfeó i la necessitat imperiosa d'eixamplar el repertori portà a la instauració de la "Festa de la Música Catalana". Aquests certàmens musicals (dels quals se celebraren nou edicions fins al 1922) foren un factor dinamitzador i impulsor de la creació musical...

1905 - 23 ABR: Col·locació de la primera pedra del Palau.

El dia de sant Jordi, patró de Catalunya, era posada una pedra commemorativa a les obres del nou estatge, inaugurades pocs dies abans. L'Orfeó tenia 1.358 socis i era integrat per 185 cantaires. S'iniciava una febrosa i il·lusinada etapa corporativa.

1907 - 6 OCT: Camille Saint-Saëns dirigeix l'Orfeó.

Al Palau de Belles Arts, i amb motiu de la V Exposició Internacional d'Art, se celebraren diversos concerts, un dels quals integrat exclusivament per obres de Saint-Saëns, dirigit per l'autor. L'Orfeó hi cantà, sota la batuta de l'eminent compositor, *Himne a Victor Hugo* i *Ave Verum*.

1908 - 9 FEB: Inauguració del Palau de la Música Catalana.

Al cap de 17 anys de la fundació, l'Orfeó disposava d'un estatge propi. I el país, d'un centre musical de primer ordre, obra de Lluís Domènech i Montaner: el Palau de la Música Catalana, monument cabdal del Modernisme. Des d'aleshores, el Palau ha vertebrat la vida musical de Catalunya.

La lluminosa escala del nou estatge social, obra d'Oscar Tusquets. (Foto Suzuki.)

"El gran mestre portà a la Ciutat Santa el nostre art; i allà fou comprès també, com arreu ho havia estat abans. És art vivent perquè té una ànima."

Baltasar Samper

"El dia 24 de juny l'Orfeó Català era clausurat per ordre governativa... La causa veritable fou una denúncia d'actes fantàstics realitzats a Roma. Aquesta denúncia, enterament calumniosa, fou publicada en un periòdic tarragoní i signada per un sacerdot que la Dictadura havia fet canonge en premi a la seva adhesió incondicional a la "Unión Patriòtica" i a la seva brillant actuació persecutòria del catalanisme. En explicar-li els detalls de la tragèdia de què acabàvem d'ésser actors per força, el senyor Cabot ens digué, un xic amoinat: -Noi, nosaltres sí que hem ben anat a Roma per la penitència."

Francesc Pujol

Roma: l'Orfeó Català a la porta de Sant Joan del Laterà (1925).

1908 - 11 MARÇ: Magnificat de Bach.

De bona hora, l'Orfeó interpretà diverses corals de Bach. Ara, en els concerts inaugurals del Palau, abordà en primera audició, una obra essencial del Cantor de Leipzig: el *Magnificat*.

1908 - 15 MAIG: Orquestra Filharmònica de Berlín. Dir.: Richard Strauss.

Per a solemnitzar adientment la inauguració del Palau fou programat un cicle de concerts extraordinaris, centrats per unes audicions de la Filharmònica de Berlín, amb Richard Strauss. Ja de bon començament, el Palau s'obria a la universalitat.

1908 - 10 OCT: Primer concert de Pau Casals al Palau.

Tot just inaugurat el Palau, hi actuava Pau Casals, ja en plenitud de la seva gloriosa carrera. El recital que hi donà -amb el pianista Benvingut Socias- era l'inici d'una permanent vinculació.

1909 - 13 DES: Wanda Landowska, clavicèmbal.

Una de les més eminents clavicembal·listes de tots els temps, Wanda Landowska, es feia present al Palau, com a signe de l'obertura estètica i estilística de la novella sala de concerts.

1911 - 28 NOV: Missa en si menor de Bach.

L'esdeveniment musical de Bach foren els Festivals Bach, dintre dels quals l'Orfeó donà la primera audició a Espanya de la *Missa en si menor*, amb Albert Schweitzer a l'òrgue.

1912 - 18-26 ABR: Concerts a Madrid i Saragossa.

Quatre concerts a Madrid i un a Saragossa prenen el símbol d'ambaixada artística catalana, rubricada amb èxits clamorosos. El caire nacionalista de la presència catalana a Madrid fou definit per Llaverias en una esplèndida caricatura al "Cu-cut", que motivà la suspensió de la publicació...

1913 - 18 MAIG-3 JUNY: Festivals Wagner.

Sota l'impuls de l'Associació Wagneriana, el centenari del naixement de Wagner tingué a

"Un programa molt variat posà en valor tots els recursos d'aquest instrument miraculós que ens encisà i ens humilià pregonament. Davant d'aquest esplèndid grup d'artistes, el sentiment de la mediocritat de les nostres masses corals més reputades és singularment dolorós per al nostre amor propi nacional. La comparació és absolutament aclaparadora. Mai no aconseguirem una semblant disciplina en un agrupament que reuneixi veus de semblant qualitat. La prova és feta i no ens deixa cap esperança. Jo aconsello als nostres cantaires de no anar als concerts de l'Orfeó Català: és per a ells l'únic mitjà de conservar llur orgull d'ésser francesos."

Émile Villermoz, París (1914)

L'èxit del concert al Trocadero de París, l'any 1914, consolidà el creixent prestigi internacional de l'Orfeó Català.

Barcelona un relleu especial. L'Orfeó hi intervingué decisivament en sis audicions, sota la direcció de Franz Beidler.

1913 - 26 DES: Primer "Concert de Sant Esteve" audició monogràfica de temes nadalencs.

Per primer cop és dedicada monogràficament una audició a la temàtica nadalenca, el "Concert de Sant Esteve", que –des d'aleshores– centra musicalment l'ambient festiu del Nadal barceloní.

1914 - 11-27 JUNY: Concerts triomfals a París i Londres.

El món musical europeu, simbolitzat en les més rellevants figures franceses i angleses (i, amb elles, amb la crítica més solvent), es rendeix a l'evidència d'un Cor excepcional. Les audicions a París i a Londres foren la definitiva consagració internacional de l'Orfeó.

1915 - 17 SET: Primers enregistraments discogràfics.

Atent als signes dels temps, l'Orfeó inicià en aquest any la presència en un àmbit relativa-

ment nou: els enregistraments discogràfics, la continuïtat dels quals expandiren el nom de l'entitat fronteres enllà.

1916 - Festes del 25è aniversari: 27 JUNY Les Estacions de Haydn 17-26 DES i 7 GEN 1917 "Concerts Històrics".

La data jubilar del 25è aniversari fou commemorada amb un magnífic esplet d'actes, centrats per unes memorables versions de *Les Estacions* de Haydn, i una recopilació antològica de tots els estils i gèneres conreats.

1916 - 9 DES: Arthur Rubinstein, piano.

Una figura mítica, Arthur Rubinstein, actua al Palau, on revindria una vegada i altra al llarg de la seva dilatadíssima carrera.

1917 - 27 MAIG: Homenatge multitudinari dels orfeons a Catalunya.

Cinc mil cantaires, en un magne concert a la plaça de Catalunya, homenatgen l'entitat coral degana. Fruit de l'entusiasme col·lectiu fou la creació de la Germanor dels Orfeons de Catalunya.

"L'esdeveniment musical de la setmana fou l'actuació a París de l'Orfeó Català. Aquestes veus catalanes han conservat en llurs timbres càlids i vibrants alguna cosa del sol del Mediterrani, i el conjunt ateny un nivell de virtuosisme col·lectiu que astora. La seva potència sap ser majestuosa i terrible, però és sobretot en la dolcesa que l'Orfeó Català assoleix un refinament de matisos d'una inoïda delicadesa."

"En veritat, l'Orfeó Català ens va donar un Bach amb lluminositat mediterrània. Personalment, prefereixo aquest sol a la freda claredat d'una tradició que voldria fer de Bach un personatge sever, quan no enutjós."

Jacques Bourgeois, "Arts", 1952

**ORQUESTRA
PAU
CASALS**

6 Concerts de Primavera
11, 16, 21, 25, 30 abril i 7 maig 1931
Directors:
Pau Casals - Ildebrando Pizzetti - Ernest Halffter
PALAU DE LA MÚSICA CATALANA

1921 - 27 FEB: 1a. audició a Espanya de la Passió segons sant Mateu, de Bach. A l'orgue: Albert Schweitzer.

Després d'una densa trajectòria divulgadora de les obres més qualificades del repertori simfònic-coral, l'Orfeó dona en primera audició a Espanya la *Passió segons sant Mateu* de Bach. Un dels cims de tots els temps. Un dels cims, també, de la història de l'Orfeó.

1921 - 29 MARÇ: Wilhelm Backhaus, piano.

1922 - 6 GEN: Fundació de l'Obra del Cançoner de Catalunya.

Com a compliment de l'encàrrec de la Fundació Concepció Rabell, l'Orfeó inicia les tasques de l'"Obra del Cançoner de Catalunya", magne treball de camp i d'investigació sobre el cançoner.

1922 - 7 JUNY: Trio Cortot-Thibaud-Casals.

1923 - 17 FEB: Sergei Prokofiev, piano.

1923 - 4 NOV: Novena Simfonia de Beethoven sota la direcció de Pau Casals.

Els noms de Pau Casals i de l'Orfeó Català s'ajunten en una versió memorable de la *Novena* beethoveniana; dos noms ja mítics al servei d'una obra cim.

1924 - 18 MAIG: Maurice Ravel, piano.

1925 - 7 FEB: Orquesta Bética de Cámara. Dirs.: Manuel de Falla i Ernesto Halffter.

1925 - 29 ABR: Festival Arnold Schönberg. Dir.: Arnold Schönberg.

1925 - 29 ABR-9 MAIG: Concerts a Roma.

En ocasió de l'Any Sant, l'Orfeó dona unes magnifiques audicions a la Ciutat Eterna. I el reconeixement musical és doblat amb el reconeixement de signe espiritual en l'entrançable audiència i en les càlides paraules del Papa Pius XIè.

1925 - 24 JUNY-14 OCT: Clausura de l'Orfeó per la Dictadura de Primo de Rivera.

Recelosa dels èxits a Roma, la Dictadura de Primo de Rivera prengué peu d'un fútil pretext

Retrat de Joaquim Cabot,
el president que féu
possible la construcció del
Palau de la Música
Catalana, per Ramon Casas.

per a clausurar l'Orfeó. L'esdeveniment comocionà el món musical europeu i atorgà noves dimensions simbòliques a l'entitat vexada.

1926 - 26 FEB: Participació en l'emissió inaugural de Ràdio Barcelona.

Fidel a una connexió vital amb l'entorn social, l'Orfeó intervé en una sessió significativa: la inauguració de Ràdio Barcelona.

1927 - 9 JUNY: Missa Solemnis de Beethoven.

El centenari de la mort de Beethoven fou l'esdeveniment musical mundial de l'any. Barcelona destacà en aquest panorama universal gràcies a unes audicions insuperables de l'Orfeó de la *Missa Solemnis*.

1930 - 3-11 MAIG: Concerts a Sevilla i València.

Caiguda de la Dictadura de Primo de Rivera, la trajectòria de l'entitat reprèn un impuls excepcional, del qual són exponents les audicions triomfals a Sevilla i a València. Novament, l'Orfeó és, alhora, estendard artístic i cívic.

1933 - 16 NOV: Festival Stravinsky. Dir.: Igor Stravinsky.

1935 - 15 ABR: Sergei Rachmaninov, piano.

1936 - 18 ABR: Concert al III Congrés de la Societat Internacional de Musicologia.

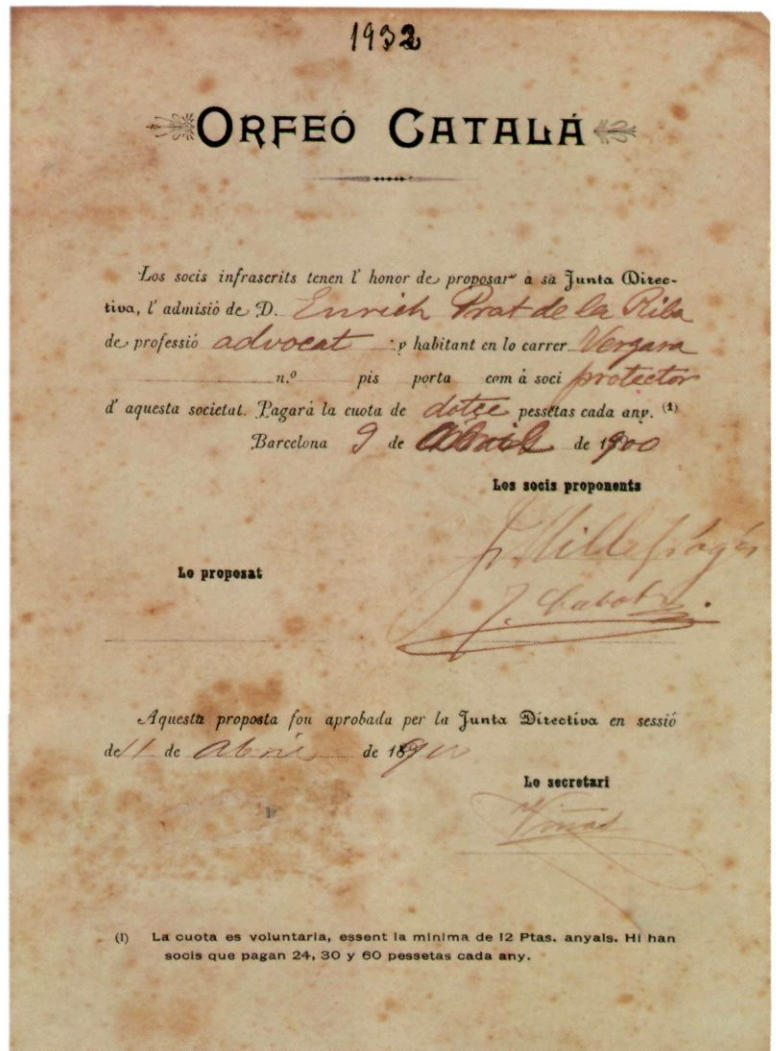
Arran del III Congrés de la S.I.M., l'Orfeó hi donà un concert antològic en la sessió inaugural, com a genuí representant de la música catalana davant de les personalitats mundials assistents en aquell congrés.

1937 - 25 ABR: Alcía de Larrocha, piano.

Infant encara, Alcía de Larrocha actua al Palau, en el seu magisteri s'exerciria dilatadament temps a venir, amb actuacions modèliques.

1937 - 30 JUNY: L'Orfeó intervingut pel Consell de Cultura de la Generalitat.

En plena fase atzarosa dels esdeveniments bèl·lics, l'entitat es intervinguda pel Consell de Cultura de la Generalitat, amb l'intent de garantir-ne la salvaguarda i la integritat del Palau.

Les personalitats més destacades de la vida cultural i política de Catalunya han estat socis de l'Orfeó: sol·licitud d'ingrés d'Enrich Prat de la Riba, primer president de la Mancomunitat.

- 1939 - 30 SET: Última actuació del mestre Lluís Millet al capdavant del Cor.**
El mutisme imposat per la guerra és trencat per una anòmala audició (ja en la immediata postguerra) l'última dirigida per Lluís Millet. L'Orfeó no hi és mencionat pel seu nom, i el del Palau ja hi és castellanitzat...
- 1941 - 25 ABR: Orquestra Filharmònica de Berlín. Dir.: Karl Böhm.**
- 1941 - 6 SET: Noces d'Or, celebrades silenciosament per la repressió política de la postguerra.**
El Cinquantenari de l'entitat és condemnat a un mutisme públic... El caliu, però, persisteix i és la penyora més ferma de l'esclat futur.
- 1944 - 31 MARÇ: Presentació de l'Orquestra Municipal de Barcelona. Dir.: Eduard Toldrà.**
- 1946 - 18 MAIG: Represa d'activitats després del parèntesi de la guerra. Requiem de Mozart.**
Lluís M. Millet, fill del fundador, és el nou director en la represa de les activitats públiques del Cor. L'audició del *Requiem* mozartianic inicia una nova etapa de l'entitat.
- 1949 - 2 ABR: Elías de Mendelssohn.**
Fidel a la línia de fer conèixer les obres més rellevants del repertori simfònic-coral, l'Orfeó dóna aquest any una versió de *Elías* de Mendelssohn.
- 1950 - 18-25 ABR: Concerts a Madrid i València.**
"El mejor orfeón del mundo". Així qualificà un prestigiós crític madrileny l'Orfeó arran de les actuacions a Madrid, que -juntament amb la de València- significaren la represa de la normalitat concertística (doblada indefectiblement de connotacions cíviques).
- 1952 - 2-11 JUNY: Concert a París.**
No solament els cercles musicals peninsulars valoraren el nivell artístic del Cor. Ho feren també els europeus, simbolitzats en els èxits de les magnes audicions a París.
- 1953 - 24 OCT: Requiem de Fauré.**
Una nova baula en la cadena de grans realitzacions: la incorporació del *Requiem* de Fauré, partitura d'una particular visió sobre el transcendent tema del més enllà.
- 1956 - 18 MARÇ: Elisabeth Schwarzkopf, soprano.**
- 1956 - 19 NOV: Alexis Weissenberg, piano.**
- 1958 - 50è aniversari del Palau:**
23 FEB: Passió segons sant Mateu de Bach
8 NOV: Stabat Mater de Poulenc.
La celebració del 50è aniversari del Palau fou festejada amb una sèrie d'esdeveniments de primera magnitud, al cim de les quals han de ser posades les versions de la *Passió segons sant Mateu* de Bach i del *Stabat Mater* de Poulenc.
- 1958 - 21 NOV: Concert inaugural del patronat Pro-Música: Orquestra Filharmònica de Viena, Dir.: Carl Schuricht.**
- 1959 - 13 MARÇ: Orquestra Nacional de Espanya. Dir.: Sergiu Celibidache.**
- 1960 - 19 MAIG: "Fets del Palau".**
L'homenatge a Maragall en el Centenari del naixement, tingué no solament ressonància musical sinó també cívica, a causa dels aldarulls i detencions produïts arran de la denegació governativa d'interpretació de *El cant de la Senyera*. El país s'obria a expectatives de futur i una generació idealista empenyia amb força.
- 1960 - 8 ABR: Cant espiritual de Xavier Montsalvatge.**
Guardonat amb el Premi Lluís Millet del certamen convocat en ocasió del cinquantenari del Palau, Xavier Montsalvatge, amb *Cant Espiritual*, dotà la música catalana d'una de les partitures més reeixides i de signe actual. L'estrena de l'Orfeó mostrà la receptivitat de l'entitat envers les obres dels mestres compositors.

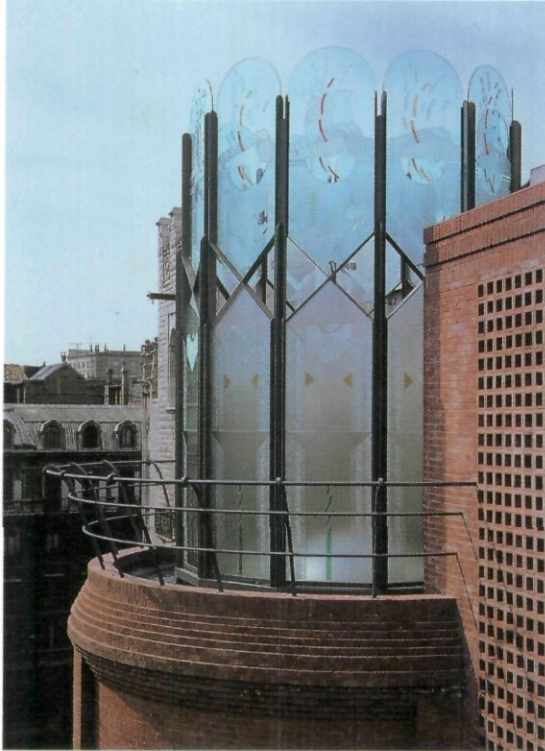

*La Secció d'homes, a
Terrassa (1896).*

*Romiatge dels orfeons de
Catalunya a Montserrat
(1956).*

Remat de vidre del nou edifici social, obra d'Oscar Tusquets. (Foto Suzuki.)

"Bé pot dir-se, per això, que les millors gestes de l'Orfeó Català, les més estupendes interpretacions, són les que assaboreixen en Millet i els seus deixebles tancats a la sala d'estudi, lluny de la vista del públic. En aquella sala d'assaigs tots ells han viscut amb plenitud incomparable les emocions de la immensa "Missa" de Bach, del "Magnificat" i de la "Passió"; han gaudit les primícies dels músics de la terra i s'han bressat en la deu inexhaustible de les nostres cançons."

Baltasar Samper

1961 - 18-22 MARÇ: Concerts a Pamplona i Sant Sebastià.

Germans en el cant, Catalunya i el País Basc han mantingut sempre uns entranyables lligams de tot signe, refermats en aquesta ocasió amb les audicions extraordinàries a Sant Sebastià i a Pamplona.

1962 - 23 SET: Estrena a Europa (Assís) de *El Pessebre* de Pau Casals, sota la direcció de l'autor.

El "missatge de pau" personal de Pau Casals al món, l'oratori *El Pessebre*, tingué en l'Orfeó l'interpret idoni, que inicià les seves nombroses col·laboracions en la difusió d'aquesta partitura, en un marc simbòlic: Assís.

1963 - 1 FEB: Wilhelm Kempff, piano.

1964 - 13 MARÇ: Concert núm. 1000: *Requiem* de Verdi.

En commemoració del "Concert núm. 1000" l'Orfeó incorporà al seu repertori una partitura brillant i descriptiva, el *Requiem* de Verdi, coincidint amb el 150 aniversari del naixement del compositor.

1965 - 2 MAIG: Charles Aznavour.

1966 - 25 GEN: Ella Fitzgerald i Duke Ellington.

1966 - 11 SET: *El Pessebre* de Pau Casals a Sant Miquel de Cuixà sota la direcció de l'autor.

En una data significativa (11 de setembre) i en un marc simbòlic (St. Miquel de Cuixà) l'Orfeó dóna una nova audició de *El Pessebre* sota la direcció del mateix autor. L'obra arribava a terra catalana, molt a prop d'on el poema i la música havia pres forma.

1966 - 28 OCT: Festes del 75è aniversari: *Les Estacions* de Haydn.

Novament, una escaïença decisiva –el 75è aniversari– propicia l'escalf popular a redós de l'entitat, exalçant musicalment amb unes transcendents versions de *Les Estacions* de Haydn, una partitura emblemàtica que revé una vegada i una altra a la programació del Cor.

La Biblioteca frueix d'una nova ubicació, digna de la gran riquesa documental que conserva. (Foto Suzuki.)

1967 - 18 ABR: Centenari Lluís Millet: concert monogràfic d'obres del fundador.

Un concert monogràfic d'obres de Lluís Millet commemorà el Centenari de la naixença del fundador, perpetrat en un enregistrament incorporat a la col·lecció Antològia Històrica de la Música Catalana.

1967 - 11 NOV: Oscar Peterson Trio.

1968 - 23 MAIG: Orquestra Filharmònica de Berlín. Dir.: Herbert Von Karajan.

1969 - 27 FEB: Sviatoslav Richter, piano.

1969 - 22 DES: Primera audició a Espanya de l'Oratori de Nadal de Bach.

La continuada dedicació de l'entitat a l'obra de Bach té ara una nova manifestació cabdal: la versió, en primera audició a Espanya, de l'*Oratori de Nadal*. Novament (com abans, com sempre) l'Orfeó esdevé capdavanter en la incorporació d'obres essencials.

1970 - 15 JUL: El Pessebre a Montserrat.

El vell desig de Pau Casals és acomplert: la interpretació de *El Pessebre* a Montserrat. La immensa generació aplegada a les places del Monestir testimoniava, alhora, una devoció musical i un capteniment cívic.

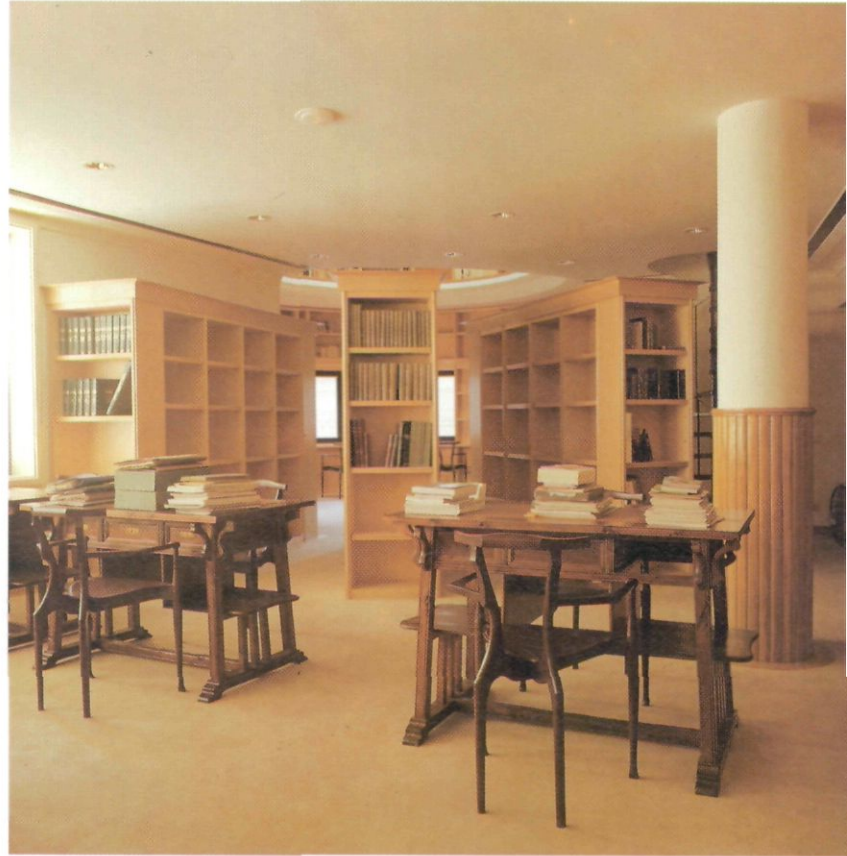
1970 - 17-26 JUL: Creuer mediterrani: Concerts a Ciutat de Mallorca, Maó, L'Alguer i Calber.

El viu sentiment de comunitat lingüística i històrica és afirmat amb un periple mediterrani per terres de llengua catalana, on cada concert era testimoniatge pretèrit i present i penyora de futur.

1970 - 2 DES: Matislav Rostropovitx, violoncel.

1971 - 19 NOV: El Palau declarat monument històric i artístic.

L'obra essencial de Domènech i Montaner rep el reconeixement explícit i oficial del seu valor intrínsec amb la declaració de monument històric i artístic. Lluny de velles polèmiques, el Palau és unànimement reconegut com una obra extraordinària i única.

Actuació a "Los Jameos del agua", a l'illa de Lanzarote, arran de la gira per les Illes Canàries (1985).

Homenatge tributat pel F.C. Barcelona. A la llotja hi veiem Francesc Cambó, Johann Gamber, Vicenç M. Moragas i al fons, a la dreta, el Mestre Francesc Pujol (1925).

"El millor orfeó del món. No recordo on vaig llegir aquesta rotunda qualificació per a designar l'Orfeó Català. I si llavors em va semblar un bon tros pretensiosa, després del concert d'ahir, la considero la més justa i exacta de les denominacions que es puguin aplicar a aquesta agrupació."

J.M. Franco (1950)

A l'Auditori Nacional de Madrid (1971).

1975 - 3 OCT: Orquestra de Cleveland. Dir.: Lorin Maazel.

1977 - 4 MAIG: Orquestra Filharmònica de Los Àngels. Dir.: Zubin Metha.

1976 - 18 NOV: Centenari Pau Casals: *El Pessebre* a Madrid. Barcelona (29 DES).

1978 - 28 MARÇ: Philharmonia Orchestra, Philharmonia Chorus. Dir.: Carlo-Maria Giulini.

Cap altre obra que no fos *El Pessebre* podia enlitr millor la memòria del músic insigne en el centenari del seu naixement.

1979 - 23 SET-2 OCT: Concerts a Itàlia (Roma i Volterra).

Referent a una anterior presència, les actuacions a Itàlia situen l'Orfeó en els àmbits del concertisme coral més solvent, concretat en manifestacions col·lectives de singular importància.

1979 - 5 OCT: Maurizio Pollini, piano.

1982 - 4 ABR: *Simfonia dels Salm* de Stravinsky.

El repertori de l'entitat s'obre a autors fins llavors no programats. L'Orfeó actualitza i amplia el seu espectre interpretatiu.

1982 - NOV: Inici de les obres del Palau.

El projecte de remodelació de la sala de concerts, una de les opcions més transcendents, té una connexió tangible amb l'inici de les obres. L'entitat afronta coratjosament el futur.

1983 - 8 ABR: Constitució del Consorci del Palau de la Música Catalana.

L'adequació operativa a les exigències i a la complexitat dels nostres dies es materialitzada en la constitució del Consorci del Palau de la Música Catalana. Sense abdicar en res de la seva essència, l'Orfeó veu acrescuda les seves expectatives presents i futures.

1983 - 18 MAIG: Orquestra del Concertgebouw d'Amsterdam. Dir.: Antal Dorati.

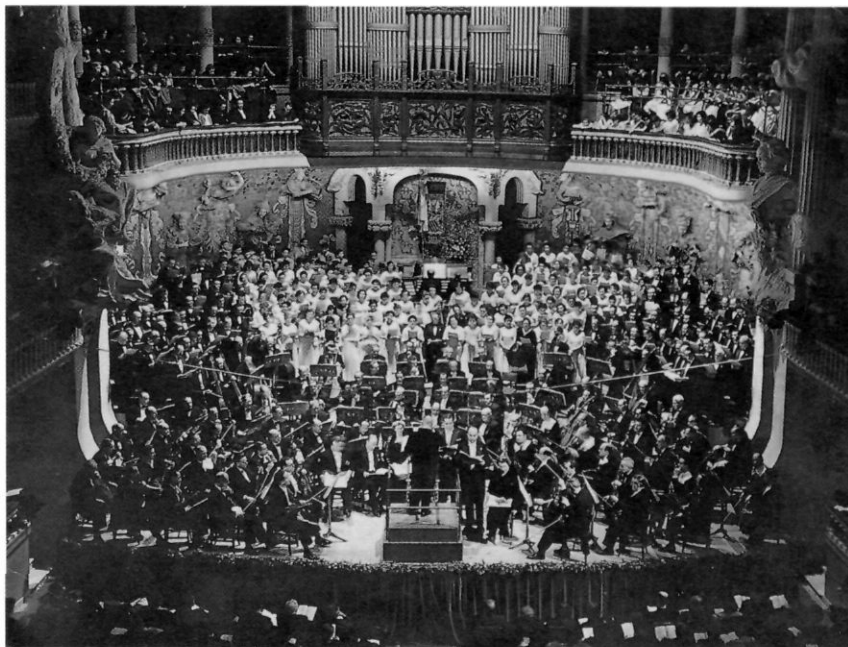
1984 - 31 OCT: Orquestra Filharmònica de Viena. Dir.: Leonard Bernstein.

1984 - 1 NOV: Represa de la "Revista Musical Catalana".

Un signe més de la vitalitat de la casa és la represa de la "Revista Musical Catalana". El nom històric de l'antiga publicació és encara vigent per criteris alhora rigorosament musicals i àgilment periodístics.

1984 - 9 NOV: Concert a Sevilla: *Gloria* de Vivaldi i *Heiligmesse* de Haydn.

Dues obres contrastades, de Vivaldi i Haydn, deixen constància de la versatilitat interpretativa i del rigor estilístic de l'Orfeó.

1985 - 14-24 NOV: Concerts a les Illes Canàries.

Una dilatada gira de concerts per les Illes Canàries és ocasió propícia per a la divulgació d'un eclèctic repertori en uns cercles musicals fins llavors no connectats.

1986 - 24 MAIG: Josep Carreras, tenor.

1987 - 18 JUL: *Carmina Burana* d'Orff.

L'espectacular cantata d'Orff és incorporada al repertori de l'entitat, en un eixamplament progressiu del seu ventall estilístic.

1987 - Orquestra de París. Dir.: Pierre Boulez (?)

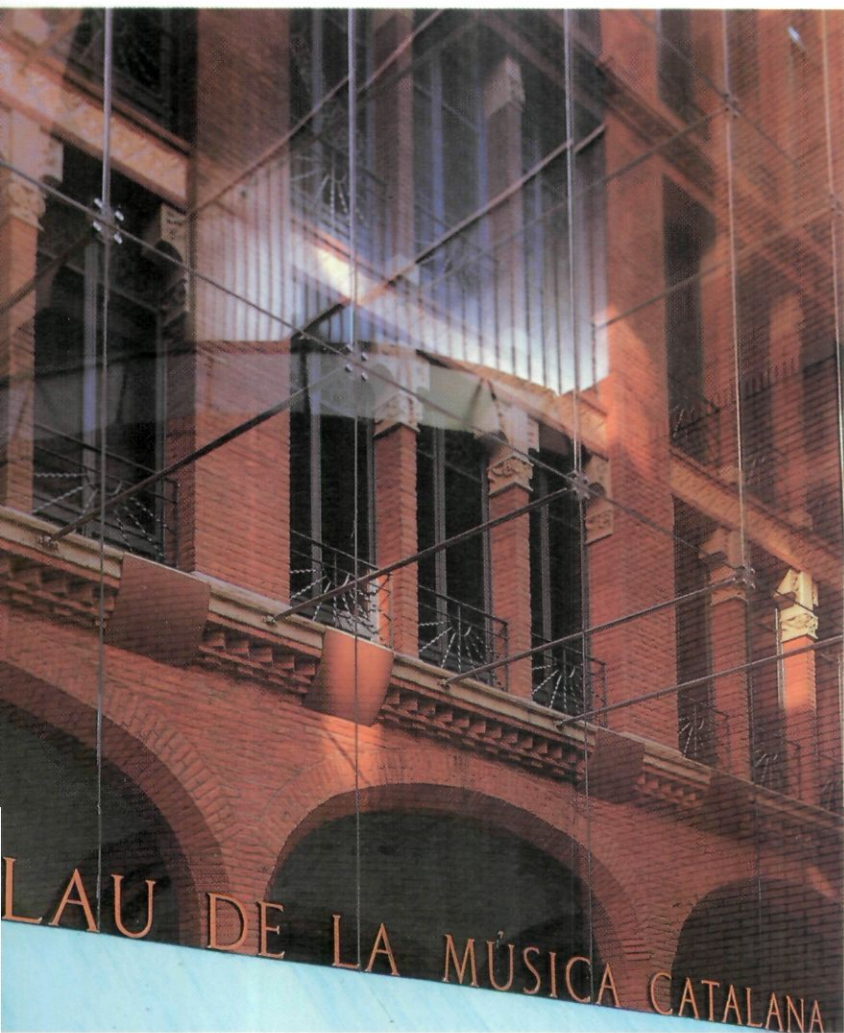
1987 - 22 SET: Concerts a París.

Plenament incorporat als circuits del concertisme internacional, la nova presència de l'Orfeó a París és un testimoniatge de la seva vàlua artística coetània.

1987 - 2 MARÇ: Presentació de l'Orquestra de Cambra del Palau de la Música Catalana.

Un nou element artístic és incorporat a l'entitat: l'Orquestra de Cambra del Palau de la Música Catalana. Lentament, però fermament, és bastit un entramat estructural de primer ordre.

Passió segons Sant Mateu, de Joan S. Bach, 1958 (Foto Ramon Dimas).

La remodelació recent del Palau, projectada i dirigida per l'arquitecte Òscar Tusquets, ha estat molt respectuosa amb l'obra original de Domènech i Montaner, la qual ha estat realçada, restaurada i rescatada en molts punts (Foto Suzuki).

1987 - 18 DES: La Creació de Haydn a Aosta (Itàlia).

Un cop més, un repte internacional és superat amb escreix, ratifica la vitalitat del Cor.

1988 - 2-10 DES: Gira artística a Cuba.

Mai fins ara l'Orfeó no havia actuat per terres americanes. La gira de concerts per Cuba fou una experiència múltiple (tant de signe musical com de contacte humà), albiradora de probables col·laboracions en el continent americà.

1989 - 2 OCT: Inauguració de les obres de remodelació.

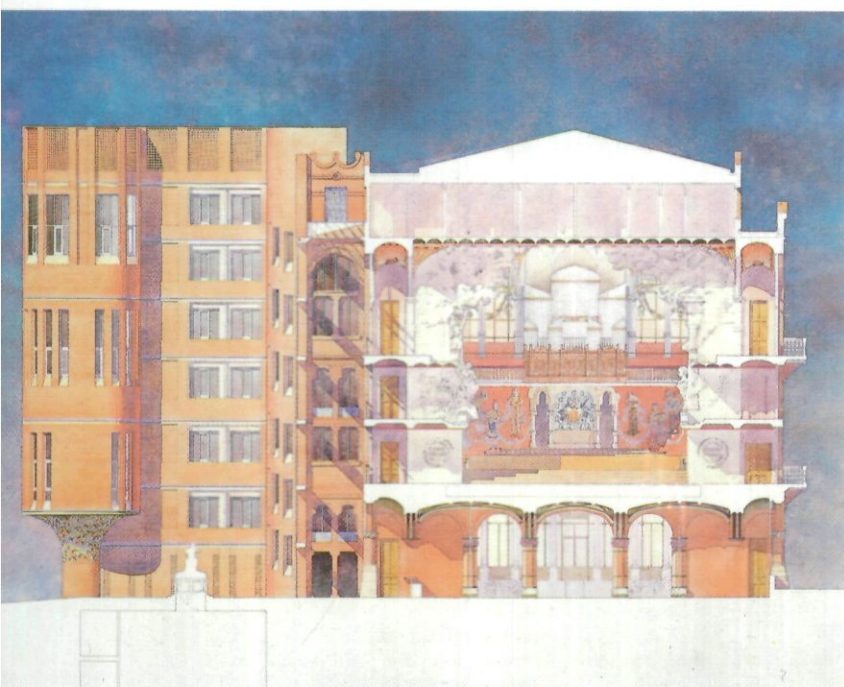
La inauguració de les obres de remodelació i d'ampliació del Palau són l'inici d'una nova etapa corporativa. Des d'ara les possibilitats funcionals són equivalents a la de la més moderna sala de concerts.

1989 - Requiem de Britten a Ginebra -24 OCT- en el "Dia de les Nacions Unides" i a Barcelona.

Per a la commemoració del "Dia de les Nacions Unides" a Ginebra és reclamada la col·laboració de l'Orfeó en la interpretació d'una obra significativa: *War Requiem* de Britten. La transcendència de l'efemèride atorga valor emblemàtic i definitiu a aquesta audició.

1990 - 25 OCT: L'Orfeó Català és guardonat amb el Premi d'Honor Jaume I a Entitats per la seva trajectòria, centenària, que aportà a Catalunya el moviment coral europeu de finals del segle passat; perquè ha fet una tasca única de treball sobre la cançó popular catalana, a la vegada que no ha deixat d'incorporar les grans obres simfòniques corals mundials; per la seva significació com a "germà gran" dels orfeons de Catalunya, i perquè es disposa a acomplir una nova etapa, sempre al servei de la col·lectivitat musical catalana.

És un digne pre-anunci del Centenari que l'entitat celebrarà l'any 1991.

Projecte de remodelació del Palau i construcció de l'edifici social nou: secció transversal

"El Palau de la Música Catalana no és solament l'obra mestra de Domènech i Montaner, l'apogeu de la seva proclama floral i racionalista, sinó també la més significativa d'una línia molt potent del Modernisme. Mai com aquí és tan clara la correspondència entre l'estil floral –portat fins a la bogeria dels colors i les textures com en el famós sostre esquitxat de roses ceràmiques i els capitells més típics de la sèrie domenequiàna– i la voluntat racionalista, sense ni una concessió a la linealitat abstracta que s'apartés del naturalisme orgànic i simbòlic."

Oriol Bohigas

(Foto Suzuki.)

HOMES DE L'ORFEÓ

ELS MILLET: DUES GENERACIONS DE COMPOSITORS

Lluís Millet i Loras

Homenatge del Masnou a
Lluís Millet (1918).

"Cada article, cada discurs d'en Millet és una exhortació vehement, un cant patriòtic, un cant d'amor, una afirmació constant dels més purs i elevats sentiments, que la contínua floració d'imatges poètiques envolta d'auròles irisades; inspirant tot i vivificant per la serena i incommovible fe que tothora li fa aixecar els ulls a la Divinitat i prorrompre en el més commovedor himne de lloança i de reconeixença."

Baltasar Samper

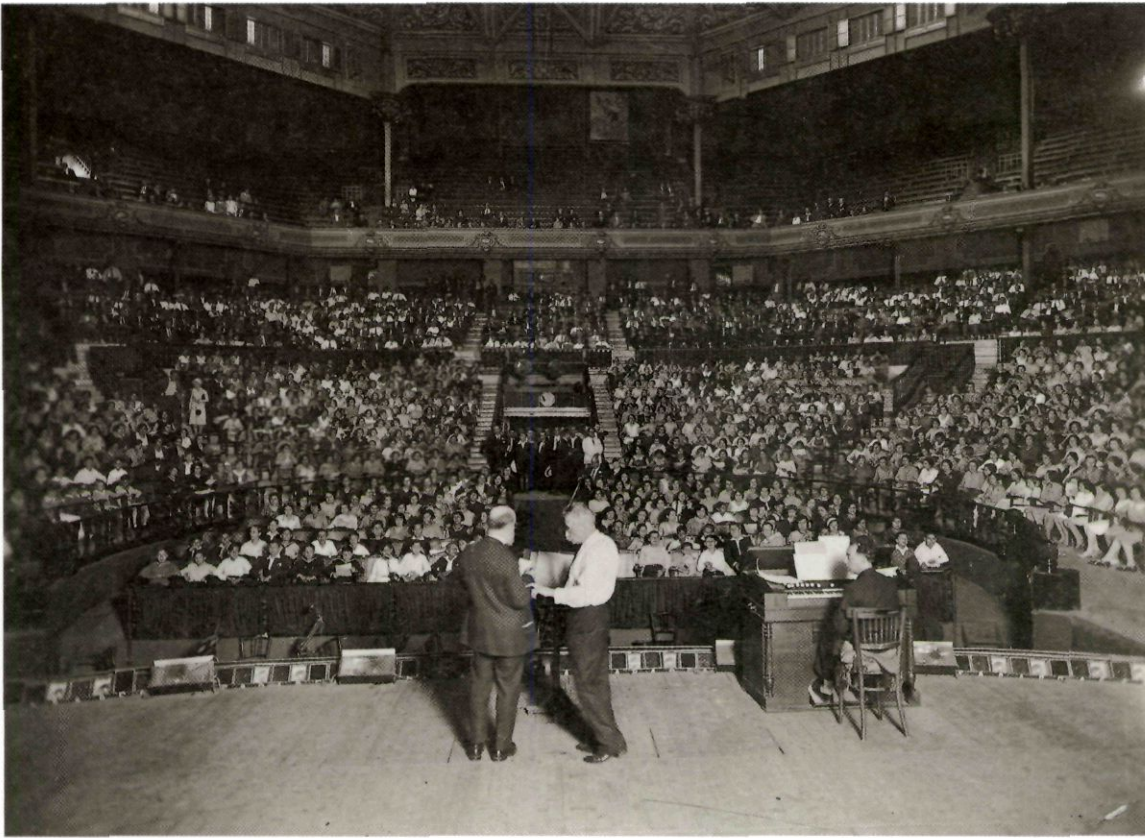
Visita a Sevilla (1931).

No seria objectiva una visió de les personalitats de Lluís Millet i Pagés (1867-1941) i de Lluís M. Millet i Millet (1906-1990) des de l'única perspectiva de la seva condició de compositors. Tots dos conreen la creació musical, de manera més o menys circumstancial, principalment en el marc d'una dedicació entregada a l'obra de l'Orfeó Català, que atorgà un sentit d'ideal a la respectiva activitat musical pública, en la concreta conjuntura del temps que els tocà de viure. En aquest sentit, no és casual que el corpus majoritari de la producció dels dos Millet, pertanyi al gènere vocal i incideixi preferentment en la temàtica religiosa, en el primer, i en la literatura coral i liederística, en el segon.

"Catalanesques"

En el catàleg instrumental del fundador de l'Orfeó Català (a part d'un cert nombre d'adaptacions, versemblantment fetes en funció de les necessitats de l'activitat diària del jove Millet com a músic de cafè), cal remarcar, entre altres peces menors, un recull d'"impressions" per a piano, significativament aplegades amb el nom de **Catalanesques**, i més tard orquestrades i agrupades en forma de suite, i un conjunt de tres moviments de caràcter pastoral per a quartet de corda, **Ègloga**, també ampliat en versió orquestral.

Les dues obres de joventut responen als paràmetres de llenguatge que Millet havia pogut assimilar en els anys de la seva formació a Barcelona de l'època, depurats per la restauració d'un art nodrit en les pròpies arrels, segons la nova aspiració de l'època: defugen les harmonies rebuscades i els desenvolupaments sofisticats però posseeixen aquella natural distinció i equilibri del millor esperit popular, d'acord amb allò que havia manifestat en una carta oberta a Amadeu Vives, publicada el 1897 a **La Renaixença**: "Amb el llevat del cant popular, vèiem tots els músics catalans, vells i nous, rejoyenir-se, i batejats de nou en el baptisme de l'art de la terra, llençar al foc el vestit de la rutina ensopidora de l'italianisme i el "gounodisme", que tant ha malejat l'estil de molts dels nostres músics de més talent."

"La tenacitat del mestre Millet per a perfeccionar l'execució de les obres desconcerta totes les previsions. Fins les composicions que millor posseeix l'Orfeó són estudiades minuciosament a l'assaig cada vegada que cal cantar-les en públic, com si es tractés de la primera audició.

Exemple típic d'aquesta norma és el fet que quan l'Orfeó Català preparava els concerts donats a París i Londres, el dia de l'Ascensió a la tarda foren citats a un assaig els cantaires, i veieren amb estupefacció que era per a treballar durant quatre hores el Cant de la Senyera, la composició que encapçala sempre els programes de totes les audicions de l'Orfeó, i que els cantaires aprenen perfectament abans de debutar en el cor."

Baltasar Samper

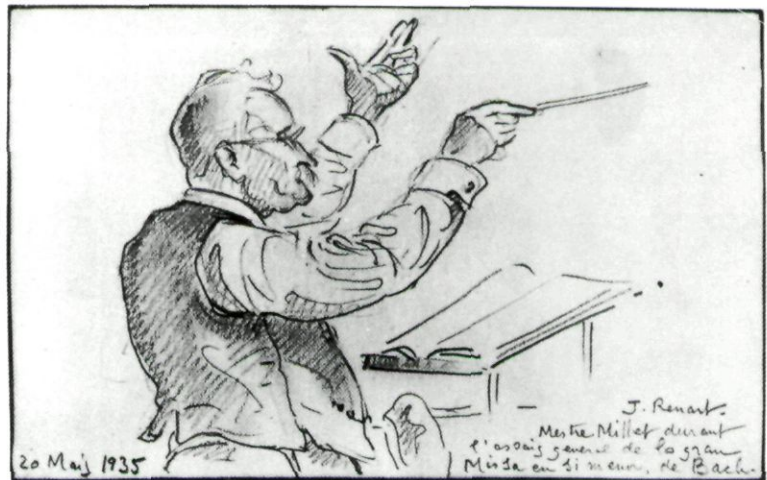
Festival dels orfeons de Catalunya a l'estadi de Montjuïc. A l'Olimpia té lloc el darrer assaig (1930).

L'esperit de la Renaixença

Els 14 Lieders per a veu i piano (sobre textos de Guimerà, Verdaguier, Francesc Matheu, Goethe traduït per Maragall, melodies populars i poesies pròpies) respiren l'esperit de la Renaixença i parteixen del model de Francesc Alió, tan car a Lluís Millet. El seu estil deixa entreveure un cert ordenament cronològic i una certa gradació espiritual, entre el clam adolescent de **La Balalí** i la declaració amorosa de **Flor de lliri i rosa** (una cançó, segons una tradició familiar, lligada als inicis de la relació sentimental amb la seva esposa Maria Dolors Millet) i el sentiment espiritualitzat de **Sospirs**, sobre el poema de Verdaguier.

Obra coral reduïda

Curiosament, l'obra específicament coral de Lluís Millet és reduïda: només sis harmonitzacions de cançons tradicionals, dues per a cor d'homes (**Els fadrinets de Sant Boi** i **El pastoret**), una per a cor d'homes i soprano solista (**El cant dels ocells**) i dues per a veus mixtes (**El comte Arnau** i **Els Segadors**); aquesta darrera, sobre el text històric tradicional, en una realització musical vibrant i plena de contrastos, contribuï notòriament, en les veus de l'Orfeó Català, a la popularització de la melodia que, amb un nou text, hauria d'esdevenir l'himne oficial de Catalunya; i, d'altra banda, quatre composicions originals, incloent-hi **El cant de la Senyera**, el modè-

lic himne de l'entitat en la seva dimensió poètica i musical, estrenat el 1896, i **Jovenívola** que, a partir d'uns versos del mateix compositor, assoleix, en la seva versió original per a cor d'homes, el paradigma de la cançó romàntica i evocadora que tan adientment expressa el tarannà sentimental de Millet.

"Tot el seu cos, que es contrau violentament o s'ageganta amb sobtada distensió, es llura amb impetuoses revolades a una indescriptible plasmació de tot el que bull en aquell esperit seu, tan pròdigament dotat."

Baltasar Samper

Activitat subsidiària

Pot semblar paradoxal el fet que aquest no se sentís temptat per la creació d'obres corals de major transcendència aparent, per exemple, en el

Les golfes del Palau, restaurades i reforçades, ofereixen estatge a les noves dependències del Consorci del Palau de la

Música. La biblioteca ha trobat en l'edifici nou un estatge digne i lluminós. (Fotos Suzuki i A. Espejo.)

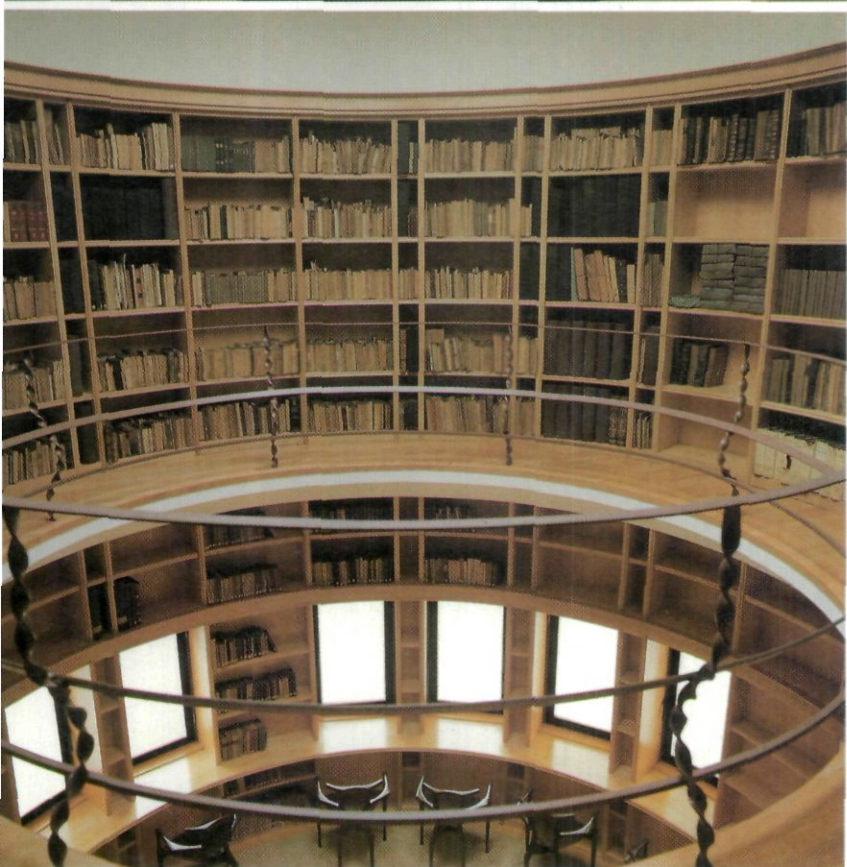
gènere del "poema coral" que, a partir de les obres de Nicolau, semblava obrir camins nous al repertori autòcton de l'Orfeó: és que l'activitat compositiva de Millet fou sempre més o menys subsidiària.

En canvi, ens ha llegat un corpus nombrós de música d'inspiració religiosa, com per a completar la trilogia dels mòbils que incentivaren el seu credo estètic: l'esperit català, el conreu de la cançó popular i el culte, gairebé platònic, de la bellesa com a expressió sensible d'una realitat superior.

Obra religiosa

Una part de la seva obra religiosa respon a les necessitats funcionals de les activitats de mestre de capella, en el sentit primigeni del terme; i tampoc cal oblidar que, com a home de profundes conviccions religioses, Lluís Millet, amb altres músics de la seva generació, seglars o eclesiàstics, no obvià una profunda reflexió dels problemes que portava la restauració litúrgica del cant sagrat promoguda per Pius X.

La resposta a aquestes reflexions és en les dues sèries de **Cants espirituals per a ús del poble**, editades, respectivament, el 1912 i 1951. En paraules del P. Gregori Estrada: "El mestre Millet podia donar una expressió que es fonamentés en l'expressió natural del llenguatge català, amb la seva accentuació i el seu ritme natural. És per això que s'identificà amb les maneres de veure de Mn. Lluís Romeu, que juntament amb ell encetà la faceta de la nova cançó popular catalana en el seu temps. Els dos són els capdavanters d'aquesta cançó popular fortament entroncada en la cançó popular catalana tradicional, i que ara ha obtingut categoria de litúrgica quan per les seves qualitats respira i expressa l'esperit de les celebracions culturals cristianes. Els textos de què disposaven els dos mestres no havien arribat encara a l'expressió litúrgica que avui dia desitgem. Però les seves melodies i l'expressió directa i ben encaixada amb el text ens permeten imaginar-nos quina no seria l'obra musical d'un Romeu o d'un Millet en els nostres temps."

I encara voldríem, finalment, des de consideracions musicals, proposar la melodia inefable i intemporal de la **Pregària a la Verge del Remei**, estrenada per l'Orfeó el primer any del nostre segle, com a paradigma de la inoïda qualitat de melodista de Lluís Millet.

Influència reverencial

A la mort del fundador de l'Orfeó Català, ocorreguda el 8 de desembre de 1941, el seu fill Lluís Maria va escriure a la seva memòria el motet **In paradissum**, una de les seves composicions corals més emotives. Aquest fet podria establir un nexa simbòlic entre l'activitat compositiva dels Millet pare i fill.

De fet, Lluís M. Millet sempre havia viscut, tant en el terreny personal com en l'esfera de la seva activitat musical, sota la influència reverencial de la figura del seu pare, a l'ombra de la trajectòria interna i externa de l'Orfeó.

Quan, el 1946, accedí a la direcció de l'Orfeó Català –que sota la seva mà pogué, finalment, reprendre les activitats públiques– ho féu, des d'un convenciment i d'una coherència personal innegables, amb el signe de la continuïtat: segurament no podia ser d'altra manera, ja que, en les circumstàncies de la postguerra, era prioritari de conservar un patrimoni cultural per a la seva elemental subsistència. No és aquest un tema d'anàlisi per al present escrit. Només remarquem el fet que fou, probablement, el domini de la composició, aquell en què Lluís M. Millet es pogué sentir més independent.

Un solidíssim bagatge musical

La producció més significativa del segon Millet, que per la seva formació acadèmica comptava amb un solidíssim bagatge musical, escrita entre les dècades dels anys 30 als 60, és de signe coral i liederístic. Ja el 1928, l'Orfeó li havia estrenat **El rústec villancet**, una breu i perfecta composició que, fins avui, ha esdevingut habitual

en el repertori de les nostres entitats corals i que desvetllava l'entusiasme de l'auditori, amb aquell "*Al-leluia catalans!*" del text de Josep Carner (altres obres breus han merescut també la general predilecció dels nostres cors, com **La sardana de l'abril**, sobre una poesia de Joan Llongueras, que resta un model insuperable de sardana coral).

Una premonició

A partir del 1946, algunes de les obres de Lluís M. Millet assoliren notable difusió, en ser incorporades al repertori de l'Orfeó: fou aquest any que s'estrenà **La relíquia**, sobre una elegia de Joan Alcover, un poema coral extens i elaborat que potser aconseguirà, en l'obra del compositor, el punt més culminant d'identificació amb el seu nostàlgic contingut poètic.

Personalment, no puc deixar d'associar-lo a les circumstàncies dels darrers anys de la vida de Lluís Millet, ni d'intuir-hi una premonició dels últims temps, tan recents, del meu pare:

*"Somni semblaria
el temps que ha volat
de la vida mia,
sense les ferides que al cor ha deixat;
sense les ferides que es tornen a obrir
quan veig que no vessa,
ni canta ni plora, la font del jardí."*

Procés de renovació

El nexa genèric del "*poema coral*" estableix el lligam històric amb la tradició de l'escola de l'Orfeó i, al mateix temps, impel·leix un procés de renovació en la temàtica i fisonomia musical del gènere. A **La relíquia**, segueix la trilogia major de l'obra coral de L.M. Millet: el difícil **Agar** (1947), sobre el poema bíblic de Joan Alcover, pel qual el compositor sentia una manifesta predilecció, l'ambiciosa **Chora** (1948), a partir d'un text de Josep M. de Sagarra, i el contundent **L'Any Mil** (1954), encara avui inèdit, sobre la poesia d'Àngel Guimerà.

Homenatge al Mestre Lluís Maria Millet en acomplir-se els vint-i-cinc anys de la seva direcció, el 18 de maig de 1971. (Foto Barceló.)

"No crec que mai –ni quan fou donada a conèixer a Barcelona la Missa en si menor de Bach o la Solemnis de Beethoven– una audició de l'Orfeó Català hagi assolit tanta solemnitat com aquesta en què fou novament interpretada la Missa de Bach.

X. Montsalvatge (1951)

Poca influència del cançoner tradicional

No podríem comentar una per una les més de vint obres, algunes d'elles inèdites o pràcticament desconegudes, del catàleg coral de Lluís M. Millet. Curiosament, hom hi detecta poca influència literal de les melodies del cançoner tradicional (només una glossa brevíssima sobre un tema mallorquí –**Vou veri rou** (1946)–, una molt distingida harmonització d'una cançó de bressol del camp de Tarragona –**Son soneta vine ara** (1945)– i una tardana **Missa** litúrgica a una veu i acompanyament d'orgue, sobre temes populars catalans de Nadal); i una producció d'inspiració religiosa, en què podem comptar un bon nombre de cants ocasionals, himnes i goigs, i unes poques peces polifòniques, entre les quals cal esmentar el **Rosari** a tres veus i orgue, dedicat a l'Escolania de Montserrat (1934-35) i l'evocadora **Salve Montserratina** (1945) que alterna la melodia gregoriana amb fragments polifònics.

L'obra liederística

Finalment, hem de fer un esment especialíssim de l'obra liederística de Lluís M. Millet, ja que en ella es manifesta com a compositor sense condicionaments, incentivat pel pur plaer gratuït de la creació i per les pròpies afinitats literàries i ambientals de rerafons noucentista en l'aspecte cultural, i de resonàncies impressionistes en el llenguatge musical, melòdic, harmònic i pianístic.

Emmarcades en la gran tradició de la lírica musical catalana, que, tot partint de la Renaixença arriba a les portes del darrer quart del nostre segle, on ocupen un lloc específic, no per cap voluntat expressa de distingir-se estèticament, sinó per aquella espontaneïtat que no és cap obstacle perquè sorgeixi una personalitat musical molt definida, una distinció natural innegable i un evident refinament expressiu. Hom pot trobar una substancial selecció, suggerida pel propi compositor, d'aquesta obra liederística, en l'edició d'homenatge de **Divuit cançons**, que li fou oferta per l'Orfeó Català, el 1977, en deixar la direcció de l'entitat, després de trenta-un anys d'haver-la exercida amb un lliurament total.

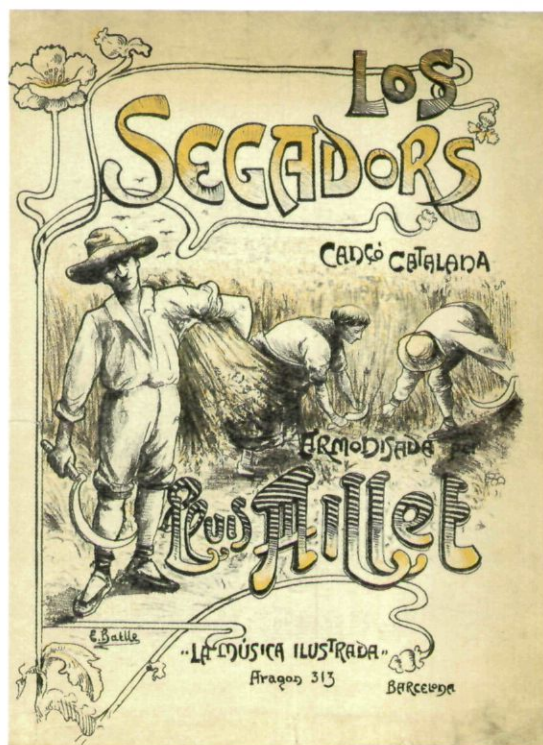
Nombroses cintes de la Senyera són testimoni dels homenatges rebuts per l'Orfeó, així com dels intercanvis amb altres agrupacions similars d'arreu del món. (Foto Jordi Isern.)

Amb les mans a les butxaques, el pas ràpid i lleuger, però característic balanceig del cos, el seu perfil, la seva alta i magra silueta, de lluny i tot, són inconfusibles. Amb un aire eternament distret, el veieu atansar-se i us disposeu a saludar-lo. Ell us fita amb un esguard que sembla de vegades extraordinàriament sever, sobretot si porta les ulleres posades –uns lentes pendents del clàssic cordó negre i que contínuament viatgen del nas al butxacó de l'armilla–. Podeu, però, estar segurs que no us veu, o és com si no us veiés. Si no li heu dit res, passarà de llarg, com una exhalació, i el seu posat fins us podrà fer pensar que potser, sense saber-ho, el teniu agraviat. Escometeu-lo, però, amb un mot i veureu tot seguit quina cara de sorpresa, en trobar-se al carrer amb un conegut, com si fos cosa extraordinària. –Qui sap per on vagava la seva imaginació en aquell moment? En Millet no baixa mai, pròpiament, de la lluna, però sovint podeu sorprendre'l arribant de qui sap quins mons llunyans. – I veureu com també els seus ulls, que semblaven durs, es tornen dolços; com la seva boca, nerviosament contreta abans sota el bigoti caigut, us somriu amb bondat, i com us allarga la mà amb natural i espontània afabilitat.

Probablement l'entrevista serà curta: ell tindrà pressa, de segur. Si s'escau, però, d'aturar-se alguns minuts, treurà ràpidament la petaca i farà una cigarreta.

En Millet no té cap més vulgar dèria que la de fumar. No pren ni cafè, però fuma per deu. I per no perdre temps, porta la petaca sempre oberta a la butxaca, i amb els seus dits llargs i afinats cargola àgilment les cigarretes, amb tècnica personal.

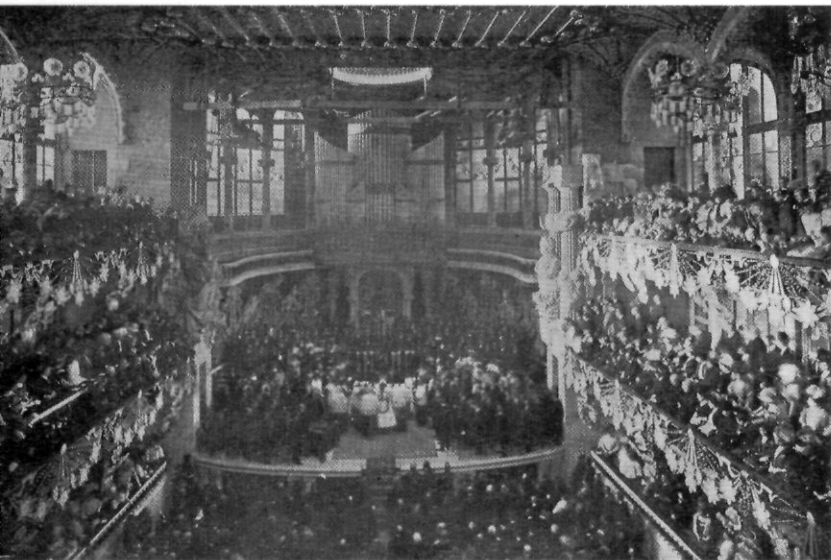

L'himne nacional de Catalunya fou musicat per Lluís Millet.

"La primera audició de Tres ocellets del Paradís de Ravel fou acollida amb un fred aplaudiment de cortesia. El mestre, com si es trobés en una sessió íntima entre quatre amics, es girà i digué tranquil·lament al públic: Ara tornarem a cantar-la i us agradarà més."

Baltasar Samper

El fundador de l'Orfeó, Lluís Millet.

"Estimat amic: encara que en el passat Congrés de Música Sacra ja li donés l'enhorabona, vull felicitar-lo de nou per la seva conferència i per la seva obra de la vida: l'Orfeo Català. I no el felicito com natural amant del plaer estètic, sinó com Bisbe de la Santa Església Catòlica. El considero a vostè com un Missioner de la Belleza Infinita i el tinc, de consegüent, com a un estimat germà de ministeri."

Josep Torras i Bages, Bisbe de Vic

Benedicció solemne de la nova seu de l'Orfeo Català, l'any 1908. Amb tal motiu, el fundador dirigí als assistents un parlament vibrant i inflammat, que reproduïm en part.

DISCURS D'EN LLUÍS MILLET EN LA FESTA DE LA BENEDICCIÓ DEL LOCAL

Alabat sía Déu, que ha fet en nosaltres aquestes grans coses. Ell ha beneït el que humilment començarem amb la fe i l'entusiasme en el cor. Ell ens posà al mig del cor l'amor al cant de la terra en l'hora propícia en què nostre poble es despertava amb energies novelles, i el poble ens ha escoltat i ens ha estimat. Ell ens féu estimar l'obra d'en Clavé perquè ajudéssim a empeltar en l'època present son fort esperit catalanesc, i ens ha donat l'amor, si no la profunda intel·ligència, de les obres dels grans genis musicals, per a què nostra acció agafés nous vigors i energies. Alabat sia el Senyor, perquè ha mogut l'amor de tots vosaltres perquè poguéssim bastir aquesta casa en honor de la Música catalana, la nostra reina del cor, la mare nostra.

Tota idea reclama una forma, tota joia un estoig, tota manifestació d'art un lloc a propòsit, a on perennement la bellesa artística eduqui el sentiment del poble, i

aquest, a la vegada, doni emulació a l'artista. Aquest casal ve a complir aquesta necessitat. La raó de sa existència és aquesta necessitat d'aliment estètic, que a l'hora present tots sentim en el nostre esperit. El moment actual de la nostra Catalunya és un moment vibrant, líric per excel·lència, que demana a grans crits educació i expansió. Tots sentim, a dins, com un cant que ens enfebra i ens agita renaixença amunt. Aquesta casa ha d'ésser caixa sonora que harmonitzi i afini aquest clam de vida renaixent.

Tots ens haveu donat el vostre amor, i el vostre amor ha engendrat en nosaltres la confiança de portar a terme aquesta obra, i l'havem feta.

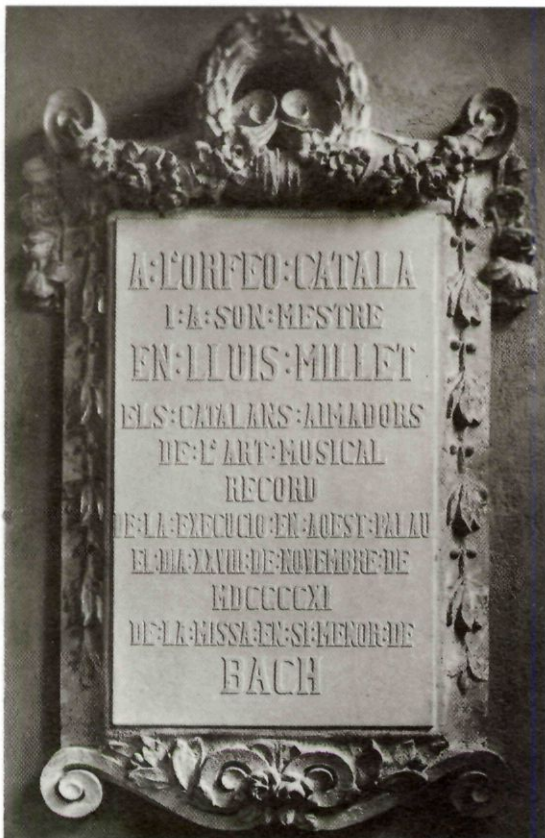
Hi ha aquí prop l'hèroe d'aquesta gesta, qui més ha lluitat a vèncer tots els obstacles, animat per la generositat de son cor de patriota i d'artista; aquest és nostre Joaquim Cabot, el nostre providencial president, el qual, amb son pas per la presidència de la nostra institució, haurà marcat sa època culminant.

Però no hi ha hèroe sense ambient; sense l'amor de tots, no hauria sorgit aquest casal, enlluernat en clarors de victòria, que un gran artista de la terra ha ideat formosament. Sense els humils que començarem acurucats en una sala i alcova, covant el gran ideal de l'art, sense el fort afecte de mestres i coristes que sempre ha regnat entre nosaltres, sense l'escalf de germanor que ens ha aplegat com una pinya en la fruïció de la bella música, sense les inspiracions dels nostres compositors, que s'han fet seu el cant tradicional de la terra i se l'han transformat en substància pròpia, donant-li ambient modern, tocant el cor del poble i atraient-lo cap a nosaltres; sense vosaltres, socis protectors estimats, que haveu sigut com l'etzevara que guarda la flor; sense vosaltres, pobres i rics, que amb els vostres cabals, petits o grossos, sou els que directament haveu posat les pedres; y sobretot, sense el moment propici de la gran renaixença catalana, no estariem ara, com estem, enlluernats dins d'aquest espai joiós, amb murs i arcades de vestimenta nuviat perenne, com presentant les sublimes harmonies que les han de fer vibrar, profetitzant i esperant el ric desenrotllament de la nostra música en els temps venidors. Perquè aquestes parets s'han d'amarar dels cants nostres i dels que vindran; han de fer vibrar en crescendo sublim les diferents modalitats de l'ànima catalana a través dels anys, i fins a fer ressonar en potència sublim el cant d'afirmació de la plenitud del nostre ésser; llavors romandrà aquest casal com a cosa sagrada al mig del cor de la gran ciutat futura.

L'Orfeo Català a la terrassa de l'observatori de Sant Feliu de Guíxols (1901).

Juny de 1914: Excursió a París i Londres. Al vaixell, el mestre Millet i el president Joaquim Cabot acompanyats d'un selecte grup de cantaires.

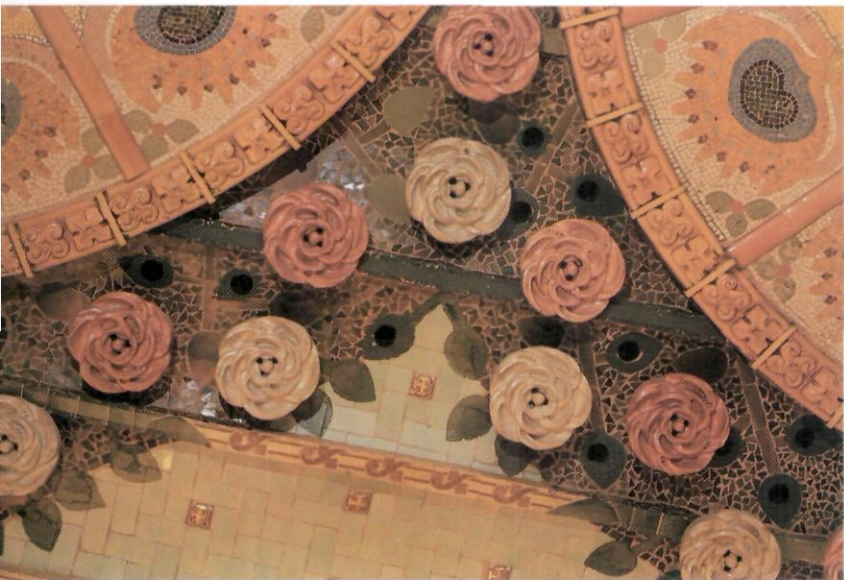

"L'èxit esclatant de les audicions de la gran Missa de Bach, donades l'any 1911, provocà en el nostre món musical les més caloroses manifestacions d'entusiasme i d'admiració envers l'obra de l'Orfeo Català i la tasca d'en Millet."

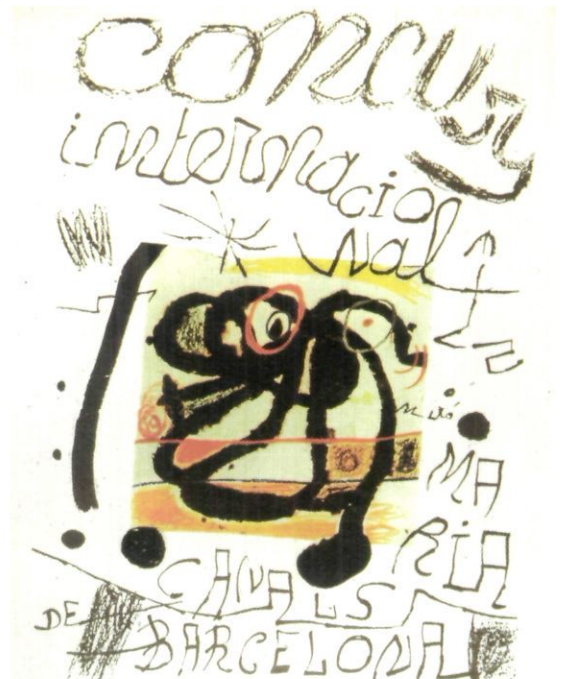
Baltasar Samper

Placa commemorativa de la primera i memorable audició de la **Missa en Si menor**, de Joan Sebastià Bach (1911).

Cartell del Concurs
Internacional
d'Interpretació Musical
Maria Canals, obra de Joan
Miró. El Palau de la Música
Catalana acull nombroses i
variades manifestacions
musicals.

(Foto Pepe Encina.).

XXV Aniversari 18 de març - 2 d'abril 1979
Casal del Metge - Palau de la Música Catalana
Barcelona

Alegrem-nos tots avui, oh germans, alegrem-nos tots; mes, nosaltres, cantaires, alegrem-nos especialment, perquè nosaltres havem encès la guspira que ha abrandat aquest gran incendi. És veritat que en aquest gran moment solemne, en el fons de nostra joia, hi ha ombres de recança pels que ens falten al nostre costat, dels que ens estimaven i estimàvem, dels que com nosaltres somniaren amb aquesta diada triomfant; mes, el regne dels esperits abraça cels i terra, i ells són ara amb nosaltres, dins nosaltres, dins aquest esclat, amb més intimitat, més profundament que si fossin com nosaltres en vestidura de carn. Aquesta ombra de recança fa més augusta aquesta festa i li dona sentit de cosa sagrada. De la pena i l'alegria fem-ne un sol sentiment que clamarà amb força les benediccions del cel sobre el pervindre d'aquesta cosa nova que avui comencem mig enlluernats i no capint-ne pas tot el sentit profund.

Oh Música catalana! Oh ànima de l'ànima del nostre ésser! A tu aquesta casa, per ara i sempre, i sempre! Alabem el Senyor que ha fet grans coses en nosaltres.

"I ara, per acabar, permeteu que doni les gràcies a aquesta massa coral que amb tant d'amor ha treballat, estudiant totes aquestes obres. Feu que no es refredi aquest escalf d'art i d'amor a la terra que cova aquí dins i ens agermana. Tingueu la mirada de l'esperit fixa sempre en la nostra Catalunya; per ella treballlem fent art noble, art digne. Per això és precís covar l'amor en els nostres pits i esporgar-nos dels recels que, fills de petites misèries, sempre s'aferren al cor de l'home."

Lluís Millet (1900)

Interpretació de l'oratori **El Pessebre** de Pau Casals i Joan Alavedra, al Palau de la Música Catalana (1977).

"L'Orquestra dels Concerts Lamoreux, en forma remarcable, acompanyà -en l'execució d'El Pessebre de Pau Casals- un cor que ens agradaria de sentir novament abans del seu retorn a Barcelona; en veritat, vaig restar astorat per la qualitat de l'Orfeó Català."

A.J. a "La Suisse"

